

El masclisme invisible.

Scripta Manent

Índex

1. Introducció	4
2. Marc teòric	6
2.1 Conceptes bàsics	7
2.1.1 Androcentrisme	7
2.1.2 Patriarcat.....	8
2.1.3 Gènere	9
2.1.4 Masclisme, sexisme i misogínia.....	12
2.2 Alguns exemples de sexisme i masclisme.....	14
2.2.1 Feina.....	14
2.2.2 Mitjans de comunicació	15
2.2.3 Bellesa	17
2.2.4 Cultura.....	17
2.3 Teoria feminista.....	22
2.3.1 Definició.....	22
2.3.2 Corrents feministes.....	23
2.3.3 Primera onada.....	25
2.3.4 Segona onada.....	26
2.3.5 Tercera onada	27
2.3.6 Feminisme a Espanya.....	27
2.4. Micromasclismes.....	30
2.4.1 Definició.....	30
2.4.2 Micromasclismes dins la parella	31
2.4.3 Altres micromasclismes	32
2.4.5 Detecció.....	35
2.4.6 Com combatre'ls	35
3. Recerca experimental	37

3.1 Visió del feminisme i de la situació de la dona.....	37
3.2 Micromasclismes.....	40
3.2.1 Utilitzar la menstruació per desacreditar la dona	41
3.2.2 Ignorar les propostes d'una dona	42
3.2.3 "Somriu, que estàs més guapa"	42
3.2.4 La dona com a reclam pels homes	43
3.2.5 Salutacions	44
3.2.6 Mansplaining	45
3.2.7 Piropos.....	46
3.2.8 Manspreading	47
3.2.9 No reconèixer els mèrits femenins	48
3.2.10 "Calladeta estàs més guapa"	49
3.3 Altres resultats del treball de camp i entrevistes	50
4. Conclusions	53
5. Bibliografia.....	56
5.1 Llibres.....	56
5.2 En línia	57
5.3 Multimèdia	60
5.4 Material gràfic	60
Annexos.....	61
Annex 1: Preguntes de l'entrevista.....	61
Annex 2: Transcripció de l'entrevista a Júlia Mas Maresma (19 setembre 2017).....	63
Annex 3: Transcripció de l'entrevista a Dolors Comas (13 octubre 2017).....	77
Annex 4: Transcripció de l'entrevista a Christel Keller (16 octubre 2017).....	87
Annex 5: Enquesta i resultats	96
Annex 6: Recull de dades del treball de camp	107

I. Introducció

Com indica el títol, el tema principal d'aquest treball són les formes de masclisme subtils, que passen inadvertides, també anomenades micromasclismes. Des del principi no vaig tenir gaire clar quina matèria volia investigar, ja que encara no he decidit el meu futur i hi ha moltes coses de les quals m'agradaria aprendre. Així i tot, vaig decantar-me per l'estudi dels micromasclismes per diversos motius. En primer lloc, ja fa un temps que he pres consciència feminista i tinc molt interès a ampliar el meu coneixement sobre el tema, ja que és un moviment amb tant de fons que és impossible arribar a ser-ne una experta (a més, evoluciona ràpidament). Considero que ser feminista és una part important de la meua ideologia, i sempre trobo enriquidors nous detalls i postures que ampliïn la meua visió. Els micromasclismes són un concepte del qual n'havia sentit a parlar, però que no en coneixia gaire, i per això vaig pensar que seria un bon punt de partida.

En segon lloc, crec que el meu paper com a jove em situa en una posició important en la societat, perquè les meves idees i decisions poden influir en la societat en un futur pròxim. En l'actualitat, el feminisme és un tema del qual es parla cada cop més, tant positivament com negativament, i la meua sensació és que hi ha força desconeixement sobre què és en realitat, fins al punt que sembla que el jovent sigui més masclista que la gent adulta. Així, m'agradaria introduir els meus companys i companyes en aquesta ideologia i que en prenguessin consciència. Considero d'una importància cabdal fer veure a la gent, no només de la meua edat sinó de totes, que la igualtat entre dones i homes encara no s'ha aconseguit, i que transformar la societat depèn de tots.

Per últim, també vaig pensar que seria interessant observar si a l'institut es reproduïen comportaments masclistes, ja que és una institució pública l'objectiu de la qual és educar i formar persones compromeses amb la igualtat de gèneres. Des de la meua percepció, a l'institut no s'explica prou el feminisme, i diàriament sóc testimoni de masclisme a les aules i els passadissos. Vaig creure que seria bona idea comprovar de manera científica si la meua percepció era encertada, i per tant si s'ha de conscienciar més per canviar les actituds que tothom té inconscientment. De la mateixa manera, volia ampliar la recerca al carrer i analitzar si els micromasclismes són pràctiques tan comunes i normalitzades com es diu, o si l'opinió de les feministes s'ha radicalitzat.

Seguint aquest plantejament, la pregunta que va iniciar la meua recerca va ser: els micromasclismes existeixen realment? A partir d'aquesta qüestió en van sorgir d'altres que

envoltaven el tema principal: què és el masclisme? Què és el patriarcat? Què és i en què es basa el feminisme? En quins àmbits està present el masclisme? Està desapareixent o s'està enfortint? Són preguntes a les quals volia donar una resposta objectiva. També em vaig plantejar més qüestions relacionades amb el tema, les quals estaven més enfocades a la part pràctica: quina visió té la societat del feminisme i els micromasclismes? És pitjor en el jovent que en la gent gran? Què opinen diferents expertes sobre els micromasclismes? Som capaços de detectar-los? Per què són importants?

De la pregunta inicial vaig suposar la següent hipòtesi: sí, els micromasclismes existeixen en tots els àmbits de la societat i amb gent de totes les edats, i hi ha molt desconeixement sobre el tema. A partir d'aquí, els objectius que em vaig marcar van ser:

- Trobar si els micromasclismes són habituals en la vida quotidiana.
- Estudiar quina visió té la gent del feminisme i el masclisme.
- Determinar si les noves generacions són més masclistes que la gent gran.

Quant a l'estructura del treball, l'he separat en dues parts. En primer lloc, al marc teòric he inclòs els conceptes imprescindibles per entendre els micromasclismes i el seu paper dins el feminisme. A continuació, amb la intenció d'abastar tot el problema, he esmentat mostres de masclisme en tots els àmbits de la societat. Seguidament, he fet un repàs de la història del feminisme i els diferents corrents que han sorgit per comprendre els fonaments del moviment. Un cop fet tot això, he procedit explicant en què consisteixen els micromasclismes, posant-ne exemples i proposant maneres de detectar-los i evitant-los.

En segon lloc, la part pràctica està formada per tres apartats. Per començar, una enquesta amb la qual pretenia saber quina visió té la gent del tema. Vaig fer-la arribar al màxim de gent possible mitjançant xarxes socials. Les dades van ser analitzades segons grups d'edat i sexes. A continuació vaig fer una entrevista a tres dones amb amplis coneixements sobre feminisme, de les quals esperava treure'n diferents punts de vista sobre els micromasclismes. Al mateix temps vaig dur a terme un treball de camp dins i fora de l'institut. Per una banda, vaig anotar en un full comentaris i actituds masclistes entre l'alumnat i els professors. Per l'altra, vaig observar les mateixes actituds en les persones al carrer, apuntant quantes persones tenien aquells comportaments (d'un repertori prèviament acotat) i quantes no, per poder fer-ne estadístiques. A més, vaig trobar interessant buscar exemples de micromasclismes a la publicitat i les botigues per comprovar si el masclisme estava realment present a la vida quotidiana.

En resum, amb aquest treball he intentat analitzar fins a quin punt el masclisme està arrelat en la nostra societat i forma de veure el món. Així mateix, he volgut visibilitzar les dificultats, discriminacions i formes de violència que pateixen les dones en el dia a dia, i de les quals poca gent se n'adona. És un problema que perjudica a tothom i, desafortunadament, no se'n parla suficient. En la meva opinió, aquest és el primer pas: parlar-ne. Tal com va dir Victoria Sau: <<El llenguatge, la paraula, és una forma més de poder, una de les moltes que ens ha estat prohibida.>>

2. Marc teòric

Abans d'analitzar la presència del masclisme en el nostre dia a dia, cal definir alguns conceptes clau. En primer lloc parlaré de l'androcentrisme, el masclisme i el patriarcat, en els quals tenen l'arrel els micromasclismes. A continuació explicaré què és el feminisme i en què es fonamenta, així com la seva evolució al llarg dels tres últims segles.

2.1 Conceptes bàsics

2.1.1 Androcentrisme

Aquesta paraula significa literalment que l'home es considera el centre del món. En aquest cas, "home" només es refereix a la població masculina. En l'actualitat, l'home s'utilitza com a mesura de totes les coses, és a dir, els homes valoren què és important o necessari, quins són els cànons estètics, de quina manera es fa política o què cal investigar. El món funciona segons el seu punt de vista. Per aquest motiu, tal com diu Simone de Beauvoir, l'home és vist com el subjecte normal i universal, "l'Un"; en canvi, la dona és el subjecte (o, millor dit, l'objecte) particular, "l'Altre", amb certes peculiaritats que la fan diferent. Sense anar més lluny, en la paraula "home" s'hi sent integrat tothom, sigui del sexe que sigui, i el terme s'usa com a genèric en moltes situacions. En canvi, en la paraula "dona" els homes no s'hi senten inclosos. Ara bé, aquesta situació no obeeix cap regla natural, tal com diu Beauvoir: <<Uno debe entender que los hombres no nacen con una facultad para lo universal y que las mujeres no se circunscriben en el momento de su nacimiento a lo particular.>>

La mateixa escriptora explica l'androcentrisme al seu llibre *El segon sexe* de la següent manera: segons ella, la dona sempre ha estat considerada l'Altre en relació a l'home, però no és igual en el cas invers, és a dir, la dona no considera a l'home l'Altre, com passa en casos similars de desigualtat. Per exemple, en un país, els "altres" són els estrangers, mentre que pels estrangers els "altres" són els nadius. En el cas dels sexes, l'home sempre és considerat el centre. Tenim aquest fet tan assumit que trobem normal que les dones sempre hagin estat les "altres", i que la seva història, els seus problemes, la seva salut o la feina que fan s'hagin tingut com a menys importants, o directament hagin estat ignorats. Igual que tota la resta, les dones giren al voltant dels homes. La seva imatge es jutja des de la perspectiva masculina, i entre les seves aspiracions segueix sent fonamental (o, com a mínim, important) trobar un marit que doni sentit a la seva vida i la completi.

Una ciència on sempre ha imperat l'androcentrisme és la medicina. Per exemple, moltes vegades els estudis es realitzen només en homes, de manera que a l'hora de comprar un medicament, els efectes secundaris que hi figuren són els que s'han produït en subjectes masculins.

Un exemple més d'androcentrisme a la ciència és la determinació del sexe. A *El género en disputa*, Judith Butler, en la seva anàlisi d'un estudi científic que buscava trobar el gen mestre que determina el sexe en els humans, explica:

Obsérvese que Page y sus colaboradores vinculan la determinación del sexo con la de lo masculino, y con la de los testículos. Las genetistas Eva Eicher y Linda L. Washburn afirman en la *Annual Review of Genetics* que la determinación de los ovarios nunca se tiene en cuenta en los trabajos sobre el establecimiento del sexo y que el carácter femenino siempre se conceptualiza partiendo de la ausencia del factor determinante masculino o la presencia pasiva de ese factor.¹

Resumint, la perspectiva masculina és la que domina el món actual, i això es veu sobretot a través dels mitjans de comunicació, que són els que transmeten i enforteixen l'androcentrisme. El cos femení és utilitzat com a reclam publicitari, en els programes de debat la gran majoria de participants són homes i la majoria de temes ens els expliquen els homes, de manera que la perspectiva de les dones o les seves aportacions a la humanitat són invisibilitzades.

2.1.2 Patriarcat

Històricament, el concepte de patriarcat designava un tipus d'organització basat en el lideratge del pare dins d'una família: ell manejava el patrimoni i controlava la muller, els fills i filles i els esclaus. Aquest domini masculí, amb els temps, es va ampliar. Gerda Lerner, al llibre *La creación del patriarcado*, defineix el patriarcat com a «la manifestación e institucionalización del dominio masculino sobre las mujeres y los niños y niñas de la familia, y la ampliación de este dominio sobre las mujeres en la sociedad en general.»² Aquesta dominació es duu a terme principalment mitjançant el control sobre la sexualitat de les dones i la seva capacitat reproductiva, així com del seu producte, els fills. És una opressió individual, per exemple amb el repartiment desigual de tasques domèstiques, i col·lectiva, mitjançant institucions públiques i privades controlades per homes.

¹ BUTLER, Judith, *El género en disputa*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, 2007, pàg. 220

² LERNER, Gerda, *La creación del patriarcado*. Barcelona: Editorial Crítica, 1986 citat a “¿Qué es el patriarcado?”. *About Español*

Des de fa milers d'anys, les dones s'han utilitzat com a mercaderia i han ocupat rols concrets en la societat, sempre relacionats amb la submissió i la cura dels infants, el marit o els ancians. Aquest rol d'esposa i mare devota ha estat perpetuat especialment per la religió, que també és partícip del control sobre el cos i la sexualitat de les dones. L'heterosexualitat obligatòria és un altre dels factors determinants per a la continuïtat del patriarcat, i també està fortament lligada a la religió. La creença que l'única família vàlida és la formada per marit, muller, fills i filles perpetua la manca de llibertat de les dones, que es veuen forçades a continuar amb els rols que els han estat inculcats des de petites, i que elles transmetran a la seva descendència.

Nuria Varela, al llibre *Feminismo para principiantes*, explica que encara que el patriarcat sigui un sistema polític, les dones no manquen de tot poder o dret, sinó que la manipulació d'aquests s'utilitza com un instrument més d'opressió:

Una de las características del patriarcado es su adaptación al tiempo. Son las *victorias paradójicas*. Por ejemplo, cuando el feminismo comenzó a exigir igual representación en política, se colocó a mujeres en las listas electorales, pero en los puestos del final, así se sabía que no iban a ser elegidas. [...] Otro ejemplo es lo que ocurre actualmente en las sociedades occidentales. Las mujeres han conseguido el derecho a la educación y al trabajo, pero la mayoría de las que trabajan fuera de sus casas [...] continúan encargándose mayoritariamente del trabajo doméstico y del cuidado de los hijos.³

El patriarcat utilitza diferents mètodes depenent de la societat on ens situem. A països orientals com Aràbia Saudita, les dones encara necessiten el permís dels seus marits per sortir del país i no poden ni conduir. En canvi, a països com Espanya, on les dones sí que tenen els mateixos drets que els homes, el patriarcat manté els estereotips i rols de gènere mitjançant eines més subtils, com els mitjans de comunicació i, especialment, la violència de gènere.

El patriarcat es pot canviar perquè no està determinat per la nostra biologia o natura, sinó per una sèrie de constructes socials, polítics i econòmics.

2.1.3 Gènere

La teoria feminista està en gran part basada en la teoria de gènere. Aquesta es fonamenta en la convicció de què allò masculí o femení no és biològic, sinó que està determinat per la societat i la cultura. D'aquí sorgeix el concepte de gènere, que es defineix com el conjunt de

³ VARELA, Nuria, *Feminismo para principiantes*. 9ª reimpr., Barcelona: Ediciones B, 2017, pàg. 178

capacitats, obligacions i comportaments que s'assignen a un individu segons el seu sexe, això és, si biològicament (segons els genitals, les hormones o la dotació cromosòmica) és un mascle o una femella. En funció del seu sexe, a un nadó se li inculcaran els valors associats a les dones o els homes. Així ho diu Monique Wittig a *El pensamiento heterosexual y otros ensayos*: «En nuestros cuerpos y nuestras mentes estamos obligados a pertenecer, rasgo por rasgo, a la idea de naturaleza que se nos ha ofrecido [...]; “hombres” y “mujeres” son categorías políticas y no hechos naturales.»⁴ Els dos conceptes, sexe i gènere, són independents l'un de l'altre, ja que un és biològic i l'altre social.

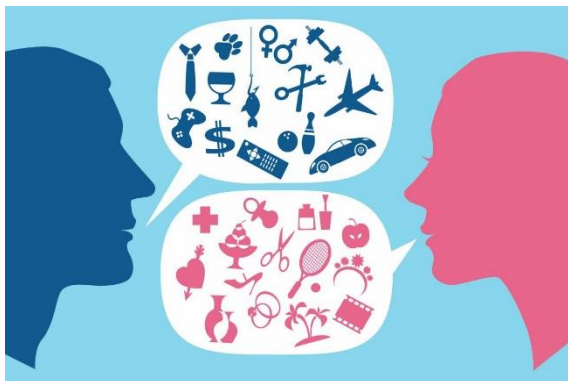

Figura 1: El gènere masculí i el femení. Font: Globedia.com

Al llarg de la història, els dos gèneres normatius, masculí i femení, han anat evolucionant. Fa dos-cents anys, a les nenes només els pertocava aprendre a cosir, cuinar, netejar i cuidar dels fills i del marit. En canvi, en l'actualitat aquest paper ha canviat (si més no en la societat occidental) i cada cop més nenes són criades amb capacitats com la independència o l'ambició, uns valors que haguessin estat impensables al segle XIX. Tot i així, encara hi ha diferències notables entre el que es considera femení o masculí. Per exemple, si ens fixem en les joguines associades a cada gènere, els nens juguen amb cotxes o pilotes de futbol amb els que desenvolupen una forta competitivitat. En canvi, a les nenes juguen amb nines o caps per pentinar, de manera que es fixen més en la bellesa i el benestar dels altres. Aquestes capacitats potenciades a un gènere o a un altre, i que desemboquen en determinats interessos i professions, són el que es denomina rols de gènere. S'educa als infants perquè els adaptin i els reproduïxin d'adults: el nen esdevindrà el pare protector, i la nena es convertirà en l'àngel de la llar.

La idea de que el gènere és natural (fins i tot moltes vegades es confon amb el sexe) està tan arrelada al nostre pensament que ens costa creure que existeixin altres opcions. Abans que un nadó neixi, ja li assignem un gènere: si una dona està embarassada d'una nena, el pare i la mare pensen en colors pastel, vestits i llacets; s'imaginen que serà un nadó tranquil i delicat, i que quan creixi sempre es preocuparà pels altres i preferirà la calma. En canvi, si la dona està embarassada d'un nen, els pares pensen en colors brillants, texans i camises; s'imaginen que serà un nadó cridaner, i que quan creixi serà valent, es ficarà en embolics i preferirà la velocitat.

⁴ WITTIG, Monique, *El pensamiento heterosexual y otros ensayos*. 2ª ed. Barcelona: Egaes Editorial, 2005 citat a BUTLER, Judith. *El género en disputa*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, 2007, pàg. 232

Que una persona no s'identifiqui amb el gènere que correspon al seu sexe o que fins i tot no s'identifiqui amb cap dels dos gèneres normatius sembla impensable. <<Potser la realitat no es pot estancar només en dos etiquetes>>, diu la Júlia Mas, sociòloga, respecte a aquest tema.

La importància del gènere recau en què no només n'hi ha solament dos, sinó que n'hi ha un que està per sobre de l'altre, fins el punt que tradicionalment han estat els homes els que han determinat què era propi de les dones, com dedicar-se exclusivament a la família, ja que eren els homes els que tenien el poder absolut en totes les institucions. Tot allò femení està menys valorat socialment, com la feina domèstica. Pot semblar que la situació ha millorat, ja que ara està força acceptat que les dones treballin, practiquin esport i es vesteixin amb pantalons. Però en realitat encara hi ha desigualtat, perquè no ha passat el mateix en sentit contrari. És vergonyós que un nen sigui sensible, porti vestits o li agradi el color rosa. Ens trobem en una situació igualment sexista i misàndrica: les dones han d'adaptar actituds masculines, però els homes no poden semblar femenins. És més, que els comparin amb una dona és ofensiu. En aquest sentit, els homes també pateixen el masclisme. Sobre això en va parlar Miriam Alemán, membra d'una associació que fa tallers a escoles i instituts per educar en la igualtat, en un programa de *Salvados*: <<A los tres o cuatro años empezamos a saber que hay cosas de niños y cosas de niñas, y entre los cuatro y los cinco empezamos a aprender que las cosas de niñas son peores, es decir, hacer algo como una niña o hacer cosas de niña es un insulto.[...] Ahí es cuando se empieza a integrar la desigualdad.>>⁵

En l'actualitat, molts dels rols i capacitats que s'assignaven fa molts anys a les dones, i que retallaven els seus drets i llibertats, han desaparegut. Tot i així, masculí i femení encara són sinònims de poder i obediència, força i tendresa, virilitat i castedat, respectivament. Igual que el patriarcat, el gènere és un concepte determinat per la cultura i la societat, i no per la naturalesa. Per tant, és possible i necessari canviar-lo per evolucionar cap a un model més igualitari.

⁵ *Salvados: Nosotras*. Dir. Jordi Évole. La Sexta (18 desembre 2016)

2.1.4 Masclisme, sexisme i misogínia

Per començar, cal diferenciar masclisme de sexisme. El masclisme és una actitud de prepotència respecte a les dones, o millor dit, al gènere femení. Victoria Sau, en el seu llibre *Diccionario Ideológico Feminista*, diu: «el machismo lo constituyen actos físicos o verbales, por medio de los cuales se manifiesta de forma vulgar y poco apropiada el sexismo subyacente en la estructura social.»⁶ En canvi, el sexisme és, segons la mateixa autora, «el conjunto de todos y cada uno de los métodos empleados en el seno del patriarcado para poder mantener la situación de inferioridad, subordinación y explotación del sexo dominado: el femenino.»⁷ O el que és el mateix, el sexisme és tot el que utilitza el patriarcat a escala institucional, mentre que el masclisme són comportaments individuals. Per exemple, hi ha acudits o comentaris que són masclistes, però la divisió de l'educació per sexes és sexista. Aquesta estructura es pot observar a la figura 2.

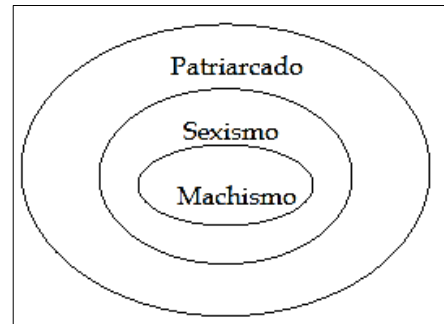

Figura 2: Representació esquemàtica de la relació entre patriarcat, sexisme i masclisme. Font: sexoygenero.com

Tots hem estat educats en el sexisme, per tant, tots som sexistes. Així, tan si som dones com si som homes, generalment valorem les dones pel seu aspecte físic, associem les tasques de la llar a la dona, se'ns fa estrany que una dona no vulgui ser mare, utilitzem llenguatge masclista, escoltem cançons masclistes sense immutar-nos, i ens sembla desproporcionat que s'empri una discriminació positiva, com en el cas de les quotes en les empreses o en els partits polítics. El sexisme està present en tots i cadascun dels àmbits, des dels més públics fins als més privats, des de l'educació fins a la política, passant per la família o la feina. I cada actitud masclista, que pot ser gairebé inconscient, com per exemple un acudit, ho demostra.

Un altre concepte que es pot confondre amb masclisme és misogínia. La misogínia és l'odi cap a les dones i tot el que està relacionat amb elles, com la feminitat o la maternitat. No busca el control sobre les dones, sinó la seva desaparició absoluta. Un exemple de comportament misogin és no acceptar que una dona tingui una feina de major responsabilitat. Expressions com “marieta” o *nenaza* són misògines perquè donen a entendre que tenir actituds femenines és vergonyós o fins i tot humiliant. Totes aquestes idees són més pròpies d'individus

⁶ SAU, Victoria, *Diccionario Ideológico feminista*. Vol 1. 2a ed. Barcelona: Icaria, 2000, pàg. 171

⁷ *Ibidem*, pàg. 257

i no de la societat sencera, a diferència del sexisme, però qualsevol misogin és també sexista, perquè es creu superior a la dona. Per tant, el model patriarcal actual facilita aquesta ideologia.

Com a oposició a la misogínia existeix la misàndria, molt menys comuna, que es defineix com l'odi als homes. És una ideologia que s'ha associat al feminisme, tot i que el moviment estigui molt allunyat d'això.

2.2 Alguns exemples de sexisme i masclisme

2.2.1 Feina

El mercat de treball es fonamenta en el patriarcat i, consegüentment, posen a l'home en una posició superior en les relacions de poder. L'exemple més clar en aquest àmbit és el treball domèstic, és a dir, totes les feines que es fan a la llar: netejar, tenir cura dels fills, fer la compra... Aquest treball no és remunerat i històricament l'han fet, i el continuen fent, les dones. Segons l'Institut de la Dona, que aporta dades de tota Espanya, el 2010 les dones dedicaven més de 4 hores diàries a la llar i la família. En canvi, els homes hi dedicaven menys de la meitat⁸. A Catalunya, les dades són similars⁹, tal com s'aprecia a la figura 3.

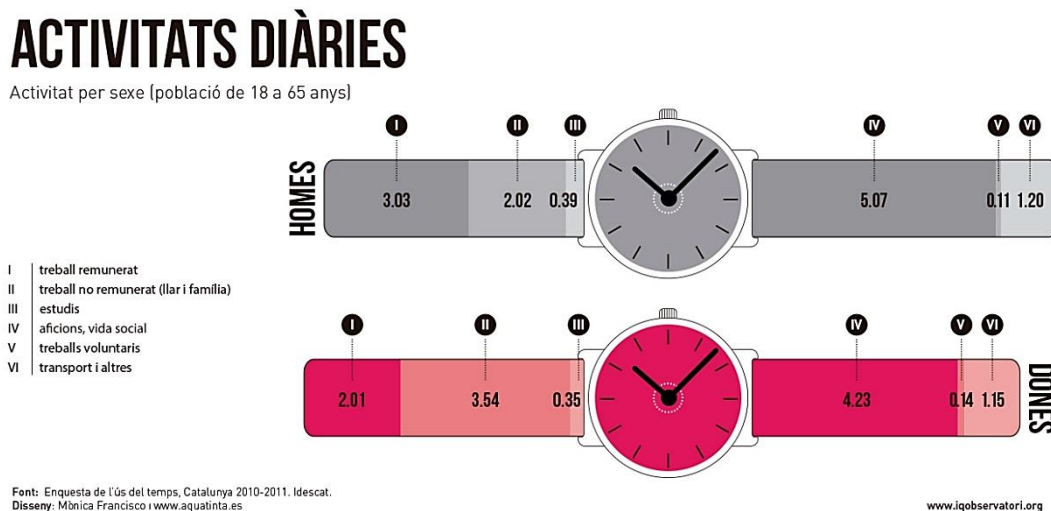

Figura 3: Ús del temps per sexe a Catalunya, segons dades de l'IDESCAT de 2010. Font: Observatori IQ

Així doncs, les dones realitzen més feina, però guanyen menys diners. A més, també tenen menys reconeixement, ja que el treball domèstic no té tant prestigi perquè es fa en l'àmbit privat i no comporta cap guany monetari. Nuria Varela explica: «las actividades realizadas en el hogar tienen un valor que la sociedad capitalista patriarcal desde siempre había ignorado. Se trata de un trabajo [...] cuyo objetivo fundamental es el cuidado de la vida y el bienestar de los demás y no el logro de beneficios.»¹⁰ Tot i que no genera un intercanvi de diners, aquest treball repercuteix directament en l'economia. El fet que les feines domèstiques i la criança dels fills i

⁸ INSTITUTO DE LA MUJER Y PARA LA IGUALDAD DE OPORTUNIDADES, *Tiempo dedicado al hogar y familia según tipo de actividad* [en línia]. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, cop. 2012

⁹ FREIXENET, Maria; DE LA FUENTE, Maria. «Cinc dades que mostren que la igualtat entre homes i dones és un miratge». *Feminisme Crític* (8 juliol 2015)

¹⁰ VARELA, Nuria, *Feminismo para principiantes*. 9ª reimpr., Barcelona: Ediciones B, 2017, pàg. 211

filles recaiguin en les dones fa que tinguin més contractació a temps parcial: un 24% tenen aquest tipus de contracte, mentre que en els homes el percentatge és del 7,8%¹¹.

També és rellevant la representació femenina en les diferents feines. Aquesta demostra la persistència dels rols de gènere, ja que és major en les professions tradicionalment associades a les dones. Per exemple, en el sector tècnic hi ha un gran domini masculí: el 87,3% dels operadors de maquinària són homes segons dades del 2016 de l'Institut de la Dona¹². En canvi, el treball d'oficina el fan majoritàriament elles: el 66,2% de personal administratiu són dones. A més, les dones ho tenen molt més difícil per ascendir fins als càrrecs directius, degut a la difícil conciliació: el 68,8% d'aquests càrrecs els ocupen homes.

La conciliació, la contractació a temps parcial i la dificultat d'accedir a càrrecs de responsabilitat es veuen reflectits en la bretxa salarial: a Espanya, les dones cobren un 23% menys que els homes¹³. Per tant, les dones es troben en una clara situació de desigualtat. Treure-li importància a qualsevol dels factors que he explicat o fer acudits sobre el paper de la dona a la llar és masclista però, desgraciadament, alguns s'escuden en l'humor per seguir fent aquestes bromes.

2.2.2 Mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació influeixen tant en la societat actual que ja es consideren una eina de socialització tan important com l'escola o la família. Els infants comencen a veure la televisió cada cop amb menys edat, i així s'empassen estereotips i missatges nocius. Les mostres de sexisme als mitjans de comunicació de les que parlaré tenen dos focus: la imatge de la dona basada en la bellesa i els rols de gènere.

Pel primer, s'utilitza sobretot la publicitat. La imatge de la dona que es presenta als anuncis és la d'un objecte bonic, de pell suau, cos esvelt, depilat de cap a peus i maquillat. En resum, les dones han de ser belles i cal eliminar totes aquelles marques que espatllin la perfecció, encara que siguin completament naturals, com les estries o la cel·lulitis. Tots aquests continguts fan que es tingui una imatge irreal de les dones, basada en l'aspecte físic, i creen

¹¹ INSTITUTO DE LA MUJER Y PARA LA IGUALDAD DE OPORTUNIDADES, *Población ocupada según situación profesional y tipo de jornada* [en línia]. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, cop. 2017

¹² INSTITUTO DE LA MUJER Y PARA LA IGUALDAD DE OPORTUNIDADES, *Población ocupada según ocupación* [en línia]. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, cop. 2017

¹³ INSTITUTO DE LA MUJER Y PARA LA IGUALDAD DE OPORTUNIDADES, *Ganancia media anual según tipo de contrato* [en línia]. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, cop. 2016

molts complexos en les més joves que provoquen, per exemple, que el 90% de les persones que pateixen trastorns alimentaris siguin dones.

A més, la representació femenina als mitjans (per altra banda, força escassa) també està formada per dones d'aquestes característiques. Bel Olid, escriptora, diu: <<No hi ha comparació possible entre la quantitat de dones “guapes” i homes “guapos” que veiem al cap del dia a la televisió, a la publicitat o al cine. Dels models de dona que veiem als mitjans, la proporció de dones que no semblen models de passarel·la és ínfima.>>¹⁴ Als programes de televisió hi podem trobar homes vells o panxuts, però difícilment hi ha dones que no compleixin els cànons femenins. Per exemple, al programa de La Sexta *Zapeando* hi ha sis presentadors, tres homes i tres dones, els quals corresponen a les figures 4, 5, 6, 7, 8 i 9. Ells estan lluny del model ideal masculí, que seria un home molt musculat, alt i extremadament atractiu. En canvi, elles sí compleixen el cànon estètic femení: són primes, altes i guapes.

Figures 4 a la 9: Presentadors de Zapeando. Font: La Sexta

Els altres missatges sexistes dels mitjans de comunicació són els dels rols de gènere. Els anuncis de detergent o menjar estan protagonitzats majoritàriament per dones, mentre que els homes predominen als anuncis de cotxes o eines. El mateix passa amb els anuncis de joguines: les nenes anuncien nines i cuinetes, i els nens, superherois i vehicles, com s'observa a les figures 10 i 11. A banda d'això, sovint als anuncis s'utilitza a la dona com a reclam, convertint-la a un simple objecte, com a la figura 12. Això s'anomena cosificació. Passa molt, per exemple, als anuncis de colònia masculina on la dona apareix com un premi. La cosificació està molt lligada al següent sexismes del qual parlaré: la pressió estètica sobre les dones.

Figures 10 a la 12: Anuncis de la televisió i revistes. Fonts: Lidl, Finish i Media Markt

¹⁴ OLID, Bel, *Feminisme de butxaca*. Barcelona: Angle Editorial, 2017, pàg.56

2.2.3 Bellesa

La cosificació constant a la qual estan sotmeses les dones, no només a la publicitat sinó també al cine, la música, la pornografia i fins i tot a la feina, provoca que el seu aspecte físic sigui una de les coses per les quals més es preocupen. No es tracta només d'estar prima, sinó també de no tenir estries o cel·lulitis, de tenyir-se el cabell constantment perquè no es vegin les canes i de dissimular les arrugues.

Tal com he explicat a l'apartat anterior, els cànons de bellesa afecten els dos gèneres, però la pressió per assolir-los és més forta en les dones. Està pitjor vista una dona grassa que un home gras, i una dona vella que un home vell, especialment si són figures públiques com polítics o presentadors de televisió. A causa d'aquesta pressió, es recorre a la cirurgia estètica. A Espanya, el 88% de la clientela d'aquest negoci són dones¹⁵. Per deixar enrere aquesta preocupació sobre el físic, alguns diuen que n'hi hauria prou de no fer dieta, no operar-se o no depilar-se, perquè ningú t'hi obliga directament. Però, tal com diu Nuria Varela, <<no se obliga a ninguna mujer a hacerse una operación de cirugía estética o a la pasar hambre, simplemente se rechaza a quien no entra en el modelo impuesto.>>¹⁶ Precisament, molts micromasclismes estan relacionats amb el físic de les dones: instar a les dones a que es posin guapes o jutjar-les només pel seu aspecte i no per les seves altres qualitats en són alguns exemples.

2.2.4 Cultura

<<La cultura no fa la gent. La gent fa la cultura. Si és cert que no forma part de la nostra cultura el fet que les dones siguin éssers humans de ple dret, aleshores podem i hem de canviar la nostra cultura.>>¹⁷ Tal com diu Chimamanda Ngozi Adichie, la cultura és un dels àmbits on més sexisme hi ha. S'hi engloben moltes coses: les tradicions, l'educació, la història, el llenguatge, o l'art. Jo em centraré en les tres últimes.

2.2.4.1 Història

En la història que ens ensenyen a l'institut, els personatges importants són masculins i els esdeveniments s'expliquen des d'una perspectiva androcèntrica. La presència de dones i el seu desenvolupament, paral·lel però diferent al dels homes, no es considera rellevant. De nou, l'home figura com allò universal i imprescindible i la dona com allò menyspreable, fins i tot

¹⁵ Ibídem, pàg. 56

¹⁶ VARELA, Nuria, *Feminismo para principiantes*. 9ª reimpr., Barcelona: Ediciones B, 2017, pàg. 281

¹⁷ NGOZI ADICHIE, Chimamanda, *Tothom hauria de ser feminista*. 2^a ed., Barcelona: Grup Editorial 62, 2016, pàg. 51

en la història més fonamental. Un exemple és la Revolució Francesa. D'aquesta època es ressalta el naixement de les primeres llibertats i drets fonamentals, recollits a la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà. En aquest document el títol és literal: aquests drets només es contemplaven per l'home, a la dona no se li'n reconeixia cap.

El Renaixement és una altre període poc daurat per les dones. Mentre les possibilitats educatives pels homes van millorar, les de les dones es van restringir, perquè a les universitats només s'hi acceptaven barons i el coneixement va quedar reservat per ells¹⁸. En canvi, nosaltres aprenem que va ser una època enriquidora perquè tothom podia accedir a estudis superiors. Un moment que sí va ser profitós per les dones, tot i que costava de creure, és l'Edat Mitjana. En aquest període, les dones podien estudiar. Les Begines, per exemple, fou una comunitat de dones que es va estendre per Holanda, França i va arribar fins a Catalunya. Les membres escrivien en llengua vulgar i les seves obres són considerades l'origen de les llengües europees modernes¹⁹.

Figura 13: Algunes dones que han marcat història. Font: 20minutos.es

La història de les dones mai s'ha tingut en compte. Els seus descobriments científics, invents, aportacions a l'art i fites que han canviat el món han estat invisibilitzats o atribuïts a homes, i els seus noms han quedat oblidats. Introduir la perspectiva de gènere a la història és necessari per fer-la més completa i fidel a la realitat. També és un pas imprescindible aprofundir en el paper que les dones han tingut als diferents períodes històrics, per així ensenyar als infants i al jovent que

elles sempre han estat presents i han sigut importants per arribar al moment present. Així també s'aconseguirà que les noies tinguin referents femenins i que els nois apreciïn les dones que han destacat al llarg de la història.

2.2.4.2 Llenguatge

El llenguatge és un altre mitjà que reflecteix el pensament de la societat. Això ho demostren expressions, acudits i paraules que utilitzem habitualment i que amaguen connotacions sexistes o misògines. Per exemple, molt sovint paraules o locucions que en masculí són neutres o positives, en femení són negatives: és el cas de l'expressió "és la polla",

¹⁸ BOIX, Montserrat. *La historia de las mujeres, todavía una asignatura pendiente* [en línia]. Mujeres en red, el periódico feminista, cop. 2005

¹⁹ Ibidem

l'equivalent femení de la qual seria “és un conyàs”. La primera es diu d'alguna cosa que és genial, i la segona tot el contrari. De la mateixa manera, hi ha mots amb connotacions positives que no tenen femení, com “cavallerositat”, i d'altres amb connotacions negatives que no tenen masculí, com “harpia”. <<Cadascuna d'aquestes expressions respon a coses diferents, però totes elles tenen en comú que estan reforçant un estereotip de les dones que és pejoratiu>>, diu l'antropòloga Christel Keller sobre aquest aspecte del llenguatge. Aquestes petites coses també es poden considerar micromasclismes, segons la importància amb que es percebin.

El sexisme també està present als diccionaris. Sense anar més lluny, contradiuen la seva regla més fonamental, ja que moltes paraules no estan ordenades alfabèticament perquè es prioritza el masculí davant del femení. L'ordre alfabètic dicta que “altra” hauria de sortir primer, però “altre” és la paraula que trobem. El mateix passa amb “llunyà/llunyana” o amb “desconfiat/desconfiada”. És una demostració de l'androcentrisme del llenguatge: el masculí s'entén com allò representatiu, mentre que el femení es relega a la peculiaritat. Al diccionari de sinònims del Softcatalà n'hi trobem un altre: home és sinònim de persona o ésser, però dona només ho és de muller, senyora o femella.

Als diccionaris s'hi troben també moltes definicions masclistes, per exemple al de la RAE. Ambdós descriuen el “sexe dèbil” com el conjunt de les dones, i “dona pública” com a sinònim de prostituta²⁰, mentre que “home públic” és aquell amb <<presència i influència a la vida social>>. El DRAE, a més, accepta paraules com *periquear* (<<dicho de una mujer: disfrutar de excesiva libertad>>) o *cocinilla* (<<hombre que se entromete en cosas, especialmente domésticas, que no son de su incumbencia>>).²¹ Per sort, moltes d'aquestes definicions s'han anat actualitzant al llarg dels últims tres anys gràcies a la pressió popular.

Un altre aspecte del llenguatge que s'està debatent en l'actualitat és el plural genèric. Aquest pren la mateixa forma que el masculí, tan en català com en castellà, obviant així la població femenina. El feminisme defensa la premissa que “el que no s'anomena, no existeix”. Varela ho deixa clar: <<Todo lo que sea utilizar el masculino como genérico invisibiliza a las mujeres y las excluye.>>²² L'argument més utilitzat per negar-se a canviar el masculí genèric és l'economia del llenguatge, però hi ha moltes alternatives que no són més llargues i inclouen les dones: els genèrics (“professorat” en comptes de “professors”), els mots invariables

²⁰ AZNAR, Laura; SOLDEVILA, Marta. “Els diccionaris de l'IEC i de l'Enciclopèdia Catalana contenen expressions masclistes i discriminatòries”. *Crític* (2017)

²¹ MARTÍNEZ, Laura. “12 definiciones machistas que desaparecerán del diccionario”. *Muy interesante* (2013)

²² VARELA, Nuria, *Feminismo para principiantes*. 9ª reimpr., Barcelona: Ediciones B, 2017, pàg. 302

(“infant” en comptes de “nen”) o les perífrasis (“qui ho hagi fet” en comptes de “tots el que ho hagin fet”). Per exemple, el Col·legi d’Advocats ara es diu Col·legi d’Advocacia. Això demostra que és possible evolucionar cap a un llenguatge no sexista sense fer grans esforços, només cal voluntat per canviar. Tot i així, la Christel Keller adverteix que és inútil adoptar un llenguatge políticament correcte si no canviem abans les creences que hi ha darrere. Aquest ha de ser el primer pas.

2.2.4.3 Art

Igual que en els altres àmbits que abasta la cultura, l’art sempre ha estat dominat pels homes. A causa dels impediments que han tingut les dones per esdevenir artistes, la majoria d’escriptors, pintors i músics famosos són de gènere masculí, i aquests perpetuen el sexisme de la nostra societat. Començant per la literatura, en la major part de les novel·les s’hi plasma un fort androcentrisme. La següent cita de Simone de Beauvoir de 1949 es pot aplicar al panorama actual:

Tant en els relats contemporanis com en les llegendes antigues, l’home és l’heroi privilegiat.[...] A les novel·les d’aventures són els xicots els qui donen la volta al món, els qui viatgen com a marins en els vaixells, els qui s’alimenten a la jungla amb el fruit de l’arbre del pa. Tots els esdeveniments importants ocorren a través dels homes. La realitat confirma aquestes novel·les i aquestes llegendes.²³

En general, hi ha poques escriptores, i s’acostumen a dedicar a la “literatura femenina”, o sigui, la romàntica, carregada d’estereotips perjudicials. En les novel·les escrites per homes, molts cops hi apareixen dones cosificades amb poc protagonisme. En la literatura juvenil predominen les autores, i el públic també és majoritàriament femení. Hi dominen les novel·les amb protagonistes femenines, però sovint són noies que segueixen la norma patriarcal i els seus problemes giren al voltant de l’amor ideal i l’aparença física. Així, la literatura, lluny de ser una eina que podria canviar el pensament de tota una generació de joves lectors, només enforteix el sexisme.

El cinema es troba en una situació similar. Moltes generacions de nens i nenes s’han criat veient pel·lícules de Disney amb missatges molt nocius com *La bella i la bèstia*, on una noia converteix l’ animal insensible que l’ha segrestat en el príncep perfecte; o *La sirenet*, en la qual una noia renuncia a la seva vida per estar amb el xicot dels seus somnis. Disney també

²³ SEGARRA, Marta. *Ningú no neix dona: Antologia de textos d’ El segon sexe, de Simone de Beauvoir*. Vic: Eumo Editorial, 2009 (Capsa de Pandora; 12), pàg. 151

presenta una forta polarització de les dones: o són princeses o bruixes²⁴. La majoria de malvats dels clàssics de Disney són dones, mentre que els herois són homes. Les pel·lícules d'altres gèneres també reproduïxen moltes d'aquestes històries, com *Pretty Woman*, *Grease* i *El quadern de Noah*²⁵.

Per últim cal destacar la música. El gènere més criticat és el *reggaetón*, en el qual les dones són extremadament cosificades, o inclús descriuen violacions i situacions d'assetjament. En la cançó *Labios tatuados* de Costa, la dona es presenta com objecte sexual amb l'única funció de donar plaer i ser abofetejada. Alguns dels seus versos diuen: “*Yo la zurro en los labios, no dice nada*”, “*lámeme los huevos, ponla bien dura*”, “*no voy a dejar de darte hasta que te haga daño*” o “*Esos ojos de guarra piden bofetón*”. Però no només són masclistes les cançons de *reggaeton*, n'hi ha de tots els gèneres. Per exemple, la cançó de batxata de Romeo Santos, *Propuesta indecente*, utilitza l'alcohol com a excusa d'una agressió sexual: “*Si te faltó el respeto/y luego culpo al alcohol/si levanto tu falda/¿me darías el derecho/a medir tu sensatez?*” “*Relájate/Que este Martini/calmará tu timidez*”. La cançó de The Beatles *Run for your life* diu coses com “preferiria veure't morta, abans que amb un altre home”. N'hi ha una de One Direction anomenada *Steal My Girl* que canta: <<tothom vol robar-me la meva noia [...], busca-te'n una altra perquè ella em pertany>>. Els exemples són infinits.

En definitiva, tal i com diu Barbijaputa, una activista feminista de les xarxes socials: <<Da igual dónde miremos o qué leamos, [los cánones patriarcales] están por todos sitios, y con ellos crecemos y nos formamos.>>²⁶ Mentre seguim consumint art que reproduïx idees masclistes, sexistes i misògines sense denunciar-lo, situació no canviarà.

²⁴ BARBIJAPUTA. *Machismo: 8 pasos para quitártelo de encima*. Barcelona: Roca Editorial de Libros, 2017, pàg. 73

²⁵ *Ibidem*, pàg. 74

²⁶ *Ibidem*, pàg. 75

2.3 Teoria feminista

2.3.1 Definició

El feminisme té nombroses definicions, cadascuna més completa que l'anterior. La més estesa és la que dona la RAE: "Feminismo: Ideología que defiende que las mujeres deben tener los mismos derechos que los hombres." Això no és completament veritat, ja que el feminisme també té com a objectiu que les dones tinguin els drets propis del seu sexe, els quals no tenen els homes, per exemple, el dret a l'avortament lliure i gratuït.

Una definició més exacta és la que en va fer Victoria Sau:

<<El feminismo es un movimiento social y político que se inicia formalmente a finales del siglo XVIII y que supone la toma de consciencia de las mujeres como grupo o colectivo humano, de la opresión, dominación y explotación de que han sido y son objeto por parte del colectivo de varones en el seno del patriarcado bajo sus distintas fases históricas de modelo de producción, lo cual las mueve a la acción para la liberación de su sexo con todas las transformaciones de la Sociedad que aquella requiera.>>²⁷

Per tant, es tracta d'un moviment social, però també d'una teoria política, que neix quan les dones s'adonen que pateixen discriminació pel simple fet de ser dones, i s'organitzen per abolir-la. El primer pas, doncs, és la presa de consciència de la desigualtat per raó de gènere i del seu abast. El següent pas és trobar la causa del problema i buscar maneres d'eliminar-lo. Com que l'arrel es troba al si de la societat, és necessari transformar el sistema en un de més igualitari. Però l'objectiu principal del feminisme no és la igualtat entre homes i dones; això és la conseqüència de l'alliberament de la població femenina.

La part més important de la lluita, tal com diu Nuria Varela, és la presa de consciència, ja que sense aquesta no es pot aconseguir res. Abans de passar a l'acció cal adonar-se de totes les formes que pren l'opressió sexista i dels mètodes que s'utilitzen per mantenir-la en tots els àmbits: l'economia, la llar, la cultura, la feina, els mitjans de comunicació, la sexualitat... Un cop s'ha pres consciència i una persona ja està atenta a qualsevol forma de sexisme, s'utilitza l'expressió "dur les ulleres violetes", ja que aquest és el color del feminisme. Així doncs, el primer pas per participar en la lluita feminista és posar-se les ulleres violetes.

El feminisme té diverses característiques. En primer lloc, es tracta d'un moviment que pretén investigar les experiències de les dones en la societat. En segon lloc, es distingeix pel

²⁷ SAU, Victoria. *Diccionario ideológico feminista*. Vol. 1, 2ª ed., Barcelona: Icaria, 2000, pàg. 121

seu esperit crític, activista i reivindicatiu. Per últim, és important destacar el seu caràcter interdisciplinari, és a dir, empra la biologia, la sociologia, la literatura, la filosofia, l'antropologia, la història i el dret, entre d'altres. Mitjançant tots aquests camps, el feminisme intenta respondre les següents preguntes bàsiques:

- **On són les dones?** És a dir, quina és la situació de la dona en la societat.
- **Per què la realitat és com és?** Dit d'una altra manera, quines són les causes d'aquesta situació.
- **Com podem canviar-la i millorar-la?** No només pretén explicar la situació de les dones, sinó transformar-la. Es tracta del costat més activista del moviment.

Hi ha la idea errònia de què el feminisme és un moviment contra els homes, però l'enemic real és el sistema, perquè els gèneres actuals ens perjudiquen a tots. Per exemple, als homes no se'ls permet mostrar debilitat, sensibilitat o maneres femenines. Per tant, poden ells ser feministes? Naturalment que sí. És necessari que els membres del col·lectiu opressor es posin del costat de les oprimides. Només si participen en la lluita es podran canviar les coses, perquè són part del problema. No obstant, els homes no poden pretendre liderar el moviment. De la mateixa manera que els blancs no poden dirigir la lluita contra el racisme ni els rics la revolució obrera, els homes no poden estar al capdavant del feminisme. És hora que elles parlin i ells escoltin i deixin d'intentar acaparar el primer tema del que no són protagonistes.

2.3.2 Corrents feministes

Al llarg de la història del feminisme, han aparegut diferents corrents conforme a les respostes que donaven a les anteriors qüestions. Segons les respostes al primer interrogant, apareixen tres grups de teories: de la diferència, de la desigualtat i de l'opressió, dels quals es deriven varies corrents d'acord amb la resposta a la segona pregunta.

2.3.2.1 Teories de la diferència

La idea fonamental d'aquestes teories, és a dir, la resposta que donen a la pregunta d'on són les dones, és que la situació de la dona és diferent de la dels homes, tot i que estan en la mateixa posició social. Per tant, aquestes teories estudien les diferències entre homes i dones. S'hi engloben les explicacions biosocials (segons les quals l'evolució ha provocat que homes i dones s'especialitzin en coses diferents), institucional (que posa els mateixos motius que l'anterior, però amb arrels institucionals en comptes de biològiques) i psicosociològica (segons les quals la cultura és la que provoca les diferències entre coses femenines i coses masculines).

El feminisme de la diferència es focalitza en la diferència sexual i rebutja que les dones hagin d'imitar el model masculí per ser vàlides, ja que elles tenen les seves peculiaritats i el que fan és valuós encara que no ho facin els homes.

2.3.2.2 Teories de la desigualtat

D'acord amb aquestes teories, la situació de la dona és inferior a la de l'home encara que la seva posició socioeconòmica sigui la mateixa. D'aquí deriven el feminisme liberal i el marxista. El primer és un dels que més repercussió ha tingut. Segons aquest corrent, la causa de la desigualtat és que els homes dominen en l'àmbit públic i les dones en el privat. Això és degut al sexisme, i per tant s'ha d'eliminar mitjançant accions individuals i poc dràstiques en l'àmbit familiar, de manera que no amenacin la continuïtat de la família. Aquest plantejament s'ha considerat poc revolucionari pels altres feminismes. El feminisme marxista combina la lluita de classes i la feminista, i tampoc està molt ben considerat dins el feminisme perquè anteposa la revolució obrera a la feminista.

2.3.2.3 Teories de la opressió

Aquestes teories defensen que les dones no només es troben en una situació d'inferioritat, sinó que estan oprimides pels homes. Dins aquest últim grup hi trobem el feminisme radical, el socialista, el de la tercera onada i les explicacions psicoanalítiques. El feminisme radical és un corrent de gran importància i considera que l'única manera d'acabar amb l'opressió és abolir el gènere, destruint totalment el sistema i el model de família existent. Posa molt èmfasi en fer visibles temes que fins llavors no s'havien considerat importants, o que eren massa polèmics per parlar-ne: la violència de gènere, la sexualitat femenina i l'avortament d'aquí l'eslògan, <<el que és privat és polític>>. El feminisme socialista és una mescla del marxista i el radical, amb l'afegit que defensa un model econòmic socialista per aconseguir l'eliminació total de l'opressió. El feminisme de la tercera onada afirmava que no el gènere no era l'únic motiu d'opressió, també ho eren la raça i la classe social. Per últim, les explicacions psicoanalítiques expliquen el patriarcat mitjançant el psicoanàlisi de Freud.

Altres corrents

A més dels que ja he explicat, existeixen molts altres corrents que empren diferents mètodes i defenen unes idees lleugerament diferents entre elles. Alguns exemples són el feminisme acadèmic, l'institucional, l'ecofeminisme i el ciberfeminisme. El feminisme institucional busca situar-se dins del sistema, en contra del feminisme més tradicional, que

sempre s'havia allunyat del poder; el ciberfeminisme busca canviar els estereotips de gènere a través dels videojocs i les xarxes socials; i l'ecofeminisme uneix feminisme i ecologia.

Aquests corrents tenen menys importància, i alguns inclús s'ha qüestionat que fossin realment feministes, però tots han aportat alguna cosa a la història de les dones. L'evolució del feminisme es divideix en tres períodes o onades, segons el feminisme europeu. La primera comença a finals del segle XVIII i acaba a les primeres dècades del segle XIX, la segona abasta la segona meitat d'aquest segle i els principis del XX, i la tercera engloba la segona meitat del segle XX. Com el feminisme no va arribar a Estats Units fins la segona onada, en aquell país la consideren la primera.

2.3.3 Primera onada

El 1789 es produeix la Revolució Francesa, d'una nova època històrica. En aquesta data es redacta la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà, que inclou drets que només s'apliquen als homes. Passa el mateix a la Declaració d'Independència dels Estats Units. Així doncs, es proclamava a crits la igualtat universal, però les dones en quedaven excloses. Davant de tal injustícia les dones van començar a qüestionar-se per què elles no formaven part d'allò "universal". Els primers textos feministes posen l'atenció en el fet que el poder masculí no és natural ni diví, sinó social, i fan llargues argumentacions defenent que homes i dones tinguin els mateixos drets.

En aquesta primera onada, fortament vinculada a la Il·lustració, les dones demanaven els drets fonamentals que els eren negats (a l'educació, al treball, al vot...) i l'abolició de la prostitució i els maltractaments dins el matrimoni. Una de les dones més rellevants d'aquesta onada és Olympia de Gouges, que va publicar la *Declaració dels Drets de la Dona i de la Ciutadana* defensant, per exemple que les dones tenien dret a la propietat i a ser jutjades i condemnades²⁸. Una altra dona que mereix reconeixement és Mary Wollstonecraft, que va escriure la *Vindicació dels drets de la dona i Pensaments sobre l'educació de les dones*. Wollstonecraft reivindicava la individualitat de les dones i la independència a la que havien d'aspirar, i va ser la primera en parlar de la idea de gènere i de la discriminació positiva.

Davant d'aquest moviment revolucionari, el 1793 es van dissoldre tots els clubs femenins i moltes dones foren empresonades, executades o exiliades per expressar idees feministes, com és el cas d'Olympia de Gouges, guillotmada. Es prohibí a les dones assistir a

²⁸ GOUGES, Olimpia de. *Declaració dels Drets de la Dona i de la Ciutadana*. 1791

les assemblees polítiques, se'ls exigí l'obediència al marit dins el matrimoni i se'ls negà el dret a administrar la propietat o a mantenir una feina. A més, tenien delictes específics com l'avortament i l'adulteri. Les dones van quedar completament reprimides, però la lluita ja havia començat.

2.3.4 Segona onada

A principis del segle XIX, les dones estaven excloses de les institucions i l'àmbit públic i no tenien drets civils. El primer pas per ser reconegudes com a ciutadanes havia de ser poder votar. Igual que a la primera onada, van caldre certes circumstàncies per iniciar una nova revolució. En primer lloc, certes branques del protestantisme recolzaven que les dones aprenguessin a llegir i a escriure, així que es va crear un grup de dones educades. També van adquirir experiència política gràcies a la seva participació en la lluita antiesclavista.

Amb tots aquests coneixements, el 1848 es va convocar al poble americà de Seneca Falls la primera convenció sobre els drets de la dona, al final de la qual es va redactar la Declaració de Seneca Falls, firmat per més de 100 dones. Nombrosos grups sufragistes van lluitar perquè el vot femení fos reconegut a tots els Estats Units, però això no va succeir fins cinquanta anys després, el 1920. El segon país on el moviment va ser més fort és Anglaterra. Allà les sufragistes van arribar a utilitzar mètodes violents com el llançament de maons a edificis públics. Algunes sufragistes destacades són Emmeline Pankhurst, que va ser la líder de la lluita anglesa, i Emily W. Davidson, la qual va morir en un hipòdrom al ser atropellada pel cavall del rei, després d'haver intentat aturar-lo com a protesta. El 1917 va ser aprovada en aquell país la llei que garantia el dret a vot de les dones, tot i que les seves condicions per poder votar no van ser idèntiques a les dels homes fins deu anys més tard.

Figura 14: Sufragistes angleses. Font: Wikipedia

Tot i que la principal reivindicació de la segona onada era el vot femení, les sufragistes també lluitaven per l'accés lliure de les dones a tots els estudis i feines, la pàtria potestat compartida amb el marit, l'administració dels propis béns i la igualtat de salaris per fer la mateixa feina que un home. El dret al vot i a l'educació es va aconseguir cap al període d'entreguerres. Com a conseqüència, les feministes van ser culpades de destruir la família a causa del fort descens de la natalitat que es patia des de principis de segle.

Cap al final d'aquesta onada, el 1949, Simone de Beauvoir publica *El segon sexe*, un llibre on analitza la situació de la dona en la societat i l'arrel de la desigualtat entre els sexes.

Aquest llibre va ser molt popular durant la segona meitat del segle XX i fou llegit per una nova generació de dones, formada per les filles de les que van obtenir el vot i el dret a l'educació, que lideraran la pròxima onada del feminisme.

2.3.5 Tercera onada

Aquesta onada comença cap al 1960. Als Estats Units s'havia estès un únic model de feminitat vàlid: el de la dona que és mare i muller i es dedica exclusivament a la criança dels fills i els cuidats del seu marit. Llavors apareixen moltes dones insatisfetes amb el paper que els toca fer, i que alhora es preguntaven per què se sentien així. Betty Friedan va transmetre les seves idees sobre el tema al llibre *La mística de la feminitat*. Ella defineix aquest mite com la idea que l'aspiració més gran d'una dona és l'acompliment de la seva pròpia feminitat, i que els problemes que tenen sorgeixen de voler imitar els homes en comptes de resignar-se al seu rol, el qual consisteix en la passivitat sexual, el sotmetiment al mascle i la criança dels fills. Friedan afirmava que la mística de la feminitat era la resposta patriarcal al moviment sufragista.

A la dècada dels 60 pren protagonisme el feminisme radical, que va transformar completament la teoria i pràctica feministes. Poc anys després van sorgir més branques del feminisme amb diferents característiques: feminisme cultural, lesbiana, de les dones negres, de la diferència, institucional, acadèmic (especialment rellevant a Espanya), sud-americà, àrab, ciberfeminisme i ecofeminisme.

Als anys setanta es va avançar moltíssim i es van detectar tots els mètodes que s'utilitzen per perpetuar el patriarcat: el control sobre el cos de la dona i la maternitat, el llenguatge, els mitjans de comunicació, la bretxa salarial, l'invisibilitat la història... Resumidament, es va deixar clar que ja no es podia considerar universal el punt de vista que impera, el masculí. I així hem arribat al segle XXI, quan encara seguim lluitant perquè moltes d'aquestes coses es revisin i es transformin. En aquest segle es comença a parlar del feminisme de la quarta onada, que incorpora altres teories com el transfeminisme o la teoria *queer*, i utilitza les xarxes socials com a eina divulgativa.

2.3.6 Feminisme a Espanya

La primera onada del feminisme no va arribar al nostre país, però sí ho va fer el sufragisme. Les dones van començar a reclamar el dret a votar el 1907, i durant les següents dècades es produeixen petits canvis, com la creació de l'Associació Nacional de Dones Espanyoles (ANME) el 1918, formada per dones de diferents professions entre les que estaven

Clara Campoamor i Victoria Kent, dues figures referents en el feminisme espanyol. Juntament amb altres grups de dones arreu del país, es forma el Consell Suprem Feminista d'Espanya. El primer acte públic feminista a Espanya, una manifestació, s'organitzà el 1921 a Madrid.

La dictadura de Primo de Rivera dóna el dret al vot a les solteres, però no el poden exercir. La Segona República atorga a les dones el sufragi passiu, és a dir, no poden votar però poden ser elegides. A les següents eleccions, entre els 470 diputats s'hi conten tres dones: Clara Campoamor, Victoria Kent i Margarita Nelken. Les intervencions de Campoamor als debats fou fonamental perquè la Constitució del 1931 no discriminés les dones. També va ser ella qui va convèncer als diputats d'incloure-hi el sufragi femení, però Victoria Kent s'hi oposava perquè pensava que no era el moment adequat. Les eleccions generals de 1933 són les primeres on voten les dones. Però la guerra civil i la posterior dictadura van acabar amb el progrés aconseguit i va provocar la mort i l'exili de milers de dones rebels.

Durant la transició, les feministes lluiten per una sexualitat lliure, la despenalització de l'adulteri, la legalització dels anticonceptius i els drets al divorci, a la feina assalariada i a l'amnistia per les dones condemnades per adulteri, avortament i prostitució. El 1978 es va promulgar la nova Constitució. Cap dona va participar en la seva redacció, i el text contenia nombrosos articles problemàtics que van provocar que moviment feminista es manifestés en contra del sí al referèndum constitucional. Un any més tard, es va aconseguir la despenalització

Figura 15: Feministes espanyoles. Font: *Voces visibles*

dels anticonceptius i es van legalitzar les organitzacions feministes. A la dècada dels 80 es va popularitzar el lema «nosaltres parim, nosaltres decidim» i s'iniciaren el feminisme institucional, amb l'apertura de l'Institut de la Dona el 1983, i el feminisme acadèmic amb la fundació del Centre d'Investigació Històrica de la Dona a la Universitat de Barcelona.

En el que portem de segle XXI hi ha hagut alguns succeïments importants com el nomenament del primer consell de ministres paritari de la història el 2004 i l'aprovació de la Llei Orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere i, alguns anys més tard, la Llei Orgànica per la igualtat efectiva de dones i homes. Actualment el feminisme té molt més mitjans per organitzar-se i enfortir-se, com les xarxes socials. A més, cada cop hi ha

més dones que, sense reconèixer-se com a feministes, realitzen actes diaris d'afirmació dels seus drets i llibertats a la feina, a casa o a les relacions d'amistat o de parella²⁹.

²⁹ VARELA, Nuria. *Feminismo para principantes*. 9ª reimpr., Barcelona: Ediciones B, 2017, pág. 169

2.4. Micromasclismes

2.4.1 Definició

El terme micromasclismes va ser utilitzat per primer cop pel psicòleg argentí Luis Bonino, el 1996. En les seves paraules, són «los comportamientos invisibles de violencia y dominación que casi todos los varones realizan cotidianamente en el ámbito de las relaciones de pareja.»³⁰ Per tant, es referia a un tipus de violència de gènere imperceptible, a l'extrem de l'anomenat iceberg de la violència de gènere, representat a la figura 16. Actualment, el significat s'ha ampliat i es defineix micromasclisme com qualsevol mostra subtil, socialment acceptada, de sexisme o masclisme a la vida quotidiana. Reflecteixen actituds inculcades pel sistema patriarcal i perpetua la desigualtat de les dones respecte als homes. Els micromasclismes es troben a tot arreu: dins la parella, a les relacions d'amistat i família, en la forma de comunicar-nos, a la feina. Es pot dir que, a dia d'avui, és la forma de masclisme més comuna, ja que els mètodes del segle passat (la dona com a àngel de la llar i la idea que les dones són inferiors psicològicament i biològicament per naturalesa) estan mal vistos per la major part de la societat.

Molt sovint s'acusa a les feministes d'exagerades per «veure masclisme en tot», i fins i tot són titllades de «feminazis» (un terme amb el qual el creador equiparava l'avortament amb l'Holocaust i que s'utilitza despectivament cap a les feministes); però la realitat és que, a causa de l'educació que hem rebut, en molts dels comportaments que tenim s'hi oculta sexisme. El problema és que aquestes actituds estan tan arrelades en la nostra cultura que s'acostumen a tolerar o no es veuen com a sexistes, però impedeixen que la situació de les dones canviï. Tal com diu la Christel Keller, invisibilitzar-los és una manera més de perpetuar el patriarcat, i per aquest motiu és necessari senyalar els micromasclismes i no utilitzar altres justificacions que els restin importància. La sociòloga Júlia Mas explica: «saber d'on ve el problema ajuda a entendre que no és un fet puntual, sinó sistemàtic.» Si no tolerem el masclisme més visible, tampoc hem de tolerar el subtil.

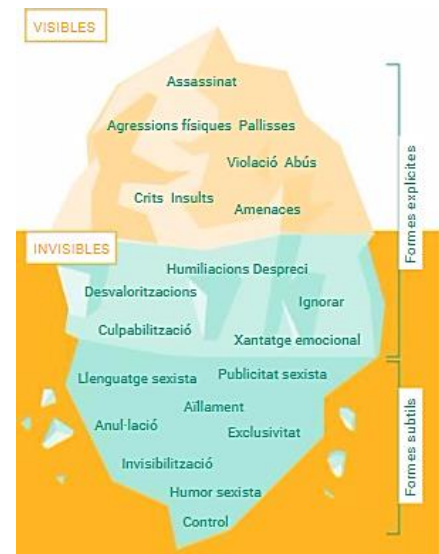

Figura 16: Iceberg de la violència de gènere.
Font: Amnistia internacional

³⁰ BONINO, Luis. *Micromachismos: La violencia invisible en la pareja* publicat a *Libro de ponencias de primeras Jornadas sobre Violencia de Género*. Dir. Gral valenciana de la Dona, 1996, pàgs. 25-45

Actualment, el terme micromasclisme està envoltat de polèmica a causa del prefix “micro”, el qual es refereix al fet que són pràcticament imperceptibles (segons explica Bonino), però també es pot entendre com a “menys importants”. Algunes feministes rebutgen el mot, ja que consideren que no hi ha cap masclisme “petit” ni de menys rellevància. <<Pot definir fets molt greus sota un epígraf molt poc contundent. [...] Cada masclisme és sal a la ferida. No s’és una mica racista o una mica homòfob.>>³¹, explica la Natza Farré. Keller és de la mateixa opinió: <<No té molt sentit pensar que hi ha masclismes petits i masclismes grans, perquè al final el masclisme travessa totes aquestes estructures patriarcals per justificar-les.>> La Júlia Mas, en canvi, defensa l’ús de la paraula actual i argumenta que utilitzar termes simples ajuda a que tothom entengui el concepte. De tota manera, per evitar-lo es fan servir altres expressions com *sexisme benevolent*, *masclisme quotidià* o fins i tot *terrorisme íntim*, que deixen més clar el seu significat.

2.4.2 Micromasclismes dins la parella

Com ja he dit, quan Luis Bonino va inventar la paraula es referia només a les petites violències masclistes dins la parella heterosexual, és a dir, comportaments que l’home utilitza per guanyar poder o reafirmar-lo. Al seu article *Micromachismos: la violència invisible en la pareja*, el primer on va utilitzar aquesta paraula, Bonino va classificar els micromasclismes en tres grups.

- Utilitaris: s’abusa dels rols de gènere associats a la dona. Per exemple, quan l’home es nega a col·laborar en les feines de la llar. També s’inclou l’escassa representació femenina als càrrecs de responsabilitat a causa de la falsa idea de la manca de capacitat de lideratge de les dones.
- Coercitius: l’home utilitza la força psíquica, econòmica o de la pròpia personalitat per remarcar la seva posició dominant, i d’aquesta manera limitar la llibertat de la dona. Provoquen la desconfiança en si mateixa de la dona i la disminució de la seva autoestima. Aquest grup inclou la intimidació, el control dels diners o la insistència abusiva per aconseguir el que es vol.
- Encoberts: l’home oculta la seva intenció de dominar i forçar la disponibilitat de la dona. No utilitzen la força, sinó l’afecte i la confiança per obligar la dona a fer coses que no vol, provocant-li dubtes en si mateixa i culpa, ja que no s’adona que la parella l’està manipulant. En aquest grup s’inclouen obligar la dona que s’ocupi dels fills que l’home

³¹ FARRÉ, Natza, *Curs de feminisme per microones*. 5ª ed. Barcelona: Ara Llibres, 2016, pàg. 139

ha tingut en un matrimoni anterior, la imposició de silencis per fer que ella estigui constantment pendent de què pensarà ell, i els dobles missatges afectius (“Si no fas això vol dir que no m’estimes”).

- De crisis: s'utilitzen en moments de desequilibri en el repartiment del poder, és a dir, quan hi ha un augment del poder personal de la dona o una disminució del poder personal de l'home (per exemple, si perd la feina). Llavors l'home reclama igualtat de poder a la dona. S'inclouen en aquest grup el victimisme o les amenaces d'abandonament.

Bonino també descriu els efectes que els micromasclismes tenen sobre les dones, els homes i la relació de parella. En les dones, els micromasclismes provoquen, entre d'altres, pèrdua d'autoestima i l'aturada del desenvolupament personal. En els homes, els efectes són la conservació d'una posició superior i l'afirmació de la seva identitat masculina. Per últim, en la relació de parella els micromasclismes propicien que aquesta se centri en els interessos del membre masculí de la mateixa i el refredament de l'afecte i la confiança. La conseqüència de tot això, propicia altres tipus de violència i abusos.

Molts d'aquests comportaments han anat guanyat visibilitat i avui dia és més fàcil per les dones detectar relacions abusives, però el domini dels homes en les relacions de parella segueix sent majoritari, com demostren les alarmants xifres de víctimes per violència de gènere.

2.4.3 Altres micromasclismes

- Utilitzar el masculí com a genèric. Per exemple, emprar la paraula “home” per englobar a les persones dels dos sexes: <<L'home de la prehistòria ja utilitzava eines>>.
- Diferenciar entre “senyora” i “senyoreta”, com si el matrimoni canviés l'estatus d'una dona però no el d'un home, a qui sempre se li diu “senyor”.
- Jutjar una dona només pel seu físic i ignorar les seves capacitats intel·lectuals o físiques. Això es veu en les dones polítiques i les esportistes, com a la figura 17. S'observa la roba que porten, si tenen parella o fills o si són guapes.
- Atribuir els èxits d'una dona a un home, per exemple el seu entrenador. Un exemple és el *tweet* de la figura 18 (a la pàgina següent)

La lista de las atletas olímpicamente atractivas

Figura 17: Titular d'un diari. Font: El Mundo

#Badminton 🇪🇸 | Rivas, el hombre que convirtió en oro las raquetas de Carolina ver.as/zqsm1 #ESP 🇪🇸 #Rio2016 🇺🇲

Figura 18: Titular d'un diari esportiu. Font: Twitter @diarioas

- Insults exclusivament masculins com fill de puta, *nenaza* o marieta són misògins i no tenen equivalent femení. També ho són els insults exclusivament femenins com bruixa o histèrica.
- Diferenciar entre joguines de nen i de nena. Això perpetua els rols de gènere.
- Cosificació: convertir la dona en un objecte. Per exemple, quan a les curses automobilístiques les dones aguanten paraigües o als videoclips, anuncis i pel·lícules les dones són simplement un objecte bonic per posar a to l'home.
- Hipersexualització: consisteix a ressaltar els atributs sexuals de nenes i dones, com els pits i els malucs, però també el maquillatge o la postura. És una altra manera d'utilitzar la dona com a objecte. La hipersexualització provoca que les noies es fixin molt en l'aspecte físic i se'n preocupin excessivament.
- En el cas dels homes, fer dos petons a les dones i donar la mà als homes (en el cas de les dones, fer dos petons a tothom). Per una banda, s'atribueix a la dona el gust pel contacte físic i la proximitat. Per l'altra, implica que el contacte físic entre homes està mal vist, ja que podria semblar que són efeminats o homosexuals.
- No utilitzar el femení en professions tradicionalment desenvolupades per homes com jutge, metge o pilot. Els femenins d'aquestes professions no estan acceptats en llengua castellana. En canvi, quan els homes van començar a ser "hostesses" de seguida es va canviar a "auxiliar de vol".
- Atribuir les faldilles només a les nenes, no tan sols a l'hora de vestir-se, sinó també a la de disfressar-se. Està mal vist que els nens vulguin ser princeses o ballarines. Allò femení en un home (en aquest cas, nen) és vist com a humiliant.
- Instar a les nenes a què s'asseguin bé, vagin ben arreglades... comportaments que es passen per alt en els nens.

Figura 19: Exemple de *manspreading*. Font: thelocal.es

- *Manspreading*: ve de l'anglès *man+spreading* (home+estendre's) i fa referència a la forma d'asseure's dels homes al transport públic. Usualment ho fan amb les cames obertes, fins i tot envaint l'espai dels seients del costat, mentre que les dones van amb les cames creuades, ocupant el mínim espai possible,

com a la figura 19 (a la pàgina anterior). Als homes se'ls ensenya, inconscientment, a posar-se còmodes, i en les dones a no molestar.

- *Mansplaining*: De l'anglès *man+explaining* (home+explicar). Defineix el comportament masculí d'explicar a una dona alguna cosa d'un tema normalment "masculí" encara que ella en sàpiga més, per exemple en una discussió sobre cotxes o esports. Es deu a la idea interioritzada de "les dones no en saben". També es produeix amb temes com el feminisme o la feminitat: "el feminisme de veritat..."
- *Mansterrupting*: De l'anglès *man+interrupting* (home+interrompre). Descriu el comportament masculí d'interrompre una dona quan parla, per exemple en un debat o una conversa, ja que se les ignora o es creu que el punt de vista masculí és més important.
- Alabar els homes per fer activitats tradicionalment femenines. Un exemple és a la criança dels fills. Quan es veu un home portant el nadó, per exemple, se li diu que és un molt bon pare, però en una dona es dóna per fet.
- Preguntar "tens la regla?" a una dona per invalidar el seu enuig o desacord, per exemple quan s'està debatent sobre alguna cosa. No hi ha una preocupació real pel seu cicle menstrual, l'única intenció és criticar-la per no estar callada i somrient com s'espera.
- Expressions com "calladeta estàs més guapa" o "somriu, que estàs més guapa", ja que així es reforça la idea que la bellesa és el més important.
- Ignorar les propostes d'una dona i escoltar-les quan les fa un home.
- Entrades als llocs gratis per les dones, però no pels homes, perquè s'està utilitzant a les dones com a producte. Si entren gratis, n'hi haurà més i els homes creuran que així tenen més oportunitats de lligar, i per tant també hi aniran.
- Llençar floretes o *piropos*, és a dir, quan un home li diu a una dona pel carrer coses del tipus "què bona estàs" o "*yo te daba*". Ningú té dret a opinar sobre el cos d'algú altre, i menys d'una persona que no coneixes de res. Aquests comentaris demostren que a les dones se les jutja pel seu físic més que no pas als homes.
- Portar el compte a l'home en un restaurant. Encara es perpetua el tòpic que l'home és el que maneja els diners a la parella o a la família.
- Portar la beguda forta a l'home. Per exemple, si un demana una beguda alcohòlica i l'altre, aigua o un suc.
- En el cas de les dones, aprofitar-se dels privilegis que tenen per ser considerades inferiors, com demanar a un home que carregui més pes.

2.4.5 Detecció

Tots aquests comportaments els tenim tan interioritzats que costa molt adonar-se de quan els reproduïm. Tot i així, un cop t'has introduït en el feminisme, és fàcil notar situacions masclistes. Per assegurar-se de quines ho són, el mètode més estès és el de la inversió dels rols. Imagina que la beguda forta sempre la portessin a la dona, que quan un esportista guanyés una competició només alabessin a qui l'ha entrenat, que els homes sortissin en calçotets als videoclips de les cançons més populars, que tots els presentadors de televisió masculins tinguessin el cos d'un model d'anunci de colònia o que les dones s'asseguessin amb les cames molt separades al metro. La majoria d'aquestes situacions semblen estranyes o inclús ridícules.

D'altra banda, aquest mètode no és eficaç en tots els moments. Per exemple, molts homes considerarien atractiu que les dones els diguessin coses pel carrer o que poguessin entrar gratis a les discoteques. En aquests casos, la inversió no serveix. L'única solució és analitzar l'arrel de la situació i, d'aquesta manera, adonar-se que s'està convertint la dona en un objecte sexual. També es podria imaginar que qui fa l'acció és un home a un altre home, com en el cas de les floretes. Si un noi li cridés a un altre "què bo estàs", el segon s'ofendria, i si un home donés dos petons a tothom la gent quedaria, com a mínim, estranyada.

En el cas de les dones, la Júlia Mas proposa el mètode que ella anomena: "Això que m'està passant ara i aquí, perquè m'està passant i què puc fer", per intentar evitar la culpa excessiva quan s'està vivint una situació de sexisme. Mas ho explica així: <<Sí que hem de fer la pedagogia, però l'hem de fer quan nosaltres vulguem i ens sentim segures i capaces de fer-la.>> L'antropòloga Dolors Comas proposa analitzar les pel·lícules: <<Fixa't si hi ha alguna dona que tingui un paper protagonista, quan surtin dones parlin entre elles, i quan parlin entre elles, ho facin sobre temes de qualsevol mena, com ho fan els homes, i no només de la casa.>> Tots aquests mètodes es poden aplicar en diferents circumstàncies i ens poden donar una idea de quan s'està produint un micromasclisme.

2.4.6 Com combatre'ls

La majoria dels micromasclismes citats anteriorment es produeixen d'homes cap a dones. Per evitar-los, en primer lloc cal educar-se sobre el tema per aprendre a reconèixer-los. Si un home s'adona que reproduïx moltes d'aquestes actituds, ha d'intentar evitar-los i, a més, cridar l'atenció a companys o amics seus que també ho facin. En el cas de les dones, el més important és no quedar-se callades. Si s'experimenta una d'aquestes situacions o s'observa amb els amics o a les xarxes socials, cal que faci veure a la resta que estan reproduint comportaments

masclistes i sexistes. A vegades la vergonya o la por a ser titllada d'extremista o "feminazi" pot tirar-nos enrere, però sense aquest pas mai avançarem.

Si els micromasclismes es produeixen dins una associació o entitat, és necessari que aquesta prengui mesures per combatre'ls, que desenvolupi les seves activitats des d'una perspectiva feminista, que no utilitzi el cos femení en la seva publicitat o imatge i que impliqui els homes en la lluita feminista. En l'àmbit educatiu, s'haurien de promoure iniciatives per prevenir aquests comportaments en el jovent, quan els micromasclismes comencen a normalitzar-se, i fomentar material cultural que no transmeti missatges sexistes.

3. Recerca experimental

He volgut enfocar la recerca amb tres perspectives: la de tres dones amb formació feminista, la de la gent del carrer i les meves observacions. Per analitzar-les he empleat tres mètodes. En primer lloc, he entrevistat tres dones: la Júlia Mas, sociòloga, la Christel Keller i la Dolors Comas, antropòlogues. En segon lloc, he elaborat una enquesta i l'he difós per Internet. Per últim, he observat la gent, la publicitat i les botigues durant mesos per detectar micromasclismes. Els objectius d'aquesta part eren tres: estudiar el coneixement que té la gent sobre feminisme, si els micromasclismes són habituals i som capaços de reconèixer-los i si els dos anteriors empitjoren entre la gent més jove, és a dir, si anem enrere en comptes de cap endavant. He englobat els resultats dels tres mètodes que he empleat en els apartats presentats a continuació, segons el tema tractat: visió del feminisme, micromasclismes i la resta de resolucions que no s'engloben en els anteriors.

3.1 Visió del feminisme i de la situació de la dona

Com he explicat anteriorment, el feminisme té moltes definicions, i les entrevistes ho confirmen. La Júlia Mas afirma que no es pot parlar de feminisme en singular, perquè hi ha moltes maneres d'entendre'l, i considera que és una filosofia i una pràctica de vida centrada en la igualtat entre homes i dones. La Christel Keller el defineix com «la consciència de que existeixen unes estructures de poder i condicions de desigualtat entre homes i dones, i la voluntat i el compromís de canviar-ho.» Per últim, la Dolors Comas sosté que és, simplement, la reivindicació dels drets de les dones.

Fa un temps que, a causa de l'enfortiment de la consciència feminista, gràcies, en gran

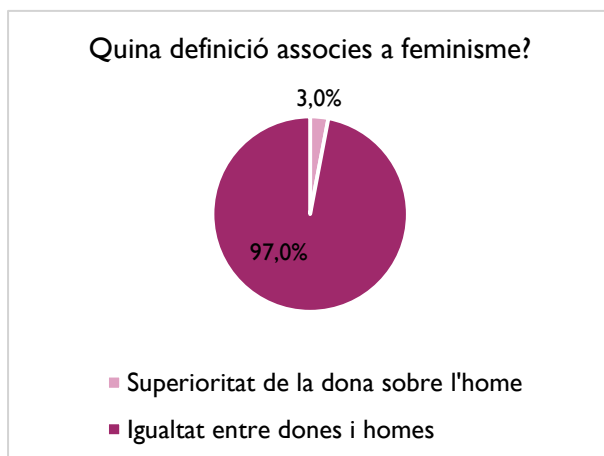

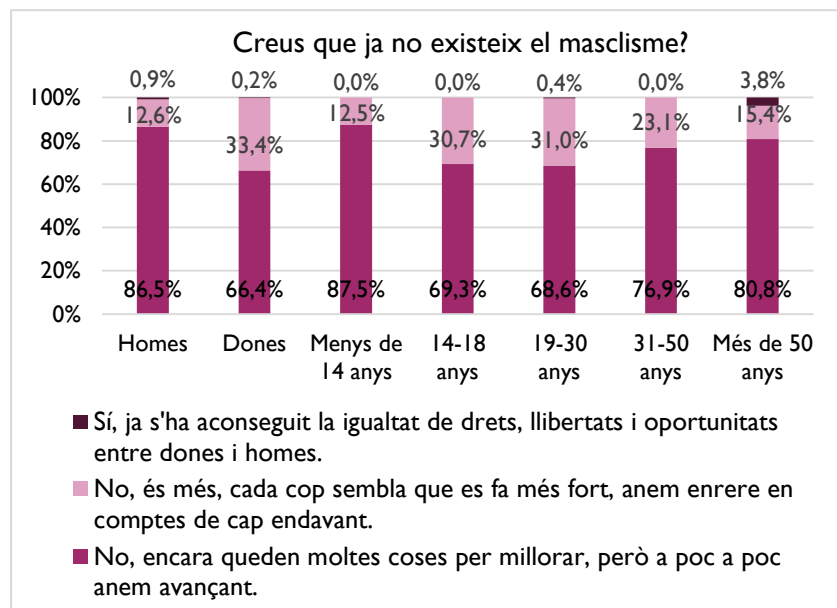
Figura 20: Resultats de l'enquesta a la pregunta: "Quina definició associes a feminisme?"

part, a les xarxes socials, s'han popularitzat expressions com "feminazi" i mites sobre el feminisme, com per exemple que busca la superioritat de la dona per sobre de l'home o, fins i tot, que pretén exterminar els homes. A la figura 20 es mostren els resultats de l'enquesta. S'observa que, al contrari del que imaginava, la immensa majoria de gent coneix la definició real del moviment (o, almenys, la més popular). No hi ha massa

diferència entre grups d'edat i sexes; el percentatge de persones que creu que feminisme significa superioritat de la dona sobre l'home és lleugerament major entre els homes i els de menys edat, però continua sent ínfim.

Actualment, un sector del col·lectiu feminista afirma que la situació de la dona està empitjorant. Les tres entrevistades coincideixen a dir que no poden estar del tot d'acord amb aquesta afirmació: les seves àvies i mares no podien fer moltes de les coses que fan elles. El sexisme, diuen, canvia de forma: <<el patriarcat s'adapta, perquè qui té el poder no el vol deixar estar>>, afirma Mas. Abans s'utilitzava la religió o la manca d'accés a estudis superiors; ara hi ha els anuncis de televisió i les xarxes socials. La Júlia afegeix que, segons la seva percepció, la majoria de gent creu que ja vivim en igualtat. La Dolors té una opinió similar: <<ara la il·lusió dominant és que hi ha llibertat per escollir, és a dir, tu com a noia esculls ser sexi, no és una qüestió de masclisme ni de desigualtat. Es posa en primer lloc l'elecció individual per sobre de les forces estructurals que ens condicionen d'una manera o altra.>>

Així i tot, l'enquesta mostra uns resultats diferents de les impressions de les entrevistades. Com es mostra a la figura 21, el percentatge de gent que creu que ja no hi ha masclisme és ínfim. La gran majoria creu que el masclisme encara existeix, però que la situació està millorant. Això és comú

Figures 21: Resultats de l'enquesta a la pregunta: T'identifiques com a feminista?

en tots els grups d'edat i en els dos sexes. Un percentatge significatiu, del voltant del 30%, opina, en canvi, que el masclisme s'està fent més fort. Aquesta percepció és molt major en les dones que en els homes, i en els de joves d'entre 14 i 30 anys.

Potser precisament com a conseqüència de les respostes a les preguntes anteriors (la definició de feminisme i si hi ha masclisme), més del 80% de la població s'identifica com a feminista. A la figura 22 (a la pàgina següent) s'observa que en aquest cas sí que hi ha diferències força significatives entre grups. Els homes són més reticents a considerar-se

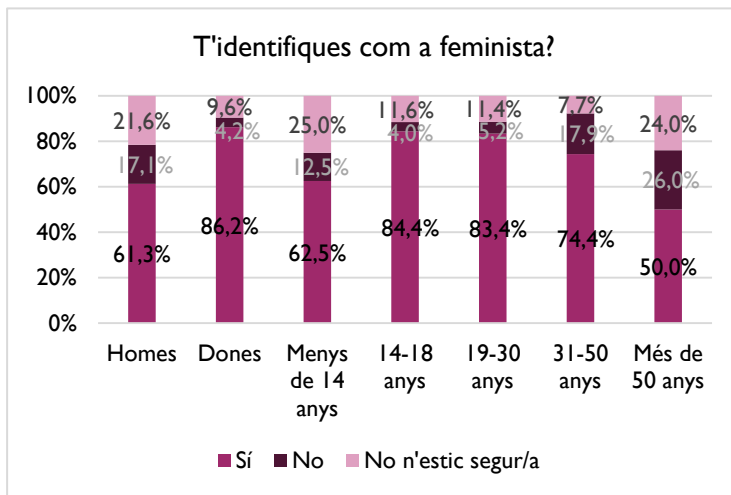

Figura 22: Resultats de l'enquesta a la pregunta: Creus que ja no hi ha masclisme?

feministes, així com la població menor de 14 anys i els més grans (són els tres grups, també, on el percentatge de gent que associa el feminisme a la superioritat de la dona és major), mentre que les dones i els joves d'entre 14 i 30 anys són els més feministes. Una altra dada interessant és que gairebé un 20% de les persones enquestades dubten en la resposta.

Gràcies a l'enfortiment de la consciència feminista, les reivindicacions de les dones són cada cop més nombroses i posen el focus no només en les coses més evidents, sinó en les més subtils, moltes de les quals he explicat en el transcurs d'aquest treball. Com també he esmentat, els que neguen el masclisme consideren que les feministes exageren veient tant masclisme. Aquesta idea està molt estesa, més que la definició errònia de feminisme, tal com es pot observar a la figura 23.

Gairebé la meitat de la població creu que les feministes exageren o dubta en la resposta. L'opinió oposada és la predominant en els grups formats per dones i joves d'entre 14 i 30 anys, consolidant-se com els més feministes. En el cas del jovent menor de 14 anys, cap creu que les feministes exagerin. Al contrari del que es pensa, ells no són els més masclistes.

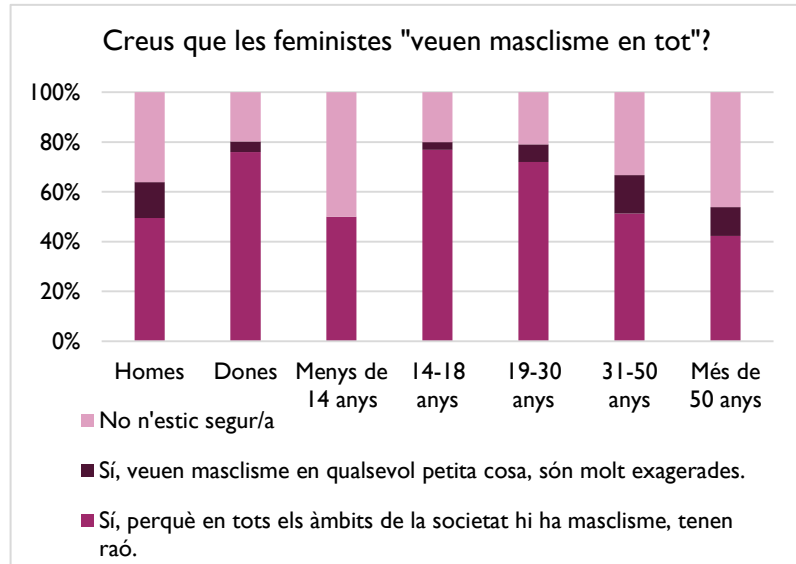

Figura 23: Resultats de l'enquesta a la pregunta: Creus que les feministes veuen masclisme en tot?

Però per què és necessari etiquetar com a masclistes fins i tot les actituds més quotidianes, és a dir, els micromasclismes? Les entrevistades coincideixen força amb la resposta. La Júlia explica: «Serveix per veure que és una cosa general, i no puntual d'una

brometa o dues.>>> La Dolors també remarca que assenyalant els comportaments se sensibilitza amb el tema. Des de la seva experiència, per exemple, ara s'expliquen molts menys acudits sexistes i les bromes de mal gust es toleren menys.

Una altra de les coses que volia analitzar és quin coneixement té la gent del feminisme, és a dir, fins a quin punt en coneixen la teoria i els conceptes associats, molts dels quals circulen per internet.

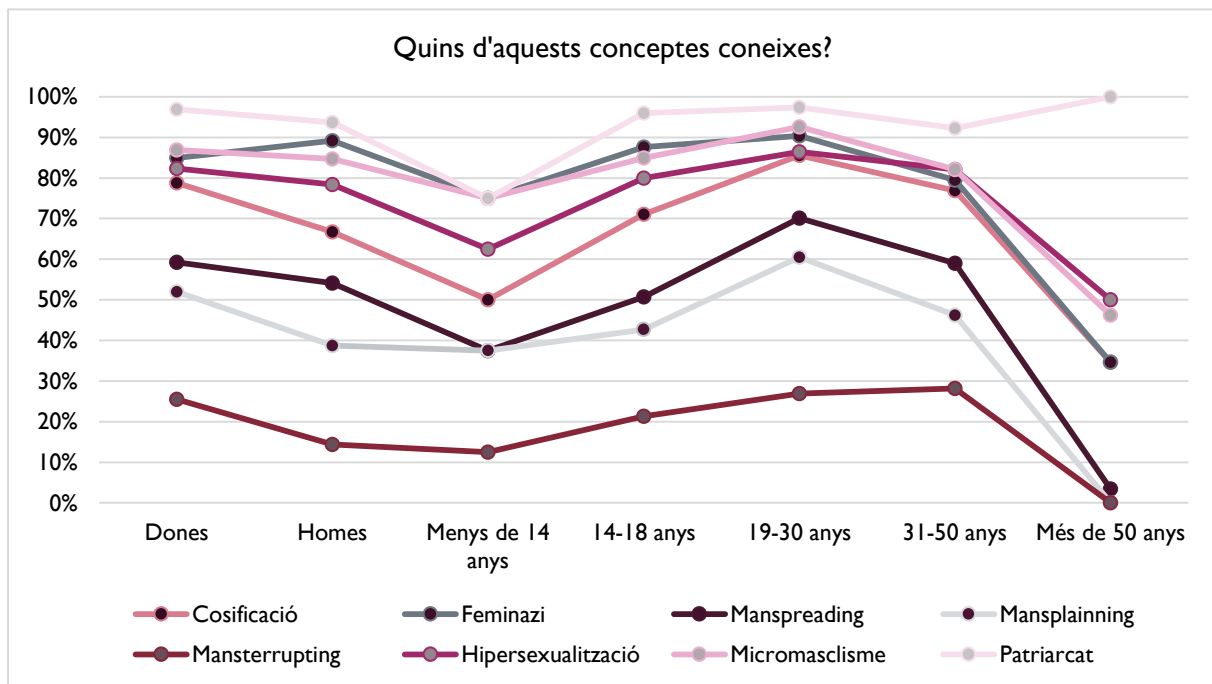

Figura 24: Resultats de l'enquesta a la pregunta: Quins d'aquests conceptes coneixes?

A la figura 24 s'observa que el terme que més gent coneix és "patriarcat", probablement un dels més importants de la teoria feminista. També estan entre els més populars "feminazi" i "micromasclisme". Els menys coneguts són els termes en anglès. Per últim, "cosificació" i "hipersexualització", dos dels conceptes importants, es troben entre mitges. Entre grups d'edat i sexes no hi ha moltes diferències. És significativa la manca d'informació de la gent més gran, i també el lleuger descens en els més joves. Entre sexes destaca el desconeixement dels homes en la majoria de conceptes, excepte en "feminazi", que ells coneixen més.

3.2 Micromasclismes

Finalment arribem a la clau de la qüestió: som realment conscients del masclisme quotidià? Són més masclistes els joves que els adults? Amb aquests objectius, vaig escollir deu micromasclismes, tots molt comuns en el dia a dia, i vaig preguntar a les dones quins havien viscut i als homes quins havien fet.

3.2.1 Utilitzar la menstruació per desacreditar la dona

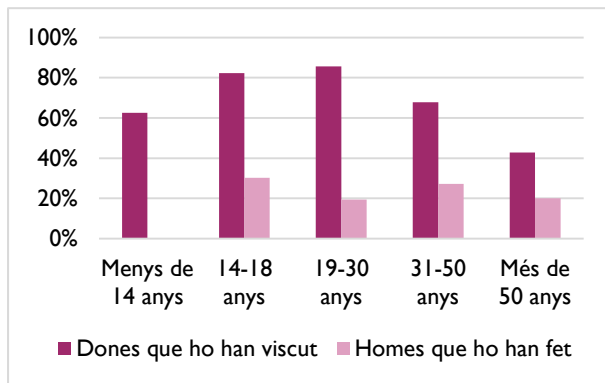

Figura 25: Dir-li a una dona enfadada o en desacord amb la resta del grup: "Estàs en els teus dies/tens la regla?"

maca".>> La Júlia Mas, que ha coordinat diversos equips de gent i, per tant, hi està molt exposada, afirma haver-lo sentit nombroses vegades.

A la figura 25 s'aprecia amb claredat que el percentatge de dones que afirmen haver rebut el comentari és molt major que el d'homes que reconeixen haver-lo dit. També s'observa que les dones joves són les que més el noten³². Això pot significar dues coses: que els hi diuen més o que en són més conscients i, quan el senten, no el passen per alt. La conseqüència del primer cas seria negativa: indicaria que els joves són més masclistes que els adults. La del segon, en canvi, seria un senyal que les noies joves són més conscients del masclisme. D'altra banda, el percentatge d'homes que admeten haver fet el comentari pràcticament no varia entre els grups d'edat. Això vol dir que ells són igual de masclistes.

Tanmateix, aquesta conclusió es contradiu amb la figura 26: una proporció molt alta de dones i homes opina que preguntar a una dona si té la menstruació quan s'enfada és masclista. Les dues línies estan molt a prop. Així, es planteja un interrogant: si els homes saben que és masclista i, segons ells, no el diuen, com és que les dones segueixen sentint-lo? Aquesta situació es repeteix en tots els micromasclismes analitzats, com mostraré a continuació.

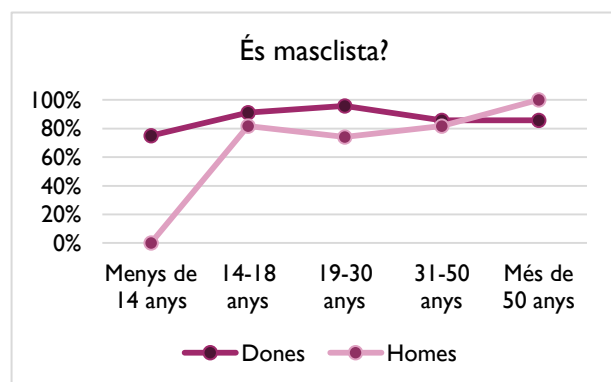

Figura 26: Dir-li a una dona enfadada o en desacord amb la resta del grup: "Estàs en els teus dies/tens la regla?" és masclista?

³² Nota de l'autora: Desafortunadament, no he aconseguit gaire participació de gent menor de 14 anys, i totes les respostes són de noies. Per tant el grup que correspon al percentatge de noies de menys de 14 anys sempre és 0%.

3.2.2 Ignorar les propostes d'una dona

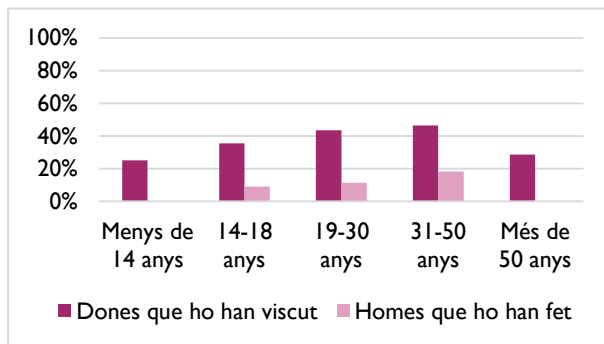

Figura 27: En un debat o reunió, que una dona proposi una idea i se la ignori però, més endavant, la repeteixi un home i l'escoltin a ell.

nosaltres.>> La Dolors Comas, qui ha estat diputada al Parlament i consellera a l'Ajuntament de Tarragona, assegura que per a ella ja és una cosa quotidiana.

A la figura 27 s'observa que aquest micromasclisme és menys comú que l'anterior. Menys de la meitat de les dones diuen haver-lo experimentat. En aquest cas, són les adultes d'entre 31 i 50 anys les que més el noten, segurament perquè han participat en més debats. A la figura 28, de nou es veu que la gran majoria de persones opina que és masclista, amb poca diferència entre homes i dones.

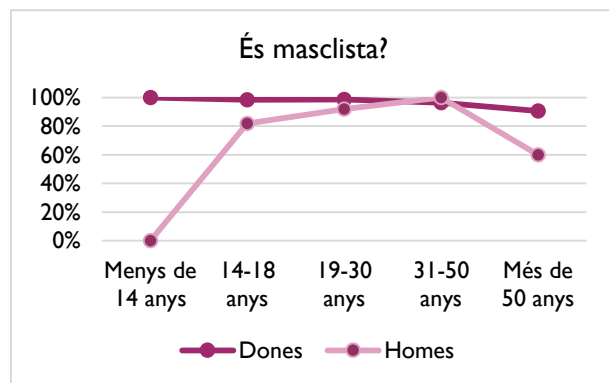

Figura 28: Que en un debat o reunió, una dona proposi una idea i se la ignori però, més endavant, la repeteixi un home i l'escoltin a ell, és masclista?

3.2.3 "Somriu, que estàs més guapa"

Anteriorment he explicat que la cosificació de les dones és constant, fins al punt que tenim assumit que l'aspecte d'una dona és una de les seves qualitats més importants. A més, des de petites se'ns inculca que hem de ser amables i complaents, tal com diu la Júlia Mas. De fet, està pitjor vista una dona manaire i rondinaire que no pas un home amb les mateixes qualitats, segons he pogut comprovar aquests mesos (per exemple, al programa "Operación Triunfo" una de les professores és molt seria i el públic li diu bruixa). D'aquí ve que siguin tan habituals frases com "somriu, que estàs més guapa". Com molts altres micromasclismes, pot semblar una minúcia, però amaga connotacions negatives. Mas, però, puntualitza: <<Hi ha contextos. Per mi no és el mateix dir-li a una desconeguda al metro que dir-ho en un entorn d'amics, o en un entorn on hi ha una relació prèvia. La clau és si, per exemple, en un company

de feina que un dia somriu menys, tu li diries: “Somriu, que estàs més guapo.”>> Per tant, no en totes les situacions es podria titllar de masclista.

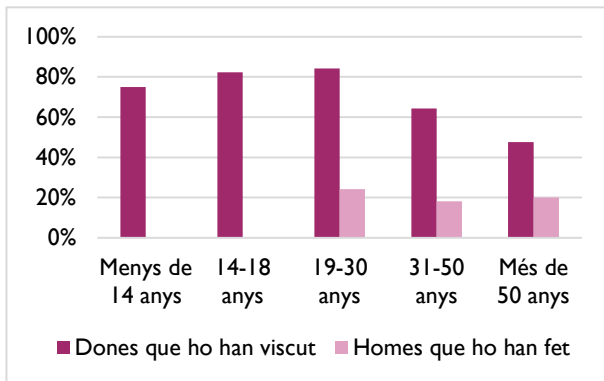

Figura 29: Dir-li a una dona: "Somriu, que estàs més guapa"

El factor del context, sumat al fet que sigui un micromasclisme tan acceptat, explica que la majoria de dones en qualsevol edat han sentit aquest comentari, especialment a la joventut des dels 14 fins als 30, com s’observa a la figura 29. Així i tot, trobem novament que ni tan sols el 30% dels homes admeten haver-lo fet. A més, a la

figura 30 s’aprecia que el percentatge de gent que ho troba masclista és molt menor als anteriors. En el cas dels homes, menys de la meitat creu que ho sigui, excepte en els joves d’entre 14 i 18 anys.

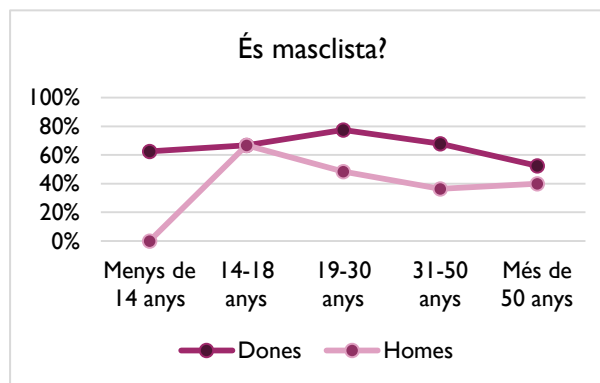

Figura 30: Dir-li a una dona: "Somriu, que estàs més guapa" és masclista?

3.2.4 La dona com a reclam pels homes

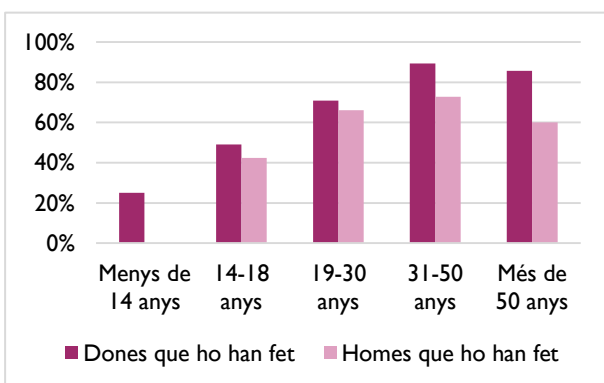

Figura 31: Discoteques on les dones entren gratis i els homes no.

És molt comú que a les discoteques i altres locals d’oci la dona no pagui l’entrada, o sigui més barata que la dels homes. A primeres, podria semblar un privilegi femení, però en realitat s’està utilitzant les dones com a reclam perquè hi vagin més homes. Keller ho resumeix en una frase: <<Si no pagues, el producte ets tu.>> A més, afegeix que el context d’oci i de festa condueix a relacions

asimètriques i sense consentiment.

En ser un micromasclisme que no es “fa” sinó que es presencia, tant homes com dones admeten haver-ho vist, com s’observa a la figura 31. El percentatge és major en els adults, que són els que més freqüenten els locals d’aquesta mena. La proporció de gent que ho veu masclista, en canvi, descendeix amb l’edat, tal com es veu a la figura 32. És un cas on els joves estan més conscienciats que els adults.

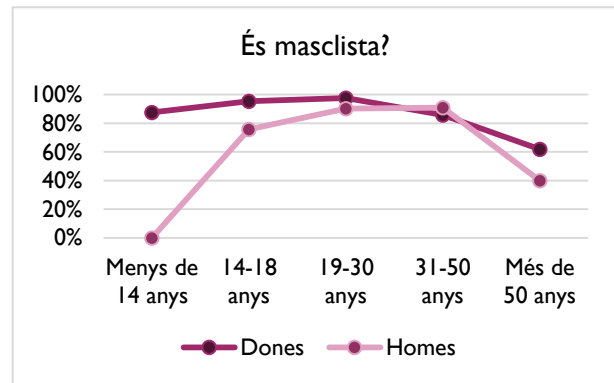

Figura 32: Que a les discoteques les dones entrin gratis i els homes no és masclista?

3.2.5 Salutacions

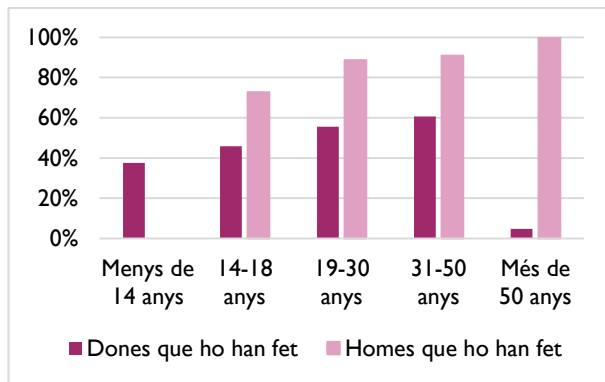

Figura 33: Donar la mà als homes i fer dos petons a les dones és masclista?

Fer dos petons a les dones i la mà als homes és considerat bona educació, així com, en el cas de les dones, fer dos petons sempre. Keller opina que és una manera de reflectir que <<els homes fan pactes públics importants i que les dones encara tenim el rol de donar afecte i de tenir relacions molt més properes.>> En canvi, a la Dolors Comas li sembla que és un tema amb poca importància.

Mas diu: <<això és cultural, però d’una cultura masclista.>>

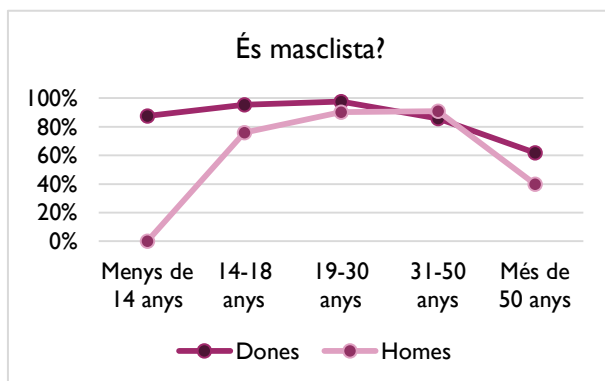

Figura 34: Donar la mà als homes i fer dos petons a les dones és masclista?

A la figura 33 es veu que aquest micromasclisme es troba força igualat entre homes i dones. El percentatge de dones és menor, segurament perquè fan dos petons a tothom, especialment les majors de 50 anys. En canvi, els nois més joves estan menys acostumats a fer la diferència entre gèneres, probablement perquè es dona més en ambients formals als quals no tenen accés. A

més, el jovent és, de nou, el grup on més gent troba masclista la diferència de salutacions. En la població major de 50 anys està més normalitzada, com es pot observar a la figura 34.

3.2.6 Mansplaining

Els debats on participen homes i dones són molt habituals. En aquest context, és habitual que ells interrompin les dones o vulguin explicar-los un tema quan, a vegades, elles en saben més, perquè ells consideraran, encara que sigui inconscientment, que les dones no en tenen tanta idea.

Segons la figura 35, no és el micromasclisme més comú; menys del 70% de les dones l'ha viscut. Així i tot, el percentatge és força alt, especialment en les joves. El que contrasta és que només un 10% d'homes reconeixen haver-ho fet. Tanmateix, ambdós gèneres ho consideren força masclista excepte la gent més gran.

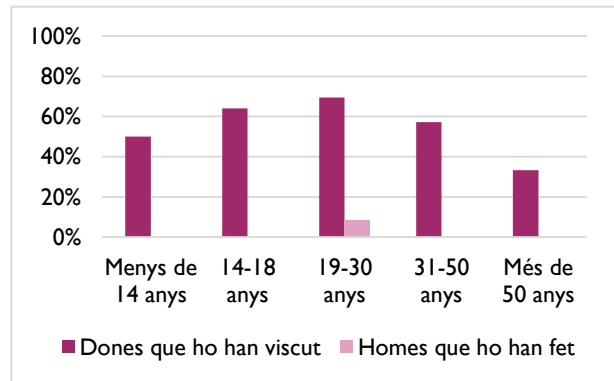

Figura 35: Un home li explica a una dona algun tema encara que ell no en sàpiga i ella sí.

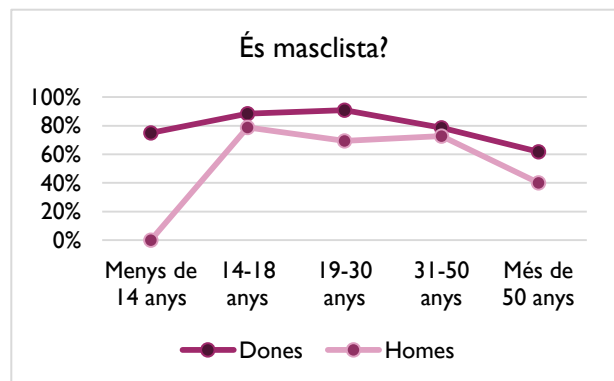

Figura 36: Que un home li expliqui a una dona algun tema encara que ell no en sàpiga i ella sí és masclista?

La Dolors Comas em va explicar una anècdota que no es correspon exactament amb el *mansplaining*, però hi està relacionada.

Vaig participar en una reunió sobre el finançament de la universitat. Hi participava gent molt important dins la universitat. Era un tema que jo tenia bastant per la mà, per diferents raons, i vaig fer una intervenció que va agradar. Al sortir, un senyor que era catedràtic de física em diu: «Hola, maca, has intervingut molt bé. De quina universitat ets?». I jo li vaig dir: «Hola, maco. Doncs sóc de la Rovira i Virgili, sóc catedràtica igual que tu». Li vaig dir això i es va quedar... Quan jo li vaig parlar amb els mateixos termes, ell es va adonar que l'havia espifiat.»

En aquesta anècdota queda patent el paternalisme i la infantilització que pateixen habitualment les dones. A més, aplica la inversió de rols per demostrar que es tractava d'un comentari masclista.

3.2.7 Piropos

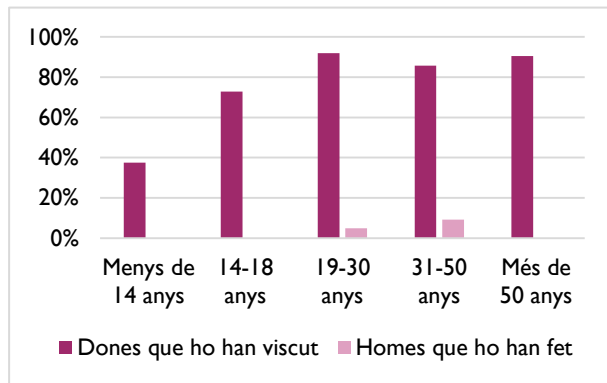

Figura 37: Llençar-li floretes ("piropos") a una dona pel carrer

Aquest micromasclisme és el que més s'experimenta: com s'observa a la figura 37, a un 82,5% de les dones els han dit coses sobre el seu aspecte anant pel carrer. En contraposició, només un 2,7% dels homes admeten haver-ho fet. Al treball de camp he pogut comprovar que és el dia a dia de les dones de qualsevol edat (les menors de 14 amb menor mesura, potser perquè encara són

petites). I no només això, sinó qualsevol forma d'assetjament al carrer: homes que es masturben davant nostre, que ens persegueixen, que ens toquen el cul, que fan sonar la botzina del cotxe en passar pel nostre costat, que ens miren de dalt a baix, que ens xiulen. Són situacions molt incòmodes però que hem de suportar sovint.

He recollit alguns testimonis de les meves companyes de classe: <<Estava tornant sola pel carrer i un home va passar pel meu costat i va dir: "*Qué hermosa es esta mujer*">>, <<No falta mai el típic senyor de la cua del supermercat que et crida: "*Adiós, guapa*".>> La Júlia Mas corrobora que un dels micromasclismes als que més s'enfronta és precisament aquest: <<El dret a opinar sobre el meu cos i sobre el cos d'altres companyes, sense qüestionar-se ni per què ho feien, com amb la llibertat de "ets aquí, si has de ser aquí és perquè la gent pugui opinar sobre tu i m'és igual si tu vols sentir o no la meva opinió".>>

A més, en tinc uns quants exemples personals: un dia, quan tenia 13 anys, mentre pujava amb les meves companyes per la carretera de Premià de Dalt almenys tres o quatre cotxes van fer sonar la botzina. Un any més tard, caminava per Premià de Mar amb la meua millor amiga quan vaig sentir una botzina darrere meu. Vaig girar-me com a acte reflex, però vaig apartar la vista de seguida quan vaig veure un home ensenyant-me el penis des del seient del conductor d'un cotxe aturat a la carretera. No recordo el nombre de vegades que m'han dit "guapa", "rossa, vine aquí" o altres variacions durant la meua vida. Només en aquests últims dos mesos han sigut tres, i no tan sols anava amb màniga curta, sinó ben abrigada.

Tots aquests casos podrien haver acabat pitjor. Potser, en una d'aquestes ocasions, l'home en qüestió no només crida alguna cosa, sinó que et persegueix fins casa teva, o es refrega contra tu, o et viola. Es tracta d'un micromasclisme molt greu que potser no s'adequa a aquesta categoria. Per altra banda, tot i ser tan comú més del 80% dels homes l'identifica com a masclista, encara que en els majors de 30 anys el percentatge disminueix radicalment, com es mostra a la figura 38. Una proporció important de dones de més de 50 anys tampoc ho troba masclista.

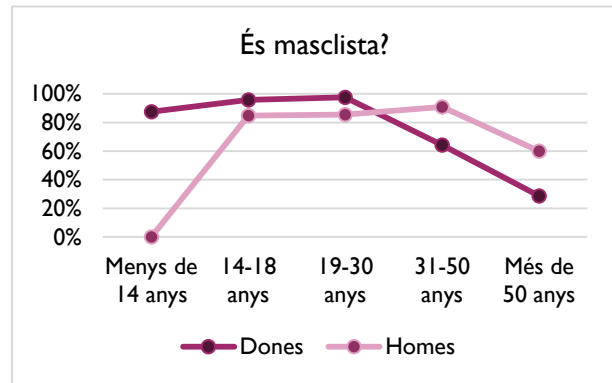

Figura 38: Llençar-li floretes ("piropos") a una dona pel carrer és masclista?

Per lluitar contra l'assetjament al carrer, s'acostuma a aconsellar que siguem valentes o que no en fem cas. Mas respon a aquests consells amb les següents paraules:

Per mi la clau es troba al "no, tu no has de fer res, tu surt a la nit". Però ho vull fer tranquil·la, no vull demostrar que ho puc fer, ho vull fer sense perill. Aquesta és la clau, la llibertat, perquè al cap i a la fi paguem un preu més alt per fer les mateixes coses. Ens obliguen a ser valentes. Ells ni ho pensen, que estan sortint de nit, i tu repasses tres cops com tornaràs a casa.

3.2.8 Manspreading

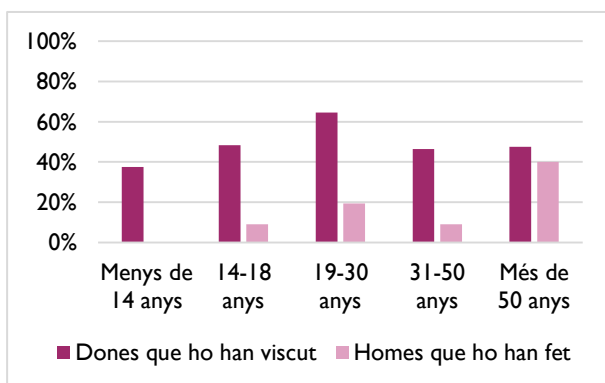

Figura 39: Un home amb les cames obertes al transport públic, envaint l'espai de les persones dels costats.

Aquest micromasclisme també està basat en una educació masclista, segons Mas: <<A les nenes, generalment des de ben petites ja els posen vestits i faldilles, i els ensenyen a ocupar menys espai perquè depèn de com seus amb vestit se't veuen les calces, i això és de mala educació>>.

Com s'observa a la figura 39, la major part de dones no els sembla que els homes ocupin més que elles a l'espai públic. De la mateixa manera, tampoc els homes creuen fer-ho. Però, comparant amb altres micromasclismes, els homes són més conscients d'aquest comportament, especialment els majors de 50 anys. No obstant això, menys de la meitat creu que sigui masclista, un percentatge menor que en altres micromasclismes analitzats. En el cas de les dones, elles tampoc ho veuen tan masclista com altres comportaments, i aquesta idea augmenta amb l'edat, però les joves d'entre 19 i 30 anys són les que més masclista ho troben. La Dolors, la dona més gran de les que he entrevistat, creu que, si els homes diuen que és qüestió de biologia, com sovint argumenten, se'ls pot donar el benefici del dubte.

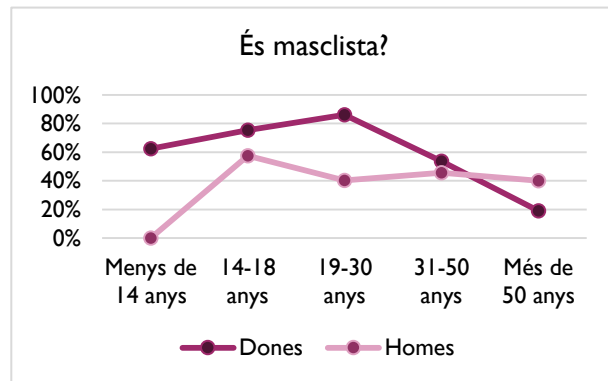

Figura 40: Que un home segueix amb les cames obertes al transport públic, envaint l'espai de les persones dels costats, és masclista ?

En contradicció amb els resultats de l'enquesta, al treball de camp he pogut comprovar que la gran majoria d'homes s'asseu amb les cames força obertes, envaint l'espai de les persones dels costats. Però, inclús si no ocupaven més espai del que els tocava, era clara la diferència entre la forma d'asseure's de dones i homes. Elles estaven més rectes, amb les cames creuades, i ells més amples i relaxats. Hi havia algun home que sí que encreuava les cames, però eren la minoria, igual que les dones que ocupaven més espai del que és habitual.

3.2.9 No reconèixer els mèrits femenins

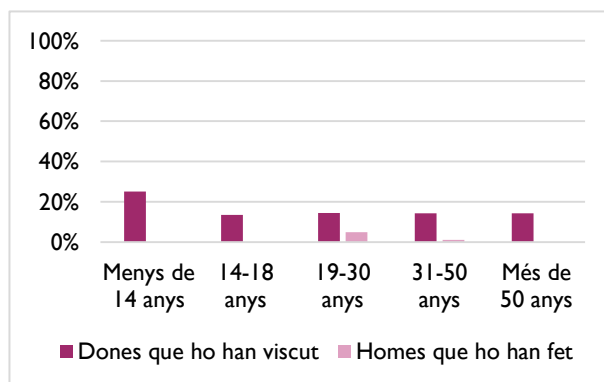

Figura 41: Atribuir-li el mèrit d'un èxit esportiu d'una dona a un home, per exemple el seu entrenador (especialment en la premsa).

ho han fet.

Aquest és el micromasclisme menys notat per les dones. Només un 14,2% diu haver-lo viscut, com s'aprecia a la figura 41. Cal observar que, a l'enquesta, preguntava només pels mèrits esportius; és possible, per tant, que hi hagi poques esportistes i conseqüentment no hagin experimentat aquesta situació. D'altra banda, el percentatge segueix sent força més alt que el d'homes que

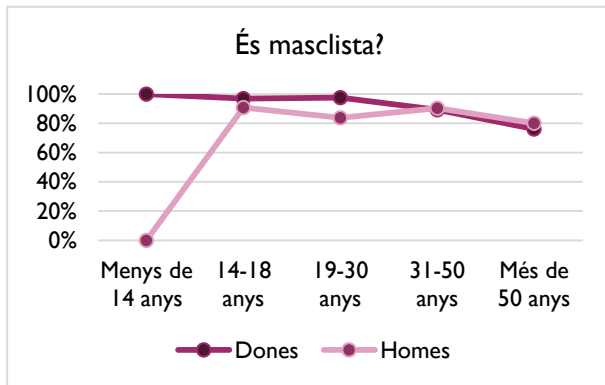

Figura 42: Atribuir-li el mèrit d'un èxit esportiu d'una dona a un home, per exemple el seu entrenador (especialment en la premsa) és masclista?

D'acord amb la figura 42, aquest comportament també és percebut com a masclista per la major part de la població d'ambdós gèneres, i en tots els grups d'edat, amb un lleuger descens en els majors de 50 anys, però no tan considerable com en micromasclismes anteriors.

3.2.10 "Calladeta està més guapa"

Les tres entrevistades consideren aquest comentari molt masclista. La Júlia Mas diu que, per una banda, és creure que les dones no tenen opinió, i que, en tot cas, no aporta res; i, per l'altra, remarca el fet d'estar més guapa, «perquè l'objectiu final sempre és estar més guapa i agradar-los a ells.» La Christel Keller opina, fins i tot, que és una manera de restringir la llibertat de la dona.

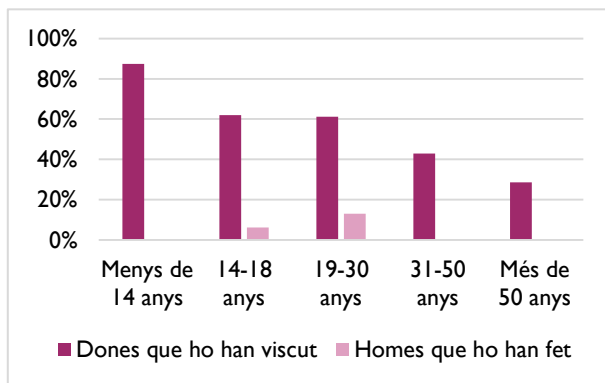

Figura 43: Dir-li a una dona: "Calladeta està més guapa".

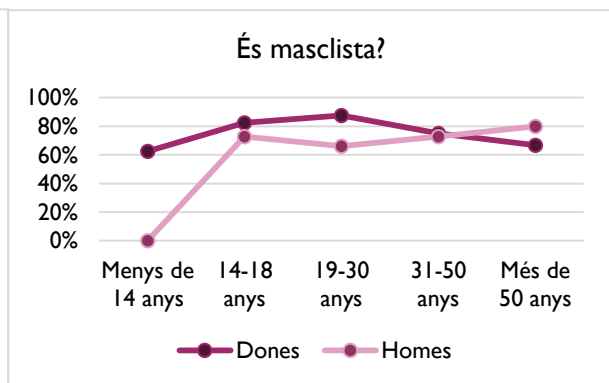

Figura 44: Dir-li a una dona: "Calladeta està més guapa" és masclista?

Quant als resultats de l'enquesta, com es veu a la figura 43, gairebé un 60% de dones els ho han dit, percentatge que s'incrementa en les menors de 14 anys, mentre que disminueix considerablement en les majors de 30. D'altra banda, menys del 10% dels homes admeten haver fet el comentari. Ambdós gèneres ho troben força masclista, però no tant com altres micromasclismes.

3.3 Altres resultats del treball de camp i entrevistes

Per començar, he recopilat fotografies d'algunes joguines que reproduïxen els rols de gènere.

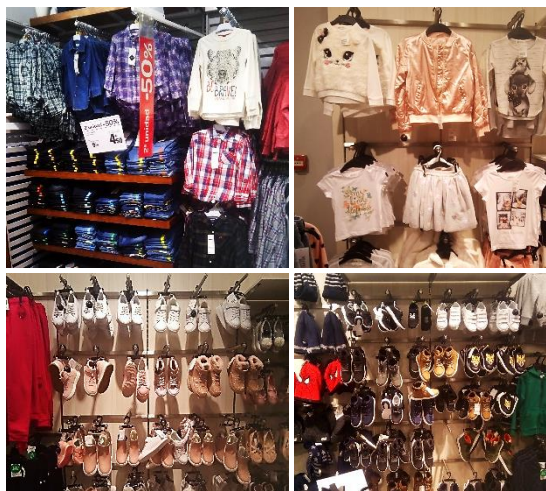
Figures de la 45 a la 50: Joguines de diferents marques i botigues

Com es pot observar a les figures superiors, els nens juguen amb naus espacials, dinosaures i construccions, mentre les nenes fan de mares i teixeixen barrets i bosses. Les figures 49 i 50 corresponen a una sèrie de joguines anomenada “fàbrica de”. La capsa de la fàbrica de pintallavis és rosa, mentre que la del detectiu d’ADN és taronja i blava. És fàcil deduir quina està dirigida a nens i quina a nenes.

Un altre exemple són aquestes joguines per a menors de 4 anys, fotografiades a les figures 51 i 52: els nens anuncien vaixells pirata, i les nenes, animallets al zoo. En resum, les nenes fan coses tranquil·les relacionades amb les cures, i els nens viuen aventures.

Figures 51 i 52: Joguines per a nens d'entre 1 i 4 anys

Figures de la 53 a la 56: Roba de diferents botigues.

Com s’observa a les figures de la 53 a la 56, a l’esquerra, els estereotips de gènere estan presents també a la roba, des de la de bebè fins a la d’adults, tot i que la polarització rosa-blau és més remarcable a la roba de nens petits, fins i tot a les sabates. A part dels colors, també són diferents els estampats i el tipus de roba. La de nena tendeix a ser més infantil, amb tutús i purpurina, mentre que la dels nens és més “d’homenet”, amb camises i texans.

També he vist cartells de botigues com el de la figura 57, a la dreta. El terme “princesa” no és dolent en sí, però està fortament unit al concepte de dona com a ésser sensible, delicat, submís i que requereix ser salvat. Per aquest motiu és millor evitar-lo.

Figures 57: Roba de diferents botigues.

Un altre focus on vaig centrar la meua recerca va ser l’institut, i he comprovat que també hi ha masclisme. Per començar, el nostre llibre d’història és androcèntric. Hi ha un tema sencer dedicat als moviments socials a Espanya del segle XIX, però ni una menció al feminisme, sense el qual les espanyoles no podríem votar en l’actualitat. A banda d’això, he sentit comentaris de professors com els següents: “Les dones organitzen i els homes són més d’acció”, “parlar de motos és una cosa més de nois”, “els homes estan més actius i es fiquen més en embolics, i les dones són més tranquil·les, és qüestió d’hormones” o “les nenes no heu somniat mai que teniu penis?” (i no va preguntar el contrari als nois). De companys de l’institut he apuntat comentaris com “llavors ella volia ser violada?” (sobre una pel·lícula), i quan li vaig cridar l’atenció a la noia que l’havia dit una altra va dir que “aquestes coses no importen entre companys, ja ens entenem”. Una altra cosa que han dit és que “histèrica no és un insult masclista perquè també es diu a homes”. A això se li sumen tota la varietat d’insults misògins i masclistes que se senten diàriament.

Fora de l’institut també he recollit situacions problemàtiques. A una amiga meua que recentment es va fer una operació de reducció de pits, el seu cosí li va dir que “no s’ho havia de fer, perquè els pits no han de molestar i com més grans millor, i si li feien mal, s’aguanta perquè és el que li ha tocat”. La tieta d’una altra amiga va dir sobre una dona en un programa de televisió que “no es vestia com una dona”. Per últim, la mare d’una companya va comentar que ella “s’ha de depilar perquè ha d’estar decent”.

Les entrevistades hem van donar alguns exemples de micromasclismes que han viscut: trigar molt més a considerar una dona com una professional o no arribar-la a considerar mai com es considera a un home; en un debat polític de televisió anomenar als homes “senyor” i el cognom i a la dona simplement amb el nom... <<Les joguines, els anuncis, el llenguatge, els referents que hi ha a la televisió, com construïm els personatges, a què li donem valor i a què no, què esperem de les dones i què esperem dels homes... Tot això són micromasclismes>>, diu la Christel Keller. A més, la Dolors Comas també considera masclista que els homes sempre

deixin passar les dones: <<Qui té poder és qui et cedeix amablement el pas. Si fos bona educació ho hauríem de fer tots.>>

Per últim, també van aportar les seves reflexions sobre si la situació de la dona està millorant o no. Totes coincideixen en el fet que el masclisme mai ha deixat d'existir, però s'adapta als temps: <<Ara hi ha unes altres realitats i hi ha uns altres discursos>>, explica Keller. La Júlia Mas afegeix que s'ha tornar més subtil i que la igualtat de drets no significa una igualtat efectiva: <<Tenim igualtat de drets sobre el paper, sí, però no tenim una igualtat real d'oportunitats. El cost individual que jo assumeixo per poder fer certes coses és, moltes vegades, més alt que el que assumeix un home.>>

Una de les preguntes de l'entrevista era si creien que aquest canvi és degut a la ridiculització i criminalització del feminisme que s'ha anat estenent, especialment a les xarxes socials. Les tres estan d'acord a dir que aquest moviment sempre hi ha sigut, des de l'inici del sufragisme. Keller diu que la ridiculització demostra que el feminisme s'enforteix: <<Quan s'està qüestionant l'estatus quo, l'estatus quo respon. La ridiculització és bona senyal, vol dir que s'està fent trontollar alguna cosa.>> Així i tot, Mas opina que també és negatiu, perquè s'acaben gastant moltes energies en combatre aquestes idees retrògrades. Comas destaca la importància de què els homes se sumin al feminisme: <<Encara que tinguis molts amics que no consideris masclistes, al mateix temps la situació estructural fa que ells es vegin més beneficiats que tu del sistema, perquè ells tindran més fàcil prosperar.>> Cada cop, diu, hi ha més homes que se n'estan adonant i això suposa un avanç.

4. Conclusions

Carmen de Burgos va dir al segle XX: <<encara que els costums socials estableixin la desigualtat, la llibertat és el somni més estimat de l'ésser humà.>> El feminisme està format per somniadores que volen alliberar la societat de les cadenes del patriarcat. Amb aquesta recerca he pogut comprovar que el masclisme es troba fins i tot a petits gestos quotidians com cedir el pas o saludar d'una manera o d'una altra. Aquests comportaments es produeixen en gent de totes les edats sense massa diferències. Per tant, la hipòtesi inicial és correcta.

Un dels objectius que em vaig marcar era estudiar quina visió té la gent del feminisme i el masclisme. Al contrari de la meua idea inicial, la societat té una visió força positiva del feminisme. La majoria l'associa a la igualtat i no a la supremacia de la dona, i hi ha un coneixement considerable dels conceptes més importants. Això em fa ser positiva sobre el futur del moviment. Tanmateix, hi ha micromasclismes que encara no es consideren tals, com fer dos petons o dir comentaris de l'estil "somriu, que estàs més guapa", i tots els que he estudiat són viscuts per la majoria de dones a pesar que els homes diguin que no els fan. A més, els estereotips de gènere encara estan molt presents en anuncis i botigues. En resum, un altre dels objectius, trobar si els micromasclismes són habituals en la vida quotidiana, ha quedat assolit. La situació no és diferent dins l'institut i s'hi fan molts comentaris pejoratius. Per tant, encara hi ha molt a fer.

L'últim objectiu era determinar si les noves generacions són més masclistes que la gent gran. Tot i que es pensa que això és veritat, les dades que he recollit demostren que la gent gran és menys conscient del masclisme subtil i té menys coneixement sobre el feminisme que el jovent. El sector més feminista és el de les dones d'entre 14 i 30 anys. Segons la meua percepció, aquesta és l'edat quan t'interessa per les lluites socials: t'adones que hi ha molts problemes al món i que tu, pel simple fet de ser dona, en pateixes un. Un cop obres els ulls, ja no els pots tornar a tancar, i l'únic camí possible és cap endavant. Alguns nois també fan aquest recorregut i s'identifiquen com a feministes, però les dades apunten que ells són menys conscients del masclisme.

La recollida d'informació no ha estat difícil, ja que hi ha nombroses fonts que he pogut consultar. On he trobat més dificultats ha estat en la difusió de l'enquesta i el treball de camp. Els motius són, en primer lloc, perquè el fet que el meu cercle sigui més aviat feminista m'ha dificultat estendre-la per entorns desconexors del moviment i, com a conseqüència d'això,

probablement en realitat hi ha més masclisme del que he pogut recollir al treball; i, en segon lloc, perquè alguns micromasclismes són tan subtils que s'hi ha de parar molta atenció, i a vegades no m'ha sigut possible (per exemple, durant les classes). Malgrat els factors adversos, he aconseguit assolir tots els objectius.

Aquesta recerca m'ha aportat molts coneixements sobre feminisme i m'ha ajudat a comprendre l'abast del problema que té la societat. Els resultats d'algunes preguntes de l'enquesta m'han entristit i enfadat, i m'han donat més motius per participar en la lluita. Ara sóc més conscient dels actes de masclisme quotidià, i a partir d'aquest moment intentaré no reproduir-los ni tolerar-los. Encara que el problema sigui global, cada petit gest per canviar-lo importa. Per exemple, en aquest treball no he utilitzat en cap moment el masculí plural com a genèric. En alguns moments m'ha costat trobar una variant no sexista, però al final només es tracta de no pensar amb el motlle que ens han inculcat.

Si la pregunta que a vegades em feia abans de començar el treball era per què ser feminista, la que em plantejo un cop acabat aquest és: per què no ser-ho? Jo sóc feminista perquè sento por caminant pel carrer; perquè, a Espanya, una dona és violada cada 8 hores; perquè se segueixen esperant coses diferents dels nois que de les noies; perquè les dones continuen sent esborrades de la història, com si les seves lluites, invencions i gestes no importessin. Amb tots els testimonis que he sentit i llegit, com se'm pot acudir que les dones estem en igualtat amb els homes? Quan els homes peguen les seves parelles perquè creuen que és més mascle qui més mal fa, com no puc pensar que la societat té un problema? Quan els meus companys de classe bromegen sobre les dones com si fóssim objectes, quan a les cançons que tots escoltem hi ha frases que ens deixen al nivell de la cervesa, quan pel dia de la mare els productes més rebaixats són els electrodomèstics i el maquillatge, com puc pensar que ja està tot fet?

M'entristeix veure que hi ha molta gent, de totes les edats i els gèneres, que això no ho veu. Em preocupa que els homes pensin que el problema no és seu, quan ells també en pateixen les conseqüències. Espero que, amb aquest treball, algú més obri els ulls, igual que ho vaig fer jo (i ho hem fet totes) i s'uneixi a la causa; o, més ben dit, que es posi les ulleres violetes. No hi ha cap excusa per no canviar les coses, perquè tot és social i, per tant, podem transformar-ho. Com deia Simone de Beauvoir, <<canvia la teva vida avui, no apostis al futur, actua ara, sense demora>>. Aquesta lluita ens incumbeix a tots i totes, i, per tant, tota la població hi ha de participar.

En conclusió, el feminisme sempre ha buscat un món més just per tothom, on els genitals no impliquin res més que una característica biològica i no determinin el futur d'una persona, el que pot o al que pot aspirar. Mary Wollstonecraft, una feminista anglesa de la primera onada (i mare de Mary Shelley, escriptora de *Frankenstein*), proclamava en un dels seus llibres: “No desitjo que les dones tinguin poder sobre els homes, sinó sobre elles mateixes”. Aquest és l'objectiu del feminisme: l'apoderament i, després, la llibertat.

5. Bibliografia

5.1 Llibres

-BARBIJAPUTA. *Machismo: 8 pasos para quitártelo de encima*. Barcelona: Roca Editorial de Libros, 2017

ISBN 978-84-167000-49-3

-BONINO, Luis. *Micromachismos: La violencia invisible en la pareja*. Publicat a *Libro de ponencias de primeras Jornadas sobre Violencia de Género*. Dir. Gral valenciana de la Dona, 1996.

També disponible en línia a: <<http://www.luisbonino.com/pdf/mM96.pdf>> [Consulta: 5 setembre 2017]

-BUTLER, Judith. *El género en disputa*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, 2007

ISBN 978-84-493-2030-9

-FARRÉ, Natza, *Curs de feminisme per microones*. 5^a ed. Barcelona: Ara Llibres, 2016

ISBN 978-84-16154-86-9

-GOUGES, Olimpia de. *Declaració dels Drets de la Dona i de la Ciutadana*. 1791

-LERNER, Gerda, *La creación del patriarcado*. Barcelona: Editorial Crítica, 1990

ISBN 978-84-74234-74-9

-NGOZI ADICHIE, Chimamanda, *Tothom hauria de ser feminista*. 2^a ed., Barcelona: Grup Editorial 62, 2016

ISBN 978-84-16297-89-4

-OLID, Bel, *Feminisme de butxaca*. Barcelona: Angle Editorial, 2017

ISBN 978-84-15307-59-4

-SAU, Victoria, *Diccionario Ideológico feminista*. Vol 1. 2a ed. Barcelona: Icaria, 2000

ISBN 978-84-74260-72-4

-SEGARRA, Marta (ed.). *Ningú no neix dona: Antologia de textos d' El segon sexe, de Simone de Beauvoir*. Vic: Eumo Editorial, 2009 (Capsa de Pandora; 12)

ISBN 978-84-9766-336-6

-VARELA, Nuria, *Feminismo para principantes*. 9ª reimpr., Barcelona: Ediciones B, 2017

ISBN 978-84-9872-873-6

5.2 En línia

-AZNAR, Laura; SOLDEVILA, Marta. “Els diccionaris de l’IEC i de l’Enciclopèdia Catalana contenen expressions masclistes i discriminatòries” [en línia]. *Crític* (8 març 2017)

<<http://www.elcritic.cat/actualitat/el-diccionari-de-iec-i-enciclopedia-catalana-contenen-expressions-masclistes-i-discriminatives-13809>> [Consultes: 9 agost 2017 i 10 agost 2017]

-BARAJAS MARTÍNEZ, Juan Carlos. “La teoría feminista” [en línia]. *Sociología divertida*.

<<http://sociologiadivertida.blogspot.com.es/2016/08/la-teoria-feminista.html>> [Consultes: 18 agost 2017]

-BARBA PAN, Montserrat. “Diferencias entre machismo y misoginia” [en línia], *About Español* (28 juliol 2017)

<<https://www.aboutespanol.com/diferencia-entre-machismo-y-misoginia-1271590>> [Consulta: 2 agost 2017]

—“Las tres olas del feminismo” [en línia]. *About Español* (25 abril 2016)

<<https://www.aboutespanol.com/las-tres-olas-del-feminismo-1271639>> [Consulta: 1 setembre 2017]

—“¿Qué es el patriarcado?” [en línia]. *About Español* (8 març 2015)

<<https://www.aboutespanol.com/que-es-el-patriarcado-1271580>> [Consultes: 5 juliol 2017]

-BOIX, Montserrat. *La historia de las mujeres, todavía una asignatura pendiente* [en línia]. Mujeres en red, 2005

<<http://www.mujeresenred.net/spip.php?article272>> [Consulta: 8 agost 2017]

-CONSTENLA, Tereixa- “El 90% de las personas que padecen anorexia son mujeres” [en línia]. *El país* (26 març 2004)

<https://elpais.com/diario/2004/03/26/andalucia/1080256945_850215.html> [Consulta: 4 agost 2017]

-DIFERENCIA ENTRE. “¿Cuál es la diferencia entre machismo y misoginia?” [en línia]. *Diferencia entre* (2015)

<<https://www.diferencia-entre.com/diferencia-entre-machismo-y-misoginia/>> [Consulta: 2 agost 2017]

-FILUSTRADA, “25 micromachismos” [en línia]. *Feminista ilustrada* (28 gener 2016)

<<https://feministailustrada.com/2016/01/28/25-micromachismos/>> [Consultes: 5 setembre 2017 i 6 setembre 2017]

- FREIXENET, Maria; DE LA FUENTE, Maria. “Cinc dades que mostren que la igualtat entre homes i dones és un miratge” [en línia]. *Crític* (8 juliol 2015)

<<http://www.elcritic.cat/blogs/feminismecritic/2015/07/08/cinc-dades-que-mostren-que-la-igualtat-entre-homes-i-dones-es-un-miratge/>> [Consulta: 12 octubre 2017]

-INSTITUTO DE LA MUJER Y PARA LA IGUALDAD DE OPORTUNIDADES, *Tiempo dedicado al hogar y familia según tipo de actividad* [en línia]. Madrid: Instituto de la mujer y para la igualdad de oportunidades, 2012

<<http://www.inmujer.gob.es/MujerCifras/Conciliacion/UsosdelTiempo.htm>> [Consulta: 31 juliol 2017 i 1 agost 2017]

—*Población ocupada según ocupación* [en línia]. Madrid: Instituto de la mujer y para la igualdad de oportunidades, 2017

<<http://www.inmujer.gob.es/MujerCifras/EmpleoPrestaciones/OcupacSectRamasActividadsh.htm>> [Consulta: 31 juliol 2017 i 1 agost 2017]

—*Población ocupada según situación profesional y tipo de jornada* [en línia]. Madrid: Instituto de la mujer y para la igualdad de oportunidades, 2017

<<http://www.inmujer.gob.es/MujerCifras/EmpleoPrestaciones/OcupacSectRamasActividadsh.htm>> [Consulta: 31 juliol 2017 i 1 agost 2017]

—*Ganancia media anual según tipo de contrato* [en línia]. Madrid: Instituto de la mujer y para la igualdad de oportunidades, 2016

<<http://www.inmujer.gob.es/MujerCifras/EmpleoPrestaciones/Salarios.htm>> [Consulta: 31 juliol 2017 i 1 agost 2017]

-LIMONE REINA, Flavia A. “Una aproximación teórica a la comprensión del machismo” [en línea]. *Sexo y género* (2003)

<<http://sexoygenero.org/malagamachismo.htm>> [Consulta: 1 agost 2017]

-LOS REPLICANTES. “8 canciones machistas que todos hemos cantado y bailado” [en línea]. *Los replicantes* (2016)

<<https://www.losreplicantes.com/articulos/canciones-machistas-cantado-bailado/>> [Consulta: 23 setembre 2017]

-MARTÍNEZ, Laura. “12 definiciones machistas que desaparecerán del diccionario” [en línea]. *Muy interesante* (2013)

<<https://www.muyinteresante.es/cultura/arte-cultura/articulo/12-definiciones-machistas-que-desapareceran-del-diccionario-661385374445>> [Consulta: 9 agost 2017 i 10 agost 2017]

-MERCADÉ, Anna. “Coixí de la crisi, suport de la supervivencia” [en línea]. *El Periódico* (26 febrer 2013)

<http://www.donaempresaeconomia.org/wp-content/uploads/2013/02/Coix%C3%AD-de-la-crisi_El-Periodico-26-02-2013.pdf> [Consulta: 17 setembre 2017]

-MOCHALES, Enrique. “¿Machismo o misoginia?” [en línea]. *El país* (28 febrer 2001)

<https://elpais.com/diario/2001/02/28/paisvasco/983392800_850215.html> [Consulta: 2 agost 2017]

-MUJERES PARA LA SALUD. “Hipersexualización de las niñas” [en línea]. *Mujeres en línea* (25 març 2015)

<<http://blog.oxfamintermon.org/situaciones-actuales-que-son-ejemplos-de-micromachismos/>> [Consulta: 6 setembre 2017]

-OXFAM INTERMÓN, Ingredientes que suman. “Situaciones actuales que son ejemplos de micromachismos”. *Ingredientes que suman* (2016)

<<http://blog.oxfamintermon.org/situaciones-actuales-que-son-ejemplos-de-micromachismos/>> [Consultes: 5 setembre 2017 i 6 setembre 2017]

-REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Diccionario Usual. “Feminismo” [en línea].

<<http://dle.rae.es/srv/search?m=30&w=feminismo>> [Consulta: 17 agost 2017]

-REGADER, Bertrand. “Micromachismos: 4 muestras sutiles de machismo cotidiano” [en línia]. *Psicología y mente* (2017)

<<https://psicologiaymente.net/social/micromachismos#!>> [Consulta: 7 setembre 2017]

-RELACIONES TN, “Mujer: diferencias entre machismo y sexismo” [en línia]. *Relaciones tn* (2016)

<<http://www.tnrelaciones.com/diferencias/>> [Consultes: 5 juliol 2017 i 6 juliol 2017]

-VIQUIPÈDIA, “Sufragi femení” [en línia]. *Viquièdia, la enciclopèdia lliure*

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Sufragi_femen%C3%AD> [Consulta: 30 setembre 2017]

-WIKIPEDIA, “Sufragio femenino” [en línia]. *Wikipedia, la enciclopedia libre*

<https://es.wikipedia.org/wiki/Sufragio_femenino> [Consulta: 30 setembre 2017]

5.3 Multimèdia

-*Salvados: Nosotras*. Dir. Jordi Évole. La Sexta (18 desembre 2016)

5.4 Material gràfic

-CONSELL DE LA JOVENTUD DE BARCELONA. *Guia de la dona jove i treballadora* [material gràfic]. [Barcelona]. Consell de la joventut de Barcelona, 2017. 1 tríptic.

—*Jo no sóc masclista... o sí?* [material gràfic]. [Barcelona]. Consell de la joventut de Barcelona, 2016. 1 llibret.

Annexos

Annex I: Preguntes de l'entrevista

1. Què és el feminisme?
2. Com definiries el gènere? Per què es diferencia entre sexe i gènere?
3. Què és el masclisme?
4. Què és el patriarcat?
5. Com definiries els micromasclismes?
6. Quina diferència hi ha entre masclisme i micromasclisme?
7. Podries posar alguns exemples de micromasclismes?
8. Quins micromasclismes has viscut? (Que et donin dos petons, que t'infravalorin en reunions, que t'interrompin, mansplaining...)
9. Per què es diu que els micromasclismes reflecteixen i alhora perpetuen el patriarcat?
10. Per què els micromasclismes no són qüestió de mala educació o de biologia, com quan els homes s'asseuen amb les cames molt separades al metro?
11. Hi ha molta gent que diu que les feministes exageren veient masclisme a tot arreu. Per què és important detectar els micromasclismes? Hi ha algun mètode per identificar-los?
12. Com podem evolucionar el llenguatge cap a un de més equitatiu?
13. Ara hi ha debat sobre el plural genèric, ja que té la mateixa forma que el masculí. Creus que es masclista? Per què?
14. En algunes fonts he llegit que el terme micromasclismes no és adequat, perquè són massa importants per dir-los així, amb el prefix "micro". Què n'opines?
15. Creus que les persones joves tenen actituds més o menys masclistes que la gent adulta?
16. Creus que aquestes actituds s'han debilitat o enfortit al conjunt de la població?
17. Per tant, diries que la situació de la dona ha millorat o empitjorat respecte a fa uns anys?
18. Creus que hi influeix el moviment de rebuig i ridiculització del feminisme que s'ha estès?
19. Quines d'aquestes actituds consideres masclistes?

- Dir-li a una dona: “Estàs als teus dies/tens la regla?” quan està enfadada.
- Dir-li a una dona: “Somriu que estàs més guapa”.
- En un debat, que una dona proposi una idea i se la ignori però, més endavant, la digui un home i l’escoltin.
- Discoteques on la dona no paga entrada i l’home sí.
- Donar la mà als homes i dos petons a les dones.
- Un home li explica a una dona alguna cosa sobre un tema del que ella en sap més (mansplaining).
- Llençar-li floretes a una dona.
- Un home s’asseu amb les cames molt obertes al transport públic (manspreading).
- Atribuir-li el mèrit d’un èxit esportiu d’una dona a un home, per exemple al seu entrenador.
- Dir-li a una dona: “Calladeta estàs més guapa”.

Annex 2: Transcripció de l'entrevista a Júlia Mas Maresma (19 setembre 2017)

Júlia Mas Maresma és llicenciada en sociologia (UAB) i té un màster en conflictiologia, especialització personal, familiar i educativa (UOC). És cofundadora del Projecte Ella, on realitza des de Plans d'Igualtat, a assessorament a entitats i xerrades a escoles i instituts. Ha treballat com a coordinadora tècnica de projectes i campanyes per la sensibilització i la igualtat efectiva entre homes i dones i és coordinadora del servei al Centre de Recursos per a les Associacions Juvenils de Barcelona.

Alba: Què és el feminisme?

Júlia: Què és el feminisme? Doncs... Jo crec que no podem parlar de feminisme, en singular, sinó que hem de parlar de feminismes, perquè hi ha moltes maneres d'entendre aquesta... Jo diria que és una filosofia i és una pràctica de vida que se centra en una cosa que per mi és òbvia, i per molta gent ho és, però que a la pràctica la realitat demostra que no és així, que és que totes les persones tenim els mateixos drets i les mateixes oportunitats a la vida. Això no és així per diferents circumstàncies o característiques, i una d'elles és pel fet d'haver nascut home o dona, amb uns genitals o altres, i el feminisme el que diu és que no, ningú està per sobre de ningú altre, sinó que totes hauríem de tenir les mateixes oportunitats i llibertats per triar la vida que volem.

A: Molt bé. I com definiries el gènere? I com ho diferencies, com explicaries la diferència entre sexe i gènere?

J: Val. El sexe és allò biològic, és a dir, el fet de néixer amb uns genitals o amb uns altres, i el gènere seria tota la construcció social que hi ha darrere, és a dir, tots els atributs, les característiques, que s'associen a una persona pel fet d'haver nascut amb uns genitals femenins, doncs s'associa segurament que serà més tranquil·la, més dòcil, que tindrà més ganes de cuidar altra gent, i així. I llavors això és el gènere, el ser dona. El gènere home és quan s'atribueix a una persona, pel fet d'haver nascut amb uns genitals masculins, que segurament serà més valent, tindrà més ganes de viure aventures, que la gestió de les seves emocions, el plorar o el no plorar,

segurament ho tindrà més complicat... Sí, el sexe és com lo biològic i el gènere és com la construcció social. I en això sempre parlem com binàriament, que es diu, de genitals masculins i femenins, homes i dones, i ara també s'està començant a parlar molt una cosa que ha existit sempre, però que ha estat invisibilitzada, que potser la realitat no es pot estancar només en dos etiquetes, o en dos caixons, de ser home o dona, o d'uns genitals o uns altres. Que a mi això ja se m'escapa molt més, i és tot un altre meló, però que hi hauria tot el tema dels transgènere i això.

A: I què és el masclisme?

J: Què és el masclisme... El masclisme és, per mi, tot aquell marc conceptual i teòric, i totes aquelles pràctiques que donen per fet que els homes, pel fet de ser homes, són millors, o són superiors que les dones, i que per tant poden ocupar més espai, poden tenir més drets, poden guanyar més diners en una feina... Sí, el concebre que, pel simple fet de ser homes, ets millor que les dones, com si diguéssim ciutadans de primera i de segona i els homes tinguessin la primera classe.

A: Llavors el patriarcat?

J: El patriarcat és tot aquest sistema... és un sistema molt complex i molt invisible que organitza la societat actualment, sobretot les societats en les que ens trobem ara: occidentals, segle XXI i així, que és el que posa les bases, per dir-ho d'una manera, perquè es construeixi una diferenciació per gèneres en funció del sexe, i que a part d'aquesta diferència també hi hagi una desigualtat. És a dir, no només diu que homes i dones són diferents, sinó que n'hi ha uns que són millors que els altres, i que són els homes. I el patriarcat és com tot aquest entramat de fils i de relacions i de... creences, sovint invisibles, que ens van inculcant des de petites i que estan a totes les esferes de la vida, la família, l'escola, els mitjans de comunicació, a les empreses; que fan que ningú se sorprengui, per dir-ho d'una manera, o tothom ho tingui molt normalitzat, algunes de les pràctiques masclistes que parlàvem abans.

A: Vale. I els micromasclismes?

J: T'he portat aquí això, perquè crec que ho expliquen més bé del que jo et podria dir. Bueno, el concepte micromasclismes té debat, perquè hi ha gent que diu que el fet d'anomenar micro...

A: Sí, aquesta era una de les altres preguntes.

J: És un debat. Invisibiliza una mica la magnitud del problema, que realment són aquestes coses com petites o intangibles o difícils de detectar i difícils de veure, és el que després fa que un home, per exemple, s'atreveixi a pegar a una dona, i ho trobi la cosa més normal del món. És perquè abans ja ha pogut anar fent abusos de poder sense que ningú se sorprengués, perquè com tots ho hem vist a tot arreu des de sempre, no ens sorprèn. Llavors aquí diu una mica això de què els micromasclismes, que també depèn quin autor o qui en parli, reben noms diferents, són coses molt naturalitzades i molt normalitzades però que són violència cap a les dones, al cap i a la fi, normalment i moltes vegades. I que... és com els acudits o altres coses així, que sembla que no afecta, que sembla que no importen, perquè es fan des de la inconsciència, o es fan des de... sí, sense mala intenció o sense ganes de ferir o així, però mica en mica aquests micromasclismes el que van fent és que aquesta divisió entre uns i altres la van donant per suposat. I llavors, que hi hagi comentaris com, en un cotxe, “dona havia de ser, la que condueix”, o coses així, són micromasclisme. Si tu ho detectes: “Això que has fet era micromasclisme!”, probablement et diuen: “No, no n’hi ha per tant, era una broma, no passa res, perquè jo crec que les dones han de guanyar els mateixos diners que els homes, jo crec que tenen el mateix dret a arribar a ser presidentes o arribar a ser alcaldesses”. Sí, tu creus tot això, però no arribarem mai a una igualtat plena i a una igualtat efectiva si realment anem construint imaginaris de què les dones tenim menys capacitats per fer algunes coses pel fet d’haver nascut dones i els homes al contrari. És a dir, el sexisme o la diferenciació per gèneres és una moneda de doble cara, i a les dones se’ls dona per suposat unes coses: que hem de ser més tranquil·les o que ens han d’agradar més un tipus de feina o que quan tenim criatures potser tenim més ganes de quedar-nos a casa, i que no som tan capaces, potser, per fer feines d’activitat física o que requereixen més valentia o ocupar més espai públic i així; però ara als homes també se’ls dona per suposat unes altres coses. I llavors t’acaba dient com uns patrons: que tu has de ser d’una manera per haver nascut amb uns genitals, o que tu has de ser d’una altra manera per haver nascut amb uns altres, i en els dos patrons t’acaba comprimint i tallant la teva llibertat. Amb l’afegit que en el cas del patró dona està molt menys valorat per la societat, tant econòmicament com socialment. Ja està. I aquí et posa alguns exemples de micromasclismes, relacionar-ho amb la regla, d’opinar sobre el propi cos, de... Sí, com inconscientment, i a vegades no tan inconscientment, anar fent comentaris sense... que no et xoquen, perquè els tenim molt naturalitzats i molt normalitzats, però que van alimentant aquesta percepció de què els homes serveixen per unes coses i els homes per unes altres.

A: Doncs moltes gràcies.

J: També pots mirar les webs que hi ha.

A: Moltes gràcies. Bueno, la següent pregunta era la dels exemples, no sé si a part dels que figuren al...

J: Sí, i me n'aniran venint més i te'ls aniré dient.

A: Perfecte, doncs ja els apuntaré llavors. I d'experiència pròpia? Algun que... Bueno, suposo que la majoria t'hauran... Bueno, això de conduir o opinar sobre el teu cos, etcètera. Però els que més recordis?

J: Els que més recordi?

A: Sí, que hagi viscut tu o que hagi vist que t'hagin cridat l'atenció, potser també.

J: El dret a opinar sobre el meu cos i sobre el cos d'altres companyes i així, sense... sí, sense qüestionar-se ni per què ho feia, és a dir, com la llibertat de “ets aquí, si has de ser aquí és perquè la gent pugui opinar de tu i m'és igual si tu vols sentir o no vols sentir la meua opinió”. Això per una banda. També... Per exemple, aquí a la feina, coordino un equip de gent i normalment si... Bueno, pregunten si estàs de mal humor quan ets contundent amb una directriu, quan en un home que és contundent o que és més clar o més explícit es dona per fet que està fent bé la seva feina. En canvi, a les dones no només si estem histèriques o si tenim la regla... coses així. Sí, però sobretot sobre el cos i sobre l'humor, comentaris de si un dia no està tan dòcil, no tens tantes ganes de somriure, perquè ens ensenyen molt a somriure i a ser amables i a no fer enfadar els altres, perquè els hem de cuidar, i és més important que l'altre estigui content —sempre parlant en termes generals, eh?— i a gust, i llavors quan estàs com més enfadada és com que no tens dret, no? A estar enfadada o a estar en desacord, o estar en desacord i verbalitzar-ho... sí.

A: I per què es diu que els micromasclismes alhora reflecteixen el patriarcat i el perpetuen?

J: Per una banda, no verbalitzaríem alguns micromasclismes o alguns comentaris o alguns comportaments... alguns comportaments de, per exemple, des d'estar en una reunió o en un acte que falten cadires i qui ho veu i s'aixeca a posar les cadires són les noies, quan costa el mateix que ho facin uns o altres, per exemple; si això passa, si existeixen els micromasclismes, és perquè hi ha aquest patriarcat darrere. I per què el perpetuen? Perquè tu fas i ets exemple per deu mil persones més. És a dir, el perpetuen per una banda perquè les criatures, que és l'edat

més esponja, per dir-ho, és el que veuen i, per tant, com veuen i com interpreten el món és a través d'aquest patriarcat i d'aquests micromasclismes i, per tant, és el que acabarà repercutint d'alguna manera. I perquè les no criatures, també, si és el que veiem i no tenim aquest *clic* crític, aquest donem per suposat moltes coses o per no discutir les assumim, de: “Vale, què em costa a mi ser la que es preocupa per prendre l'acta d'una reunió” o “què em costa a mi portar l'aigua i els gots per tothom”.

A: Per què els micromasclismes no es poden considerar qüestió de mala educació o biològica, com quan els homes seuen amb les cames obertes al metro, per exemple? Inclús hi ha alguns, com donar la mà als homes i dos petons a les dones, que es consideren de bona educació.

J: Que sigui educacional no vol dir que sigui bo, és a dir, ens han educat des del masclisme. Per tant, moltes de les coses que fem o com ens relacionem amb els altres, que potser sembla de bona educació, com abans era obrir les portes i que passessin primer les dones, era educació, però una educació masclista. Per tant, segurament en algunes generacions és més complicat fer tota aquesta pedagogia i aquesta reflexió i així, però no donar per fet que perquè ens hagin ensenyat que és la manera d'educar-se o que es consideri de bona educació vol dir que ho sigui o vol dir que no sigui masclista. És l'educació que ens han donat, tant a l'escola com a la família i així, que està dins d'aquest marc, que és patriarcal, per tant moltes coses que per molt que ens les hagin ensenyat de petites i siguin de bona educació, no ho és. Per exemple, lo que deies de les cames assentades o no. A les nenes, generalment des de ben petites ja els posen vestits i faldilles, i ja des de petites ens ensenyen a ocupar menys espai, perquè depèn de com seuen amb vestit se't veuen les calces, i això és de mala educació. Llavors el simple fet de... Jo no crec que cap mare o cap pare posi vestit a una nena pensant que vol que sigui menys àgil que un nen, però el fet de vestir amb faldilles o amb vestits fa que segurament tu repeteixis més cops el missatge de “vigila que se't veurà tot”, suma't a missatges que es diuen més a nenes que als nens, de “vigila no prenguis mal, ves amb compte” i no sé què, fa que nosaltres... És a dir, fa com les dos coses, fa que ells s'estenguin sense miraments, que no passa res, i que nosaltres inconscientment també ocupem menys espai. És a dir, jo, per exemple, ara tinc l'exercici intern de veure com m'assento i dir: “Doncs no, seu i ocupa, i ja està”. Però és com que ens han ensenyat a estar calladetes, a ocupar poc, a que se'ns senti poc, mira de no molestar, qui fa les coses importants i interessants són els homes, millor que no molestis, a un segon pla i així. També en l'espai físic es veu molt. És a dir, en els espais simbòlics, dels cartells, de les imatges, normalment hi ha molts més homes que dones, o el referent acostuma a ser un home de classe

mitja, blanc, no sé què; les dones sortim poc i normalment és per ser la parella de, per acompanyar no sé qui, o com a reclam publicitari per vendre un producte, i en lo físic i real també, normalment ocupen menys les dones. No sé si he respost bé la teva pregunta.

A: Bueno, aquesta pregunta era bastant enrevessada.

J: És complicada. Si vols ens la tornem a mirar.

A: Per què cal dir l'etiqueta masclista i no només mala educació?

J: Perquè per mi, poder saber d'on ve el problema i poder-hi posar nom ajuda a entendre que no és un fet puntual, que és sistemàtic; que no és que una persona sigui mal educada, en concret, sinó que és sistemàtic, ens han ensenyat a relacionar-nos així, a *sentar*-nos així, a comunicar-nos així. Per una banda, veure que és general, el problema, i per l'altra, quines són les causes d'això, no? No és que a tu no t'hagin ensenyat a tirar papers a terra, sinó que ens han educat en aquest sistema que diu que tu pots ocupar més espai, que diu que tu pots parlar més malament o més fort pel fet d'haver sigut una cosa o una altra. Sí, per mi per visibilitzar l'origen i prendre com consciència global de... Has vist el típic iceberg de les violències masclistes? Et sona?

A: Sí.

J: Val, doncs per ajudar a fer entendre amb els exemples diaris que vivim cadascuna de nosaltres, que realment hi ha una part molt profunda de l'iceberg que ens trobem cada dia, i per poder visibilitzar i donar nom, i per veure que és una cosa general i global, no puntual d'una brometa o de dos, sinó que és el nostre codi, amb el qual ens han ensenyat a moure'ns pel món. I és un codi totalment injust perquè menysprea al 50% de la població.

A: Perfecte, doncs... algun mètode per saber quan podem posar aquesta etiqueta? Jo he llegit sobre la inversió de rols...

J: I una feminista africana que no recordo com es diu... Que una amiga seva va ser mare i li va escriure una carta, i li diu: "Jo tinc dos regles bàsiques". Una és aquesta que tu deies de la inversió, de això que jo estic criticant o això que jo estic decidint per ser home o per ser dona, si fos al revés, què passaria? Ho criticaríem o no, ens semblaria bé o no? Per saber si és pel gènere o és per la cosa en sí. I una altra que et deia és que no es pot ser feminista en absolut, en el sentit de què tot té un context. És a dir, no és lo mateix ser feminista vivint al centre de Barcelona que ser-ho en una zona rural, no és lo mateix amb vuitanta anys que amb vint, no és lo mateix si guanyes uns diners o uns altres, si tens una formació... Perquè les teves experiències

són diferents, perquè el teu context és diferent, perquè el teu marge de maniobra és diferent. Llavors també, a part de la regla d'inversió, crec que el que deia aquesta autora era "això m'està passant ara i aquí". És a dir, no com en una situació de què seria el més feminista, en la teoria, sinó això que m'està passant ara i aquí a mi, perquè m'està passant i què puc fer. Perquè sinó, a vegades, crec que a part de patir els micromasclismes o de patir la violència o patir la discriminació, quan comences a fer com la consciència de què això passa, hi sumes molta culpa i molta responsabilitat, de: "Ui, sí, m'han tocat el cul al metro i jo en lloc de girar-me i haver-li dit, al senyor en qüestió: 'Què fas, això no ho pots fer, perquè bla, bla, bla', jo he callat". I una mica el que diu és: sí que hem de fer la pedagogia, però l'hem de fer quan nosaltres vulguem i quan nosaltres ens sentim segures i quan nosaltres ens sentim capaces de fer-la. Per treure com culpes de "no em passa això a mi perquè hagi fer alguna cosa malament, o perquè ho hagi provocat o per coses d'aquestes", perquè sinó com a tot això sí que s'hi suma, no sé si a tu t'ha passat el fet de "ah, no, és que jo no ho hauré fet prou bé, és que no m'hauré explicat prou bé, és que jo no he fet la pedagogia, és que jo no he fet..." el que sigui. I una mica el que ella et diu és fins on et vegis capaç de ser feminista en cada moment. Perquè faltaria que a sobre, tenint-ho tot tan hostil, et vingués en contra.

A: I a part d'aquests dos, alguna manera d'identificar-los que se t'acudeixi?

J: Però això és totalment personal, i algú altre podria dir-te una cosa completament diferent. Jo confio molt en la intuïció de cada persona, i en la percepció. I que en general la gent no és dolenta per naturalesa. En general. Hi ha gent que sí té un punt de maldat, però en general no. Jo crec que la gent no. Llavors si a mi algú em violenta, si algú em fa sentir incòmoda, jo tinc ganes de dir *algo* i em callo en una reunió o em callo en una cervesa en un bar, o faig *algo* o deixo de fer *algo* que jo sento que no és el que més de gust em ve, és a dir, que ho faig però no és el que em surt de... l'ànima, del cor, del que sigui; preguntar-me que hi ha d'això en el fet que jo sigui una dona. I segurament la resposta mai serà certa, o hi haurà moltes altres respostes certes possibles a partir d'una hipòtesi concreta, però sí de: "Val, no sé, no m'atreveixo a parlar en aquesta reunió perquè jo crec que la meva idea no és tan bona" o "perquè jo crec que ja em parlat molt i tinc ganes d'anar a casa". Val. Si jo fos un home sentiria que puc ocupar l'espai? Tindria dubtes sobre si la meva idea és bona o no? Els homes s'ho plantegen tant, si les seves idees són bones o no, quan parlen en una reunió? Crec que no, perquè no sempre fan idees bones, saps? Llavors com una mica el... quan cadascuna fa o deixa de fer coses, fins a quin punt es fa perquè és el que s'espera d'ella per ser dona, o les fa perquè realment és el que desitja.

Que segurament hi ha molt del què desitgem que també en ho han educat, no? Però és com complicat, sí. També hi ha... no sé si és una imatge de *Twitter* o així, però que li diuen a una feminista: “Tu és que veus desigualtats i discriminacions a tot arreu”. “Bueno, no és que jo les vegi, és que hi són, l’únic que ara he après a detectar-les i a nombrar”. I llavors crec que surt la imatge d’algú en el desert, que li diu: “Tu veus sorra a tot arreu”. “Pues clar, és un desert, veig sorra. Pues clar que veig desigualtats i veig micromasclismes a tot arreu, perquè vivim en una societat patriarcal”. Pues sí. A vegades et fan posar en dubte, no? De “no, això no és masclisme, això és la vida” o “és així” o “això no és perquè siguis una dona”. Bueno, segurament sí que sigui així, no perquè la gent sigui dolenta, sinó perquè ens han educat així. I ja està.

A: Vale. I ara ens centrarem més en el llenguatge. Alguna manera d’evolucionar cap a un llenguatge més equitatiu? Que tingui en compte les dones, etcètera. Així de forma general, perquè és un tema...

J: Sí, hi ha moltes teories i és un tema molt controvertit. Jo sí que crec, i estic convençuda de què el llenguatge crea imaginaris i que el que no es nombra no existeix, per tant, que si parlem amb un masculí genèric hi ha molta gent que queda a fora. Quina és la millor estratègia per arribar a aquest llenguatge no ho tinc clar, perquè per exemple el desdoblament, dir “els nens i les nenes”, és una possibilitat que està molt bé, però que si fas un text molt llarg i cada cop dius les dues paraules jo entenc que la gent es cansi. Si dius “els treballadors i les treballadores”, puc entendre que es faci *cansino*, però hi ha paraules generals inclusives, per exemple pots dir “la canalla”, pots dir “la infància” i ja hi ha nens i nenes. Llavors jo sóc partidària de fer servir els genèrics, de no renunciar a la batalla que el llenguatge crea imaginaris, per molt que en moments puntuals potser el desdoblament no és la millor opció. I, per exemple, hi ha fórmules com el “qui”, en lloc de dir... Depèn quin text facis. Per exemple, “el noi que faci les fotocòpies, que després les reparteixi a totes les classes”. És a dir, si tu dius “que el noi o la noia que faci les fotocòpies” potser se’t queda molt llarg i molt *cansino*, pues pots dir: “qui faci les fotocòpies”. Aquest “qui” salva moltes vegades coses d’aquestes.

A: La següent pregunta és el que parlaves al principi de... el terme micromasclismes, si és encertat o no. Quina és la teva opinió?

J: Tinc molts dubtes, i potser avui et dic una cosa i demà te’n respondria una altra diferent. Crec que el fet que es debati si la paraula és encertada o no ja és positiu en si mateix, perquè vol dir que estem parlant del tema, que fins ara això... fins fa pocs anys era un tema que no es parlava,

o només es parlava en un entorn súper acadèmic i de gent especialitzada. Per tant hi ha una part de què hi hagi debat sobre si és encertat o no m'agrada, perquè vol dir que estem parlant sobre un tema que abans no es parlava. M'agrada que surti la paraula masclisme a l'hora de definir el concepte, perquè és masclisme, al cap i a la fi. I en el "micro", que és on hi ha la... com el debat, diguem-ne, o això. Depèn de què ens vingui al cap quan parlem de "micro". Entenc que és "micro" no per les conseqüències que té, que són enormes, perquè consoliden i perpetuen el patriarcat, que dèiem, sinó que és "micro" perquè és molt lleuger, o molt subtil, o molt intangible. És a dir, és "micro" a l'hora de detectar-lo, però no en l'impacte que té. I crec que també una part, però això és completament personal, per això al principi t'he dit que es parla de feminismes en plural, perquè ho preguntes a qualsevol altra dona de les que hi ha per aquí i et respondrien pot ser el mateix i potser diferent. Per mi el fet de dir micromasclismes potser teòricament no s'ajusta exactament a lo que acaben sent, però crec que fan que molta gent pugui entendre el que estem parlant. Perquè sinó a vegades, per intentar definir exactament les coses o etiquetar-les súper bé, les acabem coneixent tres o quatre que ens encantem molt, però no connectem amb la gent. I per mi, si realment volem transformar socialment, has de sumar gent, gent que comparteixi o que també vegi que això està passant. Potser depèn amb quin nom ho diguis costarà més apropar-se a aquesta gent, o que la gent identifiqui que també li han passat situacions de micromasclismes. Per mi lo bo que té és que és molt fàcil i molt visible, la paraula. Lo dolent que és que potser la gent entén que pel fet de ser "micro" són menys importants, i no és el cas. Però com que no tinc una proposta millor, seguiré dient micromasclismes, i ja està.

A: I ara anem al pilar més social, a com estar actualment la situació a nivell estereotips... Creus que les persones tenen actituds més o menys masclistes que la gent adulta? Ja que se suposa que l'educació a canviat.

J: Són molts supòsits que són mentida, per dir-ho d'alguna manera. És a dir, no ha canviat tant com segurament una generació es va imaginar que canviaria, perquè l'educació no ha canviat, per una banda. Perquè les dades així ho demostren: les dones seguim treballant 3 hores més a la setmana en feines de casa. Per tant, imaginaris no han canviat gaire. I no només això, sinó que gran part dels referents o dels missatges que es llencen segueix sent que tu vals pel teu cos. És a dir, de la dona objecte, per dir-ho d'alguna manera. Jo crec que les dones encara... la pressió estètica que patim i que vivim és molt més forta que la dels homes; que malauradament s'està igualant, no perquè nosaltres ens estiguem traient pressió estètica, sinó perquè s'està posant més pressió estètica als homes; i que som una societat bastant superficial, que la dona es segueix

veient molt com objecte, és a dir, el fet que les dones entrin gratis en una discoteca és perquè no cal buscar més... d'això, i si tenim en compte quantes operacions d'estètica hi ha i en quines franges d'edat són... No m'agrada fer servir per generacions, perquè per una banda és com culpabilitzar els joves, quan al cap i a la fi els joves es nodreixen del seu entorn i del que veuen. Potser ara el Whatsapp fa més explícit o fa més diferent les formes de control que abans ja existien, segurament.

A: I en el llenguatge, per exemple? Per exemple, les expressions que abans hem dit de la regla, que els nois parlin més als debats de classe...

J: Jo crec que el masclisme és molt intel·ligent i llavors ràpidament s'adequa a les formes de comunicar-se i a les formes de relacionar-se, i que ara hi ha molt masclisme. Crec que mai ha deixat de ser però s'havia tornar més subtil, en algun moment, però que sempre ha estat allà. Hi ha un article sobre coses que creuen els adolescents, si tal cosa és control o no... Però em costa molt comprar la idea que els joves siguin més masclistes que les generacions anteriors.

A: Deixem-ho en igual, no?

J: Sí. Que cadascú ho fa amb les formes i la manera de relacionar-se que li han ensenyat al seu temps, però que tots hem estat educats patriarcalment, i per tant em costaria molt dir qui és més masclista, generacionalment parlant.

A: Les actituds que hem vist, que hem anat comentant durant l'entrevista, s'han debilitat o s'han enfortit al conjunt de la població?

J: Jo crec que hi va haver-hi un moment on era molt clar socialment quines coses podies dir en públic i quines no, és a dir, que potser la gent ho seguia pensant, i segurament és així perquè sinó no haguéssim tornat a fer la marxa enrere que hem fet, de què hi ha coses que no es podien dir, o que evidentment tenim el mateix dret a cobrar el mateix, o tenim el mateix dret a presentar-nos a unes eleccions, o tenim el mateix dret a voler *disfrutar* del nostre temps lliure no només netejant la casa; però que el fet de saber que no ho podies dir en públic no sé fins a quin punt realment va canviar consciències individuals. O sigui, si tu preguntes a la gent pel carrer, tothom et dirà que ja vivim en igualtat, perquè et pots divorciar, ja pots tenir un compte al banc tu sola, ja pots conduir, cosa que fa seixanta anys, no podíem. Però això és un miratge, perquè, a la pràctica, les dades el que et diuen és que ens costa molt més acumular cotitzacions a la Seguretat Social, o que dediquem no sé quantes hores més, o que tenim menys oportunitats

en molts aspectes de la vida. Llavors jo crec que sí, que hi ha aquest miratge, però la realitat és que la igualtat la tenim bastant lluny. O sigui, tenim igualtat de drets sobre el paper, sí, però no tenim una igualtat real ni efectiva ni d'oportunitats, perquè el punt de partida és més difícil per les dones.

A: Diries que la situació de la dona ha millorat o ha empitjorat? A nivell de la percepció dona-objecte, o els rols de gènere i els estereotips...

J: Dir empitjorat em costa molt dir-ho, tenint en compte coses que m'expliquen, entenent sempre que ens referim a societats occidentals. Dir empitjorat em costa molt, sabent coses que li passaven a la meva mare, que li passaven a la meva àvia, pel fet de ser dones. I dir que ha millorat em fa por perquè ens podem relaxar, o podem creure que, com que ja hem millorat, ja no podem seguir reclamant. Sí, hem millorat perquè jo ara puc fer més coses autònomament de les que podia fer la meva àvia, però queda molt per millorar, per una banda perquè el cost individual que jo assumeixo per poder fer aquestes coses és més alt, moltes vegades, que el que assumeix un home; i per l'altre, perquè queda molt camí per recórrer. Llavors jo crec que dir que hem empitjorat... no, tot i que a nivell d'estereotips i percepcions no ho sabria dir; i dir que ha millorat podria ser agosarat, i podria fer que penséssim que, com que ha millorat, ja està. Jo crec que sobretot, que una de les idees claus és que s'adapta. Igual que el capitalisme s'adapta, el patriarcat s'adapta, perquè qui té el poder, no el vol deixar estar.

A: I creus que aquesta situació es deu al moviment de rebuig i ridiculització del feminisme que ha sorgit, especialment ara a les xarxes socials?

J: Sí.

A: Com ha influït això? Si anàvem avançant, aquest moviment ha reduït la velocitat...?

J: I com que anàvem avançant s'ha creat aquest moviment. És a dir, al cap i a la fi el feminisme el que diu és: jo vull els mateixos drets que tu. Què passa, que hi ha una part de la població que té uns privilegis (també tinc un debat intern amb mi de quan parlem de privilegis i quan parlem de drets, perquè per mi un dret és una cosa que hauria de tenir tothom, i moltes coses que tenen els homes, per molt que en diguem privilegis, no són privilegis que ells no haurien de tenir, sinó drets que nosaltres hauríem de tenir; però això és un altre tema, potser més filosòfic i així). Crec que el moviment de ridiculització influeix, sí, perquè des del feminisme acabes gastant moltes energies a combatre aquests discursos, i saturen i desgasten molt a nivell personal, si a tu et

deslegitimen com a... vull dir, algun cop aquests moviments han atacat a persones concretes, ja sigui a través de les xarxes o altres espais; i que el fet que existeixin, realment jo crec que és que anàvem pel bon camí, que estàvem tocant des del feminisme o des dels feminismes, uns aspectes que hi ha gent que deia: “Ui, és que si segueixen per aquí...”. Que alenteix la lluita, sí. Que la dificulta, segurament en alguns punts sí i en els altres fa que des dels feminismes es generin més complicitats i més *sororidad*, i així. I que, al cap i a la fi, que això hagi ressorgit vol dir que *algo* s’estava movent, i que s’està intentant adaptar d’alguna manera.

A: I per últim, tot i que algunes ja les hem parlat, quines d’aquestes actituds consideres masclistes. Són alguns exemples de micromasclismes que he trobat a llibres i tal. Preguntar-li a una dona si té la regla quan està enfadada ja ho hem parlat. Dir-li a una dona: “Somriu que estàs més guapa”?

J: Això, totalment, i per a mi en aquest es barregen dos coses. Una és el fet d’estar més guapa. Per què el meu objectiu ha de voler ser estar més guapa? Per què a mi m’ha d’importar que tu trobis que jo estic més guapa o no? I per què el fet de somriure? Per mi en somriure hi ha com una docilitat. Ens ensenyen a somriure i a estar sempre complaents i així, i per a mi es barreja el fet de somriure, que se’ns exigeix molt més a les dones, i el fet d’estar guapa, que és com: potser no és el meu objectiu a la vida estar guapa i que tu m’ho diguis. A part que és una cosa totalment subjectiva, no, la bellesa? Però, clar, ens han imposat aquí uns cànons que *lo flipas*, però... Sí, per mi aquesta és. Però hi ha contextos... Per mi no és el mateix, per exemple, dir-li a una desconeguda al metro que dir-ho en un entorn d’amics, o en un entorn de feina on hi ha una relació prèvia. La clau és si, per exemple, en un company de feina que un dia somriu menys, tu li diries “somriu que estàs més guapo? Sí o no? Si sí, vale, m’ho dius a mi com li diries a un altre. Si no...

A: La inversió, no?

J: Sí. Però que hi ha contextos que... vull dir que la vida normalment no és només una fotografia, hi ha com tot un enredat, llavors depèn en quins entorns o amb quines persones, i la relació prèvia que tens, pot ser-ho més o pot ser-ho menys, per dir-ho d’una manera. Però si és a l’espai públic, per descomptat que no.

A: Que en un debat, una dona proposi una idea i s’ignori, i quan la digui un home se l’escolti.

J: És tan òbvia que no sé què dir. Perquè no se'ns escolta. Seria com... quantes idees al llarg de la història han tingut les dones i les han hagut de transmetre com a anònims o amb els noms dels seus marits o els seus fills o els seus pares. Perquè a nosaltres se'ns posa en dubte, no pot ser que tinguem bones idees o que siguem intel·lectuals o així, no està fet per nosaltres. Per tant, té més credibilitat i s'escolta més si ho diu un home.

A: Aquesta també l'hem anomenat, donar la mà als homes i dos petons a les dones. Vols dir alguna cosa?

J: Sí, perquè allò és cultural, i és cultural d'una cultura masclista. Perquè els homes mostren menys *carinyo*, o més distància, o més fred. En canvi, les dones, tu pots envair el seu espai. Però això dels petons, per exemple, en criatures, per prevenció d'abús i assetjament sexual — perquè en canalla es dona sobretot en entorns propers, casos de familiars, de monitors, de coses així—, hi ha des de tallers grupals o consells que es donen a famílies de no obligar a les criatures a fer petons o a rebre petons, perquè sinó tu aprens que el teu cos no és teu. És a dir, quan et trobes el típic desconegut de “fes-li dos petons a aquest senyor”. Pues si no vol, no vol, i ja està. El missatge que estàs transmetent és que el teu cos, tu hi decideixes fins a cert punt, perquè hi ha una persona que et vol fer dos petons, tu li estàs dient que no però igualment has de menjar-te els dos petons.

A: El *mansplaining*, quan un home li explica a una dona una cosa que ella ja sap?

J: Sí.

A: Llençar-li piropos a una dona pel carrer.

J: Sí. No sé si has vist una foto d'una pintada que hi posa: “*No quiero ser valiente, quiero ser libre*”. Que per mi és la clau de “no, tu no has de fer res, tu surt a la nit, tu no sé què”. Ja, però ho vull fer tranquil·la, no vull demostrar que ho puc fer, ho vull fer sense perill. Aquesta és la clau, la llibertat, perquè al cap i a la fi paguem un preu més alt per fer les mateixes coses. Ens obliguen a ser valentes, coses que ells fan sense ni pensar que estan sortint de nit, i tu penses tres cops com tornaràs a casa.

A: El *manspreading*, del que ja em parlat.

J: Sí.

A: Atribuir-li el mèrit esportiu d'una dona a un home, per exemple, el seu entrenador. Per exemple, als jocs olímpics i tal.

J: Sí, la Mireia Belmonte torna bastants *zascas* a *Twitter*.

A: I l'últim és dir-li a una dona: "Calladeta estàs més guapa".

J: Sí, total. Sí, perquè és creure que no tenen opinió, que no en poden tenir i que, en tot cas, no aporta res, que parli un dona, no? I un altre cop lo d'estar més guapa, perquè l'objectiu final sempre és estar més guapa i agradar a ells.

A: Molt bé, doncs això és tot.

Annex 3: Transcripció de l'entrevista a Dolors Comas (13 octubre 2017)

Maria Dolors Comas d'Argemir i Cendra és llicenciada en filosofia i lletres i doctora en antropologia social (UB). Ha ampliat estudis a l'Escola d'Estudis Superiors en Ciències Socials de París. És catedràtica d'antropologia social i cultural de la Universitat Rovira i Virgili i ha estat consellera a l'ajuntament de Tarragona (1995-2003) i diputada per Iniciativa per Catalunya -Verds a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1999 i 2003. Durant els anys de diputada ha presidit la Comissió del Síndic de Greuges i ha estat portaveu de la Comissió de Política Social i de la Comissió de Control de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. També ha format part de la Comissió d'Immigració i fou membre de la ponència redactora de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006. Des del 2006 és membre del Consell de l'Audiovisual de Catalunya. És membre del Consell de l'Audiovisual de Catalunya on és la coordinadora de la comissió de continguts, responsable de gènere i vicepresidenta de la Mesa per la Diversitat en l'audiovisual. És membre del consell de redacció de diverses revistes. fundadora de l'Institut Català d'Antropologia.

Alba: Comencem pels conceptes bàsics. Què és el feminisme?

Dolors: Bueno, el feminisme és la reivindicació dels drets de les dones. No és anar contra ningú, com de vegades alguns plantegen, sinó reivindicar que, en qüestió de drets, homes i dones són iguals, i que per tant, les diferències biològiques no han de fer diferències a nivell de desigualtats socials.

A: I com definiries el gènere? I com el diferenciaries del sexe?

D: Bueno, el sexe és, diguéssim, el que diferencia homes i dones biològicament, no? Naixem amb sexes diferents que no tenen que veure amb les funcions reproductives, evidentment, però lo que és pertinent, i això s'ha demostrat. Jo sóc antropòloga i, vaja, el que expliquem sempre a les classes és que els comportaments d'homes i dones no són diferents, o allò que fan, per raó de sexe, sinó per raó de gènere, és a dir, per allò que la societat i la cultura atribueix a què són els homes, què són les dones, què han de fer els homes i què han de fer les dones. Però això no s'acaba aquí, és a dir, el gènere no només ens indica que fem coses diferents homes i dones, de vegades iguals i de vegades diferents, en funció de lo que la societat pensa o no que hem de fer;

sinó que hi ha unes estructures de poder a partir de les quals allò que fan els homes es considera més valorat socialment, el que fan les dones menys, i això fa que, per dir-ho així, les esferes de poder i de prestigi estiguin més en mans dels homes que de les dones. Per tant, el gènere no és només una qüestió de rols, és una qüestió, també, de poder, i per tant de construcció de desigualtats entre homes i dones.

A: Què és el masclisme?

D: El masclisme és aquella actitud a partir de la qual es considera que el que fan els homes és el millor, es *desprecia* o es desvaloritza allò que fan les dones, i això es tradueix en moltes actituds i maneres de comportar-se en la societat, no?

A: I el patriarcat?

D: El patriarcat és un concepte més *complexe*, a partir del qual... Té a veure amb l'exercici del poder dels homes en la societat. És a dir, abans, quan hem dit que el tema de gènere no és qüestió només de rols diferencials, què fan els homes i què fan les dones, sinó també un tema de poder, el patriarcat seria, per dir-ho així, aquesta estructura de poder, que tan es pot donar dins la família com dins les institucions, com dins del sistema social en general. Quan es parla de patriarcat, s'acostuma a parlar d'un sistema social organitzat entorn el poder dels homes, i que això, per dir-ho així, es tradueix en tots els àmbits de la societat.

A: Molt bé. I com definiries els micromasclismes?

D: No jo, està definit com aquelles expressions d'aquest poder o superioritat que s'atribueixen els homes, però expressats de manera molt subtil, en formes de fer quotidianes que molt sovint no ens donem ni compte, que hi ha, per dir-ho així, desigualtat o formes de poder implícites, és més implícit que explícit, no? Perquè està com tant insert, per dir-ho així, en les normes socials i en el tracte social del dia a dia que pràcticament no ens en adonem.

A: Vale. Podríem establir alguna diferència entre masclisme i micromasclisme?

D: Bueno, masclisme, per dir-ho així, seria com més visible, no? Masclisme... seria, jo què sé, com més explícit, no? Què et diré jo, doncs: "Tu no series capaç mai de fer aquesta feina". Discriminació laboral, que n'hi ha, que pateixen les dones molt clarament perquè es pensa que determinades feines no són per elles, per dir-ho així. I el micromasclisme és més amagat, és més petit, és més subtil, és més difós... Per això és diu micro, no? Perquè costa més de veure. De vegades fins i tot si ho senyales et diuen: "Ai, què exagerada que ets, és que tot...", no? Si, jo què sé, un acudit, que és una mostra de micromasclisme, no? Un acudit d'aquests sexistes.

Si s'explica un acudit en públic, i tothom riu i tu no rius, i dius: "Bueno, és masclista, aquest acudit". "Apa, què poc sentit de l'humor tens, no?" Encara quedes com que tens la pell molt fina, no? Bueno, doncs això.

A: Ja me'n has posat alguns, però alguns exemples més de micromasclismes? Per exemple, des de la teva pròpia experiència.

D: Ui, molts, molts. Bueno, jo, per exemple, he participat en política. Com que encapçalava candidatures, he hagut d'anar a debats, i en aquests debats, la resta de contrincants eren homes. Recordo que en un d'ells, per exemple, que a tots el hi deien senyor Nadal, senyor Burgaser, senyor tal, senyor qual, i a mi Dolors. Llavors lo de Dolors és una forma de familiaritat que no em desagrada, però que tractin a tots iguals, perquè si uns són senyors, amb cognom, doncs jo sóc senyora amb cognom, perquè sinó, aquesta familiaritat m'inferioritza respecte els altres i em treu autoritat. Això és un exemple. En n'hi ha molts més, no? Que vivim en el dia a dia. Vull dir, jo què sé, que et deixin passar al obrir una porta. És a dir, hi ha deferències, per dir-ho així, entre cometes, que es fan a les dones pel fet de ser dones que no és tan un producte de bona educació, sinó més aviat de micromasclismes, qui té poder és qui et cedeix amablement el pas, diguéssim, no? De bona educació ho hauríem de fer tots, per dir-ho així, però hi ha una actitud més en relació a les dones. Micromasclisme seria també això que estem tan acostumats a veure, les coses roses per les nenes i les coses blaves pels nens, i això es dona a les joguines que vénen a qualsevol botiga, i no està fet amb intenció, per dir-ho així, de reproduir comportaments masclistes, no és aquesta la intenció, però a la pràctica sí que ho esdevé. En n'hi ha molts exemples, moltíssims.

A: Per què es diu que els micromasclismes reflecteixen i alhora perpetuen el patriarcat?

D: Reflecteixen perquè sempre van en un determinat sentit, no? Dels homes cap a les dones. I per altra banda, aquestes actituds subtils d'alguna manera contribueixen a reproduir uns estereotips de gènere, uns prejudicis de gènere —no és lo mateix estereotip que prejudici— i per tant, doncs, bueno, sí, contribueixen a reproduir unes relacions desiguals, i per tant unes relacions de poder. Cada micromasclisme, en sí mateix, no, però la suma, per dir-ho així, sí.

A: I per què és necessari remarcar micromasclismes, com això de què et deixin passar, o asseure's malament al metro, per què és necessari dir que és masclisme?

D: Perquè ens indica que hi ha coses que les dones no fan i els homes sí, i no és per casualitat. I jo crec que remarcar-ho ajuda a canviar comportaments. Quan jo era joveneta, s'explicaven

molts més acudits sexistes. Ara la gent ja no s'atreveix tant. O al menys, per exemple, als mitjans de comunicació, la gent que hi surt i explica acudits, no dic que no hi hagi algú que ho passi, però incomparablement és molt menys que lo que eren, perquè ara tenim més sensibilitat amb això i ho tolerem menys. Perquè si un *tio* comença a explicar acudits sexistes, doncs li dic: "Escolta, calla perquè això és de mal gust". I la gent ja no s'estranyarà, no? I per tant, poc a poc, d'alguna manera, anar canviant aquests comportaments és fer-se adonar a qui els té de què no és lògic, i per tant ens hem de tractar les persones amb el mateix respecte i en condicions d'igualtat, ni amb formes de superioritat ni amb formes d'inferiorització de l'altre.

A: *Vale*. I hi ha algun mètode per identificar els micromasclismes? Jo, per exemple, he sentit de la inversió de rols. Hi ha algun altre que tu coneguis i t'apliquis tu mateixa?

D: Sí. Per exemple, n'hi ha un que m'agrada molt, que és en relació a identificar-ho a les pel·lícules. No sé si vas gaire al cine.

A: Sí, bastant.

D: Doncs mira quantes pel·lícules hi ha en què les dones tinguin paper protagonista, alguna dona tingui un paper protagonista, que quan surtin dones parlin entre elles, i que quan parlin entre elles no parlin només de d'afers domèstics de la casa i dels homes, és a dir, que parlin de temes de qualsevol mena. Fes el test i mira quantes pel·lícules ajunten aquestes tres coses, i és molt sorprenent com hi ha molt poques que s'hi ajusten. I, en canvi, fent la inversió de rols, sí que trobes quantitat de pel·lícules que els protagonistes són homes, que parlen entre ells i que parlen de temes importants pel món.

A: Molt interessant. I ara ens centrem una mica més en el llenguatge no sexista. Com creus que podem evolucionar cap a un llenguatge més equitatiu? Sense micromasclismes, insults masclistes...

D: Bueno, jo crec que el llenguatge és important, perquè és un *reflexe* de com veiem les coses i del nostre entorn. Hi ha molt debat sobre si cal utilitzar les formes duals en el llenguatge: nois i noies... bueno. Jo en sóc partidària i ho faig. No sé parlar en femení, com fa la gent de la CUP, és una qüestió generacional, no ho sé fer. Sí que, en tot cas, entenc que la llengua està tan masculinitzada que és molt incòmode escriure en llenguatge no sexista. És a dir, no pots anar fent tota l'estona: els i les estudiants, els i les professors, els senyors i les senyores... Per tant, què fem? Intentem utilitzar formes d'inclusius, i jo el que faig, per exemple, és combinar el dir "els i les" o "els nois i les noies", "els nens i les nenes" amb formes genèriques, perquè és que

sinó és molt difícil de llegir, no? Sobretot un dels arguments... el llenguatge expressa això, la Victoria Sau, que és una filòsofa que ja es va morir ho expressava molt bé. Diu: “En una classe hem van dir: ‘Com es forma el femení?’ ‘Bueno, canvia la *o* per una *a*’. ‘I com es forma el masculí?’ ‘El masculí no es forma, ja hi és’.”

A: L’havia llegit, aquest.

D: L’havies llegit, no? Doncs tenim aquesta expressió de què, clar, la societat com la que tenim, encara el llenguatge reflecteix aquestes coses. També canviant terminologia. Una vegada, me’n recordo, estava a Quito, perquè vaig anar a una conferència allà, i aquí s’havia produït un debat perquè la que era aleshores ministra d’Igualtat, que ha sigut la única que hi ha hagut, la Bibiana Aído, va parlar de *los miembros y miembros*. Bueno, se li van tirar a sobre, se li van *enfotre*, li van dir de tot. I em va preguntar: “¿Y usted qué piensa de esto de que se diga miembros y miembros?” Li vaig dir, “Mira, en el llenguatge, tots en anem acostumant a noves formes que abans no existien. Vostès tenen un terme que a mi em sembla *estupendo*, diuen *líderes* i *lideresas*”. Doncs jo ja havia dubtat. Dic: “Ui, i per què no dic lidereses?” I ara he notat que s’ha començat a fer servir aquest terme que fa anys no hi era. Bueno, la meva germana és jutge, en català no fem distinció, però dir *jueza* fa un temps no es deia. Es deia “¿Y tú qué eres? Médico”, “No, no, soy médica”. No, no es deia. Per tant, diguéssim, doncs mira, el Col·legi d’Advocats ha canviat la denominació, ja no es diu Col·legi d’Advocats, es diu Col·legi de l’Advocacia. Per tant, també hem d’anar canviant el llenguatge, i el llenguatge dinàmic també va incorporant nous termes que abans no existien, no estàvem acostumats a dir-los. Ara estem molt acostumats a dir alcaldessa de Barcelona. Fa uns anys, encara que hagués sigut una dona, no ho era. Però dir alcaldessa ja costava, perquè el terme era alcalde, no? Això és una cosa, després hi ha una altra que deies tu també, que és la incorporació o no de formes agressives en el llenguatge. És a dir, no té sentit utilitzar l’insult, la desqualificació, llenguatge agressiu... Això és un element tipificador de lo masculí entès com a masclista, perquè no sempre lo masculí es té que identificar amb el masclisme, no? I per tant, doncs també hi ha unes maneres de parlar agressives que també caldria erradicar.

A: La següent pregunta era la del plural genèric, però ja me l’has respost. En algunes fonts he llegit que el terme micromasclisme no és adequat perquè sembla que minimitza el problema, pel prefix *micro-*. Tu què n’opines?

D: Jo crec que si ho contextualitzem sí que és adequat. És a dir, si ho deixem allà en solitari, pot ser minimitzar. Però jo sempre ho expresso com una qüestió de graus. És a dir, si només hi

hagués micromasclisme, no. Però això és com quan pugues una escala, no? És el primer esglaió d'una sèrie de comportaments humans que acaben traduint-se en una desigualtat entre homes i dones i en una desigualtat de poder. Això, per exemple, és com quan parlem de microviolència. És a dir, clar que ens hem fixat en la violència sobre les dones, i s'han fet lleis, i sobretot la percebem quan una dona mor o quan una dona té una agressió greu a partir de la qual ha de ser tractada o, bueno, no és tractada però és agredida. Però és que per arribar a l'agressió greu, normalment es comença per petites coses. I aquestes petites coses són les que s'han d'aturar d'entrada, perquè si no les atures d'entrada, ja dones peu o es dona peu a que pugi haver-hi agressions més greus. Això se sap, a la vida de les parelles. S'ha parlat molt, no? Es comença a controlant, "tu per què vas amb aquell", "per què vas vestida així"... és a dir, petites formes de micromasclisme que dius: "Bueno, això no hi ha violència, no?" Però si les noies ho permeten i els nois es van envalentonant, doncs poden acabar en formes d'agressió. Per tant, entendre que el masclisme comença per lo petit però acaba en lo més gros, i, per tant, com una qüestió de graus, em sembla que és important. I que tampoc lo petit ho hem de tolerar. És a dir, si no tolerem el masclisme gruixut, això com és tan barroer la pròpia societat diu: "No, no, això no està bé", no? Doncs si no tolerem el masclisme gruixut, tampoc hem de tolerar el masclisme prim, per dir-ho així, no? Perquè l'un porta a l'altre.

A: *Vale*. Creus que les persones joves tenen actituds més o menys masclistes que la gent adulta? Per exemple, tot això que dius de les microviolències, parelles, llenguatge...

D: No ho sé. Se n'està parlant molt i s'estan fent estudis. Jo crec, i una mica ho he percebut a la universitat, que hi ha la idea entre la gent jove que s'ha aconseguit la igualtat, és a dir, que nois i noies som iguals. Però això, que és més un producte de la raó, que és el que ens han ensenyat a l'escola, és el que ens diuen els mitjans, és políticament correcte; sovint contrasta amb amagar comportament que estan reproduint pautes masclistes, a partir de conductes del tipus microviolències i micromasclismes. I això s'està veient molt entre la població adolescent, lamentablement, perquè possiblement aquesta idea de què tots som iguals amaga la consciència de què hi ha diferències i que la igualtat no s'ha aconseguit. Aleshores s'estan tolerant més, jo què sé, aquest control amb els mòbils, és més fàcil, i "on estàs, que no et veig", "no m'has contestat"... I per tant, doncs... Com a mínim, no hem resolt el problema, com a mínim cal continuar-hi batallant. Si és més o menys, això ja no ho sé, però que cal continuar-hi batallant, sí.

A: I llavors el masclisme en el conjunt de la població, creus que s'ha enfortit, com algunes feministes afirmen, o que s'ha debilitat? O sigui, la situació ha millorat o no?

D: Home, jo crec que és difícil avaluar això en termes de blanc o negre o de més o menys, perquè jo crec que en alguns aspectes ha millorat i en altres no, és a dir, jo no canvio la meua vida per la de la meua mare, en aquest sentit, no? És a dir, les dones estem fent moltes coses a la societat, avui, que la meua mare no podia fer, i la meua àvia ja no diguem. Llavors, clar, valorar això en termes de bo o dolent, és a dir, sí, jo treballo moltes hores, a casa i fora de casa, és bo o dolent? Pues això ja és una qüestió de valors i de jutjar-ho, però jo sé que tinc més autonomia, més llibertat i més capacitat de dir les coses i d'intervenir en públic o de revelar-me que lo que tenia la meua mare i les meues àvies. Per tant, jo no diria mai que es retrocedeix, lo que passa és que entren altres formes més subtils de dominació que també val la pena identificar. És una mica el que parlàvem abans. Ara la il·lusió dominant és que hi ha llibertat per escollir, és a dir, tu com a noia *escolleixes* ser sexi, per dir-ho així, sexualitzar-te molt obertament, no? És perquè tu ho esculls, no és una qüestió de masclisme ni de desigualtat. Ara hi ha aquest gir que és molt subtil, perquè finalment és posar en primer lloc l'elecció individual per sobre de lo que seria les forces estructurals que ens condicionen d'una manera o altra, i això és lo difícil de gestionar.

A: I creus que en aquest canvi del masclisme hi ha influït el moviment de rebuig i ridiculització del feminisme que s'ha estès en els últims anys?

D: Bueno, això hi ha sigut sempre, perquè quan les pobres sufragistes lluitaven per una cosa que avui ens sembla tan lògica com el dret a vot de les dones, se'n reien molt d'elles, absolutament molt. Vull dir, sempre qui té el poder no vol que se'l prenguin. El que passa és que, clar, hi ha unes estructures molt subtils, perquè segurament tu coneixes a nois *estupendos*, i jo, i cadascú d'ells podries dir, no és masclista, però al mateix temps la situació estructural fa que ells es vegin més beneficiats que tu d'un sistema perquè ells tindran més fàcil prosperar que tu, en les mateixes condicions. I llavors això és molt difícil per homes, prendre'n consciència, perquè d'alguna manera esdevenen còmplices no intencionals d'un sistema que els afavoreix a ells. El fet de què les dones majoritàriament siguin les que es quedin a casa a cuidar les criatures que pugin venir, moltes vegades es gestiona dintre d'una parella, però en aquesta gestió té molt a veure les pressions socials que porten a que siguin les dones qui majoritàriament ho facin. I això se'n beneficien els homes. Aleshores tenim tants exemples d'això, tants, que hi ha, per dir-ho així, aquest masclisme no intencional, que té que veure amb aquestes estructures

invisibles que afavoreixen més els uns que els altres. Però, per sort, també cal dir que hi ha homes que se n'estan donant compte, que reivindiquen exercir de pares des del primer dia, i que no volen reproduir les formes autoritàries de paternitat que ells han viscut, i, bueno, això són passes endavant, no? I, per tant, quan trobem homes amb aquesta actitud, penso que cal celebrar-ho i contribuir a que la puguin mantenir. És la meva opinió.

A: Estic d'acord. Doncs aquí tinc unes actituds que són alguns dels micromasclismes que he recollit, diguéssim, i m'agradaria preguntar-te si els consideres masclistes i per què. Preguntar-li a una dona si té la regla quan es mostra enfadada o en desacord amb la resta del grup.

D: Per suposat.

A: T'ha passat?

D: Sí, alguna vegada. És allò de: "I a tu què t'importa?", no?

A: Dir-li a una dona: "Somriu que estàs més guapa".

D: Sí, i tant.

A: Que en un debat, una dona proposi una idea i se la ignori, però quan la digui un home...

D: Ui, també, experiència quotidiana, pràcticament. Després et diré una cosa que he recordat.

A: Discoteques on la dona no paga per entrar i la dona sí.

D: Bueno, per suposat. És molt obvi, sí.

A: Donar la mà als homes i dos petons a les dones.

D: Aquest és més subtil, perquè és més un costum social. És com...

A: Sí, gairebé bona educació, no?

D: Sí. És que jo mateixa no sé què fer, de vegades. Jo dono petons a tothom, perquè les dones donem petons a tothom, normalment, a homes i dones. És veritat que es homes a vegades distingeixen, però jo diria que això quasi és menor.

A: Quan un home li explica a una dona alguna cosa sobre un tema del que ella en sap inclús més.

D: Sí, sí. També.

A: També t'ha passat?

D: Sí, alguna vegada. Per exemple, participar en un debat i aleshores hi ha un home que et sanciona, és a dir: “Sí, sí, mira, això que dius, sí, està bé...”. És a dir, que quan ho diu ell segur que aleshores està bé.

A: Dir-li *piropos* a una dona quan va pel carrer.

D: Bueno, sí, sí.

A: Quan un home s’asseu amb les cames molt obertes al transport públic.

D: Bueno, això és la invasió de l’espai, sí, perquè acostumen a ser els homes els que ho fan, això, les dones no ens obrim tant de cames. Ens han acostumat, ara no portem tant faldilles, no? Però és una actitud sobretot masculina, expressió de poder, aquíestic jo.

A: Aquí hi ha hagut més debat, últimament, perquè molta gent diu que simplement és qüestió de mala educació, o de biologia, perquè no poden tancar les cames perquè tenen els genitals. Tu què creus?

D: No ho sé, potser sí. Donem un marge de confiança.

A: Atribuir-li el mèrit d’un èxit esportiu d’una dona a un home, per exemple el seu entrenador.

D: Això també pot passar amb els homes. Jo el que he observat més és que, en el cas de l’esport, les cròniques esportives emfatitzen més les característiques particulars de la dona, particulars i familiars de la dona, que els seus mèrits esportius. Això, a més, s’està analitzant. Si vols t’explico una anècdota.

A: D’acord.

D: Vaig participar en una reunió que era sobre finançament de la universitat. Hi participava gent que en aquell moment tenia càrrecs acadèmics, o era directora de departament, i tenien càrrecs acadèmics, gent molt important, *dintre* la universitat. Jo ,en aquell moment, era un tema que el tenia bastant per la mà, per *diferentes* raons, i vaig fer una intervenció, bueno, en determinat moment. Una intervenció que, bueno, que va agradar. Aleshores al sortir, doncs un senyor que era catedràtic de física, em sembla que era, em diu: “Hola, maca, has intervingut molt bé. De quina universitat ets?”. I jo li vaig dir: “Hola, maco. Doncs sóc de la Rovira i Virgili, sóc catedràtica igual que tu”. Li vaig dir això i es va quedar... Quan jo li vaig parlar amb els mateixos termes, ell es va donar compte que l’havia espifiat, per dir-ho així, però lo que li va sortir és la inferiorització, no?

A: Sí, el paternalisme.

D: L'infantilisme i el paternalisme, no? "Hola, maca". Bueno, aquesta era la meva anècdota.

A: És la que em volies dir abans?

D: Sí, és que quan ho has dit m'ha recordat.

A: Molt bé. I dir-li a una dona: "Calladeta estàs més guapa". T'ha passat algun cop o...?

D: Sí, però això també ho sento als homes. "Ai, què bé et veus avui". No sé. Però és veritat que en el cas de les dones, l'aspecte físic es valora molt, per part dels homes, i es considera que les dones també valorem la nostra posada en escena física, i per tant acostuma a dirigir-se... sí, és un tema bastant de micromasclisme, sí.

A: Doncs això és tot, moltes gràcies.

Annex 4: Transcripció de l'entrevista a Christel Keller (16 octubre 2017)

Christel Keller Garganté és llicenciada en Ciències Polítiques (UAB), en Antropologia Social (UNED) i té un màster en Estudis de Gènere, Dones i Ciutadania (IIEDG). Actualment és estudiant del programa de doctorat en Estudis de Gènere, Cultures i Polítiques (IIEDG). Ha treballat com a consultora, tècnica de recerca i formadora, especialitzant-se en polítiques d'igualtat de gènere, igualtat en el treball, economia feminista i economia de les cures. He participat en nombrosos projectes de consultoria en l'àmbit de la igualtat per a ens públics i institucions, així com en projectes d'investigació social.

Alba: Per començar, què és el feminisme?

Christel: El feminisme és un conjunt de lluites socials i de pensament teòric sobre... A veure, jo sempre dic que el feminisme és la consciència sobre les relacions de poder i les condicions de desigualtat que vivim per raó de gènere, o sigui, majoritàriament les dones envers els homes, però no només, o sobretot els homes blancs, heterosexuales, etcètera, respecte a la resta de persones del món, és a dir, no totes les persones que patim opressió de gènere som dones, les persones transexuales també pateixen opressió de gènere, etcètera. I també seria una qüestió que incumbeix el feminisme. Llavors per mi el feminisme és la consciència de que aquestes estructures de poder existeixen i la voluntat i el compromís de canviar-ho, és a dir, són totes les accions, que poden ser més pràctiques o més discursives, o sigui que també el feminisme és la elaboració teoria que hi ha al darrere de tot això, no? Però quan treballem el feminisme des del pensament, també ha de tenir una vocació de transformació social i de transformar aquestes relacions de poder, perquè sinó per mi no és pensament feminista.

A: Molt bé.

C: I llavors és molt divers, el feminisme. Dins d'això, o sigui, per mi això són els mínims comuns, i dins d'això hi ha moltes maneres, molts llocs on posar el focus, i moltes perspectives.

A: *Vale*. Com definiries el gènere i en què es diferencia del sexe?

C: Bueno, teòricament, com a partir dels anys 70, que és quan hi ha la segona onada del feminisme, i la Kate Miller, que és una ideòloga que va morir fa poc, i una sèrie d'autores són

les que comencen a conceptualitzar el gènere. Fins al moment, s'havia parlat només de sexe, en el feminisme es parlava de les dones com un subjecte definit pels seus genitals, per la seva fisonomia, per ser femelles de l'espècie humana. I a partir dels anys 60 i 70 es comença a conceptualitzar entorn el gènere, que és la construcció social i cultural sobre els cossos, que venen marcats biològicament. Llavors sobre aquests cossos es construeixen les identitats de gènere. O sigui, el sexe no implica una identitat, el gènere sí. I la identitat consisteix en guiar el que les persones hem de ser en un context cultural i històric determinat. Per tant, el gènere és un concepte molt important a partir d'aquell moment, perquè obra la porta a que totes aquelles opressions són canviables, o sigui, són una situació aleatòria, perquè és una construcció social i cultural, i per tant, podria ser d'una altra manera, en altres moments històrics ha estat d'una altra manera, està en permanent canvi, etcètera. Això és molt important perquè obre moltes vies d'acció política. I després, a partir de la Judith Butler i de totes aquestes teòriques més de la desconstrucció del gènere, elles lo que diuen és que fins i tot el sexe és una construcció social, fan com el camí invers.

A: Molt bé. Què és el masclisme?

C: A veure... el masclisme és una ideologia que estableix la supremacia dels homes, o sigui, que entén que els homes com a subjecte, i tot allò masculí —en relació al que dèiem del gènere— tots els trets distintius de la masculinitat són superiors als de la resta de subjectes, que fonamentalment són les dones.

A: I el patriarcat?

C: I el patriarcat és *algo* molt més ampli i profund. És aquest sistema de relacions de poder, un sistema social, econòmic, cultural, que se sustenta en moltes coses. És a dir, la diferència entre el masclisme i el patriarcat... El masclisme és algo molt més discursiu, molt més superficial. Per mi el patriarcat és l'estructura.

A: I com definiries els micromasclismes?

C: Vale, jo no faig servir aquesta paraula per res. Sé que existeix i crec que s'entén per micromasclismes les formes subtils en què es manifesta el masclisme, no? Formes més implícites, més políticament correctes, més acceptades socialment, i que, per tant, sovint costen més de veure. Entenc que tot això són els micromasclismes. Però és un concepte que s'ha criticat molt, precisament per considerar que hi ha formes de micromasclismes que són menors que altres, no? Perquè al final és això, com que és tot un... El masclisme i el patriarcat són

coses diferents, però formes part de lo mateix, és a dir, el masclisme només té sentit en el sistema patriarcal, perquè fora d'un sistema patriarcal no tindria sentit que tinguéssim uns discursos de supremacia masculina. No té molt sentit pensar que hi ha masclismes petits i masclismes grans, perquè al final el masclisme ho travessa tot, travessa totes aquestes estructures patriarcals per justificar-les, és a dir, existeixen per si soles però a vegades necessiten de reforçar-les, de procurar que es reproduïxin, no?

A: Quina diferència hi ha entre masclisme i micromasclisme? Una mica ja l'has dit, que tu no creus que hi hagi diferència, realment.

C: Per mi no hi ha cap diferència. O sigui, entenc que la gent, i en el llenguatge comú, sobretot, per la gent del carrer, la que no té molta base teòrica entorn als temes quan diuen: "Jo no sóc masclista". Al final al que es refereixen és a que no fan una discriminació directa i explícita per aquest motiu, però evidentment que són masclistes, tots formem part de la mateixa cultura, que sí que és masclista. Llavors jo entenc que molta gent pensa que el masclisme és una qüestió molt explícita, no? Condemnen l'opressió cap a les dones però de formes de violència física, violències molt explícites.

A: Em podries posar alguns exemples de micromasclismes, o masclismes, si t'agrada més, de formes subtils que t'hagin passar o que coneguis?

C: Jo penso que a totes les dones ens en passen des que posem un peu al carrer cada dia. És el tracte que reps per part de la majoria de persones pel fet de ser una dona. Això va des de la infantilització cap a les dones, el trigar molt més en considerar una dona com una professional o no arribar-la a considerar mai com es considera a un home; a considerar una dona de la meua edat com una dona molt jove o amb poca experiència, quan a un home de la meua edat ja se'l té en compte d'una altra manera, no? Això són micromasclismes, entenc. Les joguines, els anuncis, el llenguatge, els referents que hi ha a la televisió. Jo no ho miro, però, per exemple, la sèrie aquesta, *Merlí*... Els referents que fem servir, com construïm els personatges, a què li donem valor i a què no, què esperem de les dones i què esperem dels homes... Tot això són micromasclismes. Si fes servir la paraula ho aplicaria en això.

A: *Vale*. I per què es diu que els micromasclismes reflecteixen i alhora perpetuen el patriarcat?

C: Per lo que et deia, perquè consolida unes estructures que són molt sòlides, sense les quals, com et deia, no tindria sentit que tinguéssim uns discursos, unes actituds masclistes. Em sembla

que ja ho he explicat, però serveix per perpetuar-ho perquè reforça aquestes idees que hi ha de fons.

A: Per què cal ficar l'etiqueta masclista a aquests comportaments que, bueno, que són masclistes, però per què és important diferenciar-los de coses que es puguin entendre com mala educació, o qüestions de biologia, inclús?

C: Doncs amb aquesta vocació de transformar la realitat, no? S'ha de senyalar que és una qüestió ideològica, que no és una qüestió inequívoca, és a dir, si tu em tractes a mi com si tingués deu anys menys pel fet de ser una dona és important dir que això és fruit del teu masclisme, i no és fruit de que jo sigui menys competent, perquè és lo que t'obliga a tu, que estàs exercint això, a replantejar-te lo que estàs fent. Perquè donar-li qualsevol altra justificació impedeix que la situació canviï. És per aquest motiu, entenc que és important senyalar-ho.

A: Molt bé. Hi ha algun mètode per identificar el masclisme i micromasclismes? Jo he llegit, per exemple, sobre la inversió de rols.

C: Exacte.

A: No sé si tu tens algun personal o...

C: No, però això és lo més evident, no? O sigui, si la mateixa situació tindria sortit, o es donaria amb la mateixa freqüència i de la mateixa manera si jo fos noi.

A: Vale. Ara ens centrem més en el llenguatge. Com podem evolucionar cap a un llenguatge més equitatiu, menys sexista?

C: Cap a un llenguatge més equitatiu... És un tema, tot aquest del llenguatge. És evident que el llenguatge serveix per... bueno, igual que el llenguatge masclista és reflex i reproduïx una cosa, el llenguatge sempre és fruit d'això, no? Llavors el llenguatge serveix per mostrar la realitat i per construir-la. Com el català i el castellà fan aquest ús del masculí genèric i històricament han invisibilitzat a les dones a través del llenguatge. Com es pot transitar cap a aquí? Evidentment, nomenant la diversitat dels subjectes que habitem al món. Què vols dir, a nivell pràctic?

A: Sí, bueno, a part del plural genèric, també respecte a expressions, insults, paraules que s'utilitzen per un gènere i no per l'altre... Com podem deixar enrere aquestes expressions, paraules que utilitzem a la vida quotidiana i que són masclistes?

C: Són coses diferents, una és lo que dèiem de no deixar persones en la invisibilitat, començar a esmentar les dones en tots els espais socials, i una altra cosa és, evidentment, no reproduir discursos masclistes, que pel que entenc t'estàs referint als més masclistes.

E: Expressions tipo preguntar-li a una dona que està enfadada si té la regla, “somriu que estàs més guapa”, insults, coses així...

C: Clar, sí, sí. Cadascuna d'aquestes expressions respon a coses diferents, però totes elles tenen en comú que estan reforçant un estereotip de les dones que és pejoratiu. Com avançar cap aquí no està en el llenguatge sinó en la creença, és a dir, si tu no... No sé com explorar-ho, però en aquests casos penso que no serveix per res adoptar un llenguatge políticament correcte si tu el que reformes no són les creences que hi ha al darrere. Llavors, evidentment, ni has de pensar que l'expressió física és més important en el cas de les dones que en el cas dels homes... No sé.

A: O sigui, que per canviar el llenguatge abans hem de canviar el pensament, no?

C: No sé si abans, però anar en paral·lel com a mínim.

A: *Vale*. La següent pregunta és la del masculí genèric, si et semblava bé o no, però ja me l'has contestat.

C: Jo penso que està bé desdoblar el llenguatge, sí.

A: La següent pregunta era si et semblava bé la terminologia de micromasclisme, però també me l'has respost al principi. I ara ens centrem una mica més en el pla social. Creus que les persones joves tenen actituds més o menys masclistes que els adults? Amb joves em refereixo tant de la teva edat com de la meva.

C: Jo treballo molt fent polítiques públiques, parlo amb tècnics de joventut i d'educació, i a vegades hi ha una mica l'idea aquesta que hi ha una involució, que ara s'està pitjor. Jo no crec que sigui ben bé això, simplement que les formes van canviant i ara tenim uns referents culturals diferents, i sí que hi ha coses que estan passant ara i que escandalitzen molt, a nivell de relacions de parelles molt joves, de la teva edat, que s'estan donant pràctiques que potser a la meva generació no es donaven, o una generació per sobre de la meva encara menys, o en temes de sexualitat... Però jo no penso que sigui pitjor, sinó que són pràctiques diferents.

A: Llavors en general, al conjunt de la població, aquestes actituds masclistes s'han enfortit o s'han debilitat?

C: Jo penso que van canviant de forma, però ara i fa 100 anys, i fa 200. Es donen canvis. De sobte van posar les fàbriques i la gent se'n va anar del camp a les fàbriques. Pues bueno, necessitaves uns discursos determinats per dir que els dones havien d'assumir unes responsabilitats o unes altres. I tot es va adaptant. Ara què passa? Doncs que fa 50 anys va haver-hi una entrada massiva de les dones al mercat laboral i a les universitats, això va donar molts discursos. Ara hi ha unes altres realitats i hi ha uns altres discursos, incloent temes de migracions, contactes culturals, amb la música, que se'n parla molt, *reggeaton*, no sé què... Evidentment, tot té el seu impacte, no? Si aquí ve molta gent d'un lloc que porta una música, evidentment això transforma. Bueno, pues abans hi havia una altra cosa. Abans potser estàvem més afectades per la religió catòlica, no? I per haver de ser més castes i pures i més d'acord a la religió catòlica, i evidentment això era molt masclista. I sexualitzar-nos fins al punt que ens estan sexualitzant ara també és molt masclista. Què és pitjor? No ho sé, són contextos.

A: Creus que és nou aquest moviment de rebuig i ridiculització del feminisme que s'ha estès ara, i si té relació amb el canvi en les actituds masclistes?

C: És una reacció des de molts fronts, amb moltes dimensions. S'ha estès molt la sensibilitat feminista, o la sensibilitat envers a les opressions de gènere, i ha crescut també molt l'activisme —ara hi ha moltíssims grups i assemblees feministes—, i evidentment això té una reacció. Quan s'està qüestionant el *status quo*, doncs el *status quo* respon. Amb la ridiculització, amb les feminazis, no sé. Però fins i tot és bona senyal, vol dir que s'està fent trontollar alguna cosa.

A: Per últim, et volia preguntar si aquests micromasclismes els consideres masclistes i per què. La majoria són bastant obvis però crec que també hi pot haver diversitat d'opinions amb aquest tema, potser. Bueno, lo de dir-li a una dona si té la regla quan està enfadada, o en una reunió es mostra en desacord amb la resta del grup.

C: Sí, clar. Abans hi ha hagut un moment on intentava entrar en aquest tema i em semblava com molt complex, perquè d'una banda penso que no hem d'obviar les diferències fisiològiques, i que jo tinc un cicle menstrual que fa que estigui diferent uns dies d'uns altres, i el que no té sentit, que també és una cosa que està molt estesa, és que jo em mediqui i fingeixi que estic sempre igual, perquè això és no respectar-me a mi, amb la meva diferència, no? Una altra cosa és que a mi se m'exigeixi que jo sempre sigui complaent i tal, i que quan realment es fa aquest comentari lo que hi ha al darrere no és un interès per si jo tinc la regla o en quin punt del cicle menstrual estic i com em trobo, el que hi ha aquí és una pressió per dir: "Somriu i estigues maca". Llavors aquest és el problema.

A: La segona està molt relacionada. Dir-li a una dona: “Somriu que estàs més guapa”.

C: Sí, clar, això evidentment, és terrible.

A: En un debat, que una dona proposi una idea i se la ignori, però més endavant la digui un home i l’escoltin.

C: Clar, això és súper típic, també. Té a veure amb el cos de les dones, i amb objectualitzar les dones.

A: Discoteques on la dona no paga l’entrada i l’home sí.

C: Sí, igual. Bueno, ja ho diuen: si no pagues, el producte ets tu, no? Doncs exactament això. T’estan utilitzant com a reclam perquè hi vagin els *tios*, o sigui, perquè hi vagin a lligar amb un cotext d’oci i de festa, amb lo qual difícilment condueix a relacions de respecte i simètriques i de consentiment, vull dir, genera un context molt hostil.

A: Alguna de les que hem dit fins ara t’ha passat a tu?

C: Home, jo crec que totes, no? En alguna ocasió, totes. El tema és que et passi amb gent més propera o menys.

A: Donar la mà als homes i dos petons a les dones (en el cas dels homes, perquè les dones donen dos petons a tothom). Consideres això masclista o no?

C: Bueno, clar, això és considerar que els homes fan pactes públic importants i que les dones encara tenim el rol de donar afecte i de tenir relacions molt més properes, molt més basades en lo emocional.

A: Que un home li expliqui a una dona alguna cosa sobre un tema del que ella en sap més.

C: Bueno, això és lo que dèiem abans del paternalisme. Això ens passa molt a dones de la meua edat i una mica més grans, de 30 o 40 anys, que comença a tenir una mica d’especialització i de recorregut en sistemes, però que se’ns continua considerant com si tinguessis vint anys o com si acabessis de sortir de la universitat.

A: Dir-li *piropos* a una dona pel carrer.

C: Això és com lo de somriu, és objectualitzar-la, i a més és pensar que tens accés en aquell cos, que t’hi pots adreçar amb una persona amb la que a priori no has interactuat.

A: Que els homes s'asseguin amb les cames més obertes al metro i les dones amb les cames encreuades.

C: També. Té a veure amb pensar que l'espai públic és teu. No té a veure amb cap consideració cap a les dones. És una forma d'estar al món, que els homes la senten així, senten que poden ocupar l'espai públic igual que poden ocupar el temps dels discursos, que poden repetir una idea que ja s'ha dit... Perquè tenen espai per ocupar-ho. I les dones ens hem educat en quartar l'espai que ocupem, el to de veu que fem servir...

A: *Vale*. Atribuir-li el mèrit d'un èxit esportiu d'una dona a un home, per exemple el seu entrenador.

C: Això és surrealista. Sí, és considerar que les dones no poden fer res per elles mateixes, sobretot activitats que requereixin d'esforç i demés. I que en canvi se'ls hi reconeix en el seu aspecte físic o en la seva maternitat.

A: I per últim, dir-li a una dona: "Calladeta estàs més guapa".

C: Això ja és molt violent, és quartar la teva llibertat. Ho té tot, no? Per una banda és: "Calla, la teva opinió no és important", és restringir la teva llibertat, m'és igual si has de dir *algo*, i després reforçar amb "estàs més guapa".

A: Bueno, això seria tot. Et volia preguntar si, estant embarassada, has patit algun masclisme per això.

C: No ho sé, s'ha de pensar. Sí, absolutament sí, però és difícil d'explicar. Em sembla un treball molt interessant, no havia pensat en fer-lo. Hi ha tota una mirada social cap al cos d'embarassada, com que és la funció més important i més sagrada que pot fer una dona, i hi ha com un reconeixement en això. La gent et reconeix el que estàs fent, estàs fent un bé a la humanitat per estar tenint un fill. I això, que evidentment en principi és fàcil de viure per mi, perquè la gent em tracta bé per aquest motiu, però no deixa de ser una idea que amaga això, com que la funció social de les dones fos aquesta.

A: També et vull preguntar si creus que es pot educar completament en el feminisme i la igualtat. No sé si tens un nen o una nena, però...

C: Tindrè un nen. Pensava que seria molt més fàcil en el cas d'una nena, perquè al final jo vaig ser una nena, i potser sé millor lo que necessitem saber les nenes per enfrontar-nos a aquesta realitat, és una qüestió d'apoderament i de donar ales. En canvi, amb un noi penso que és molt

més difícil, perquè, clar, jo li vull ensenyar que no pot ocupar tot l'espai en el metro, o que quan parla ha de deixar parlar a la resta de persones, o que ha de reconèixer a les noies, o als nois, quan hagin dit una cosa interessant en comptes d'apropiar-se dels discursos de la resta de gent. Amb lo qual és una educació que està molt més basada en contenir-lo, perquè la resta del món li reconeixerà els seus privilegis, i l'educaran en els seus privilegis. No ho sé, jo ho intentaré.

A: Molt bé, doncs crec que això seria tot.

Annex 5: Enquesta i resultats

Enquesta realitzada amb Formularis de Google i difosa mitjançant Twitter, Instagram i Whatsapp, d'abast internacional. Respostes recollides entre el 3 de juliol i el 3 d'octubre del 2017. Els objectius eren avaluar el coneixement sobre feminisme i l'exercici de micromasclismes i agrupar aquestes dades segons el sexe i el grup d'edat.

Quina edat tens? *

- Menys de 14 anys
- Entre 14 i 18 anys
- Entre 19 i 30 anys
- Entre 31 i 50 anys
- Més de 50 anys

Masculí

Femení

Quina definició associes a feminisme? *

- Superioritat de la dona sobre l'home
- Igualtat entre dones i homes

Creus que ja no existeix el masclisme? *

- Sí, ja s'ha aconseguit la igualtat de drets, llibertats i oportunitats entre dones i homes.
- No, encara queden moltes coses per millorar, però a poc a poc anem avançant.
- No, és més, cada cop sembla que es fa més fort, anem enrere en comptes de cap endavant.

T'identifiques com a feminista? *

- Sí
- No
- No n'estic segur/a

Creus que les feministes "veuen masclisme en tot"? *

- Sí, veuen masclisme en qualsevol petita cosa, són molt exagerades.
- Sí, perquè en tots els àmbits de la societat hi ha masclisme, tenen raó.
- No n'estic segur/a

Quins d'aquests conceptes coneixes? (Resposta múltiple) *

- Manspreading
- Mansplaining
- Masterrupting
- Hipersexualització
- Cosificació
- Feminazi
- Micromasclisme
- Patriarcat

Si ets un HOME, quines d'aquestes actituds has fet alguna vegada? (Resposta múltiple)

- Dir-li a una dona enfadada o en desacord amb la resta del grup: "Estàs en els teus dies/tens la regla?"
- Dir-li a una dona: "Somriu que estàs més guapa".
- En un debat o reunió, que una dona proposi una idea i se la ignori però, més endavant, la repeteixis tu i sí t'escollin.
- Has vist/entrat a discoteques on les noies entren gratis i els nois han de pagar.
- Donar la mà als homes i dos petons a les dones.
- Explicar-li a una dona coses sobre algun tema encara que tu no en sàpigues i ella sí (per exemple, què és el "feminisme")
- Llençar-li floretes ("piropos") a una dona pel carrer.
- Asseure't amb les cames obertes al transport públic, envaint l'espai de les persones dels costats.
- Atribuir-te, o t'han atribuït, el mèrit d'un èxit esportiu d'una dona, per exemple si ets el seu entrenador (especialment en esports de força)
- Dir-li a una dona: "Calladeta estàs més guapa".

Si ets una DONA, quines d'aquestes actituds has viscut? (Resposta múltiple)

- Quan estaves enfadada, de mal humor o en desacord amb la resta del grup, un home t'ha dit: "Estàs en els teus dies/t
- T'han dit: "Somriu que estàs més guapa".
- En un debat o reunió, has proposat una idea i t'han ignorat però, més endavant, l'ha repetit un home i a ell l'han escoltat
- Has vist/entrat a discoteques on les noies entreu gratis i els nois han de pagar.
- A la feina, en una festa, etc. et donen dos petons, encara que tu intentis evitar-ho oferint la mà.
- Un home t'ha explicat, amb actitud paternalista, algún tema encara que ell no en sàpiga i tu sí (per exemple, què és el
- Algún home t'ha llençat floretes ("piropos") pel carrer.
- Un home estava amb les cames obertes al transport públic, envaint el teu espai, però tu tenies les cames creades
- S'ha atribuït algún merit teu, per exemple esportiu o acadèmic, al teu entrenador o professor masculí.
- T'han dit: "Calladeta estàs més guapa".

Quines de les anteriors actituds consideres masculistes? (Resposta múltiple) *

- Dir-li a una dona enfadada o en desacord amb la resta del grup: "Estàs en els teus dies/tens la regla?"
- Dir-li a una dona: "Somriu que estàs més guapa".
- En un debat o reunió, que una dona proposi una idea i se la ignori però, més endavant, la repeteixi un home i l'escoltin
- Discoteques on les noies entren gratis i els nois han de pagar.
- Donar la mà als homes i dos petons a les dones.
- Un home li explica a una dona coses sobre algún tema encara que ell no en sàpiga i ella sí (política, temes tècnics...)
- Llençar-li floretes ("piropos") a una dona pel carrer.
- Un home amb les cames obertes al transport públic, envaint l'espai de les persones dels costats.
- Atribuir-li el mèrit d'un èxit esportiu d'una dona a un home, per exemple el seu entrenador (especialment en la premsa)
- Dir-li a una dona: "Calladeta estàs més guapa".

Participació

Total		569 participants
Homes		19,5%
Dones		80,5%
Menys de 14 anys		1,4%
14-18 anys		39,5%
19-30 anys		47,6%
31-50 anys		6,9%
Més de 50 anys		4,6%

Quina definició associes a feminisme?

Superioritat de la dona sobre l'home		3,0%	
Igualtat entre dones i homes		97,0%	
		Superioritat de la dona sobre l'home	Igualtat entre dones i homes
Homes		10,0%	90,0%
Dones		1,3%	98,7%
Menys de 14 anys		12,5%	87,5%
14-18 anys		1,3%	98,7%
19-30 anys		3,7%	96,3%
31-50 anys		5,0%	95,0%
Més de 50 anys		3,8%	96,2%

Creus que ja no existeix el masclisme?

No, encara queden moltes coses per millorar, però a poc a poc anem avançant.		70,3%
No, és més, cada cop sembla que es fa més fort, anem enrere en comptes de cap endavant.		27,3%
Sí, ja s'ha aconseguit la igualtat de drets, llibertats i oportunitats entre dones i homes.		0,4%

	No, encara queden moltes coses per millorar, però a poc a poc anem avançant.	No, és més, cada cop sembla que es fa més fort, anem enrere en comptes de cap endavant.	Sí, ja s'ha aconseguit la igualtat de drets, llibertats i oportunitats entre dones i homes.
Homes	86,5%	12,6%	0,9%
Dones	66,4%	33,4%	0,2%
Menys de 14 anys	87,5%	12,5%	0,0%
14-18 anys	69,3%	30,7%	0,0%
19-30 anys	68,6%	31,0%	0,4%
31-50 anys	76,9%	23,1%	90,0%
Més de 50 anys	80,8%	15,4%	3,8%

T'identifiques com a feminista?

Sí	81,4%
No	6,7%
No n'estic segur/a	11,9%

	Sí	No	No n'estic segur/a
Homes	61,3%	17,1%	21,6%
Dones	86,2%	4,2%	9,6%
Menys de 14 anys	62,5%	12,5%	25,0%
14-18 anys	84,4%	4,0%	11,6%
19-30 anys	83,4%	5,2%	11,4%
31-50 anys	74,4%	17,9%	7,7%
Més de 50 anys	50,0%	26,0%	24,0%

Creus que les feministes "veuen masclisme en tot"?

Sí, perquè en tots els àmbits de la societat hi ha masclisme, tenen raó.	70,8%
Sí, veuen masclisme en qualsevol petita cosa, són molt exagerades.	6,2%
No n'estic segur/a	23,0%

	Sí, perquè en tots els àmbits de la societat hi ha masclisme, tenen raó.	Sí, veuen masclisme en qualsevol petita cosa, són molt exagerades.	No n'estic segur/a
Homes	49,5%	14,4%	36,1%
Dones	76,0%	4,2%	19,8%
Menys de 14 anys	50,0%	0,0%	50,0%
14-18 anys	76,9%	3,1%	20,0%
19-30 anys	72,0%	7,0%	21,0%
31-50 anys	51,3%	15,4%	33,3%
Més de 50 anys	42,3%	11,5%	46,2%

Quins d'aquests conceptes coneixes?

	Cosificació	Feminazi	Manspreading	Mansplanning	Mansterupting	Hipersexualització	Micromasclisme	Patriarcat
Dones	78,8%	84,9%	59,2%	52,0%	25,5%	82,3%	86,9%	96,9%
Homes	66,7%	89,2%	54,1%	38,7%	14,4%	78,4%	84,7%	93,7%
Menys de 14 anys	50,0%	75,0%	37,5%	37,5%	12,5%	62,5%	75,0%	75,0%
14-18 anys	71,1%	87,6%	50,7%	42,7%	21,3%	80,0%	84,9%	96,0%
19-30 anys	85,6%	90,4%	70,1%	60,5%	26,9%	86,4%	92,6%	97,4%
31-50 anys	76,9%	79,5%	59,0%	46,2%	28,2%	82,1%	82,1%	92,3%
Més de 50 anys	34,6%	34,6%	3,4%	0,0%	0,0%	50,0%	46,2%	100,0%
Total	76,4%	85,8%	58,2%	49,4%	23,4%	81,5%	86,5%	96,3%

Dir-li a una dona enfadada o en desacord amb la resta del grup: "Estàs en els teus dies/tens la regla?"

Homes que ho han fet	23,4%	
Dones que ho han viscut	80,8%	
	Dones que ho han viscut	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys	62,5%	0,0%
14-18 anys	82,3%	30,3%
19-30 anys	85,6%	19,4%
31-50 anys	67,8%	27,3%

Més de 50 anys		42,9%	20,0%
És masclista?			
Homes	78,4%		
Dones	92,4%		
		Dones	Homes
		Total	
Menys de 14 anys	75,0%	0,0%	75,0%
14-18 anys	91,2%	81,8%	89,8%
19-30 anys	95,7%	74,2%	90,8%
31-50 anys	85,7%	81,8%	84,6%
Més de 50 anys	85,7%	100,0%	88,4%

En un debat o reunió, que una dona proposi una idea i se la ignori però, més endavant, la repeteixi un home i l'escoltin a ell.

Homes que ho han fet	10,8%
Dones que ho han viscut	39,3%
	Dones que ho han viscut
	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys	25,0%
14-18 anys	35,4%
19-30 anys	43,5%
31-50 anys	46,4%
Més de 50 anys	28,6%
És masclista?	
Homes	88,2%
Dones	98,0%
	Dones
	Homes
	Total
Menys de 14 anys	100,0%
14-18 anys	98,4%
19-30 anys	98,6%
31-50 anys	96,4%
Més de 50 anys	90,5%

Dir-li a una dona: "Somriu que estàs més guapa"

Homes que ho han fet	16,2%
Dones que ho han viscut	80,3%
	Dones que ho han viscut
	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys	75,0%
14-18 anys	82,3%
19-30 anys	84,2%
31-50 anys	64,3%
Més de 50 anys	47,6%

<u>És masclista?</u>			
Homes		71,0%	
Dones		52,3%	
		Dones	Homes
		Total	
Menys de 14 anys		62,5%	0,0%
14-18 anys		66,7%	66,7%
19-30 anys		77,5%	48,4%
31-50 anys		67,9%	36,4%
Més de 50 anys		52,4%	40,0%

Discoteques on les noies entren gratis i els nois han de pagar.

Homes que ho han fet		59,5%	
Dones que ho han fet		62,7%	
		Dones que ho han fet	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys		25,0%	0,0%
14-18 anys		49,0%	42,4%
19-30 anys		70,8%	66,1%
31-50 anys		89,3%	72,7%
Més de 50 anys		85,7%	60,0%
<u>És masclista?</u>			
Homes		83,7%	
Dones		94,1%	
		Dones	Homes
		Total	
Menys de 14 anys		87,5%	0,0%
14-18 anys		95,3%	75,8%
19-30 anys		97,6%	90,3%
31-50 anys		85,7%	90,9%
Més de 50 anys		61,9%	40,0%

Donar la mà als homes i dos petons a les dones

Homes que ho han fet		84,7%	
Dones que ho han fet		49,6%	
		Dones que ho han fet	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys		37,5%	0,0%
14-18 anys		45,8%	72,7%
19-30 anys		55,5%	88,7%
31-50 anys		60,7%	90,9%
Més de 50 anys		4,8%	100,0%

És masclista?

Homes	83,7%		
Dones	94,1%		
	Dones	Homes	Total
Menys de 14 anys	87,5%	0,0%	87,5%
14-18 anys	95,3%	75,8%	92,4%
19-30 anys	97,6%	90,3%	95,9%
31-50 anys	85,7%	90,9%	87,2%
Més de 50 anys	61,9%	40,0%	57,7%

Un home li explica a una dona coses sobre algún tema encara que ell no en sàpiga i ella sí (política, temes tècnics...)

Homes que ho han fet	4,5%	
Dones que ho han viscut	64,4%	
	Dones que ho han viscut	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys	50,0%	0,0%
14-18 anys	64,1%	0,0%
19-30 anys	69,4%	8,1%
31-50 anys	57,1%	0,0%
Més de 50 anys	33,3%	0,0%

És masclista?

Homes	71,2%		
Dones	87,6%		
	Dones	Homes	Total
Menys de 14 anys	75,0%	0,0%	75,0%
14-18 anys	88,5%	78,8%	87,1%
19-30 anys	90,9%	69,3%	85,0%
31-50 anys	78,6%	72,7%	76,9%
Més de 50 anys	61,9%	40,0%	75,7%

Llençar-li floretes ("piropos") a una dona pel carrer.

Homes que ho han fet	2,7%	
Dones que ho han viscut	82,5%	
	Dones que ho han viscut	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys	37,5%	0,0%
14-18 anys	72,9%	0,0%
19-30 anys	91,9%	4,8%
31-50 anys	85,7%	9,1%
Més de 50 anys	90,5%	0,0%

És masclista?

Homes	84,7%		
Dones	91,5%		
	Dones	Homes	Total
Menys de 14 anys	87,5%	0,0%	87,5%
14-18 anys	95,8%	84,8%	94,2%
19-30 anys	97,6%	85,5%	94,8%
31-50 anys	64,3%	90,9%	71,8%
Més de 50 anys	28,6%	60,0%	34,6%

Un home amb les cames obertes al transport públic, envaint l'espai de les persones dels costats.

Homes que ho han fet	16,2%	
Dones que ho han viscut	55,5%	
	Dones que ho han viscut	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys	37,5%	0,0%
14-18 anys	48,4%	9,1%
19-30 anys	64,6%	19,4%
31-50 anys	46,4%	9,1%
Més de 50 anys	47,6%	40,0%

És masclista?

Homes	45,9%		
Dones	76,2%		
	Dones	Homes	Total
Menys de 14 anys	62,5%	0,0%	62,5%
14-18 anys	75,5%	57,6%	72,9%
19-30 anys	86,1%	40,3%	75,6%
31-50 anys	53,6%	45,6%	57,3%
Més de 50 anys	19,0%	40,0%	23,1%

Atribuir-li el mèrit d'un èxit esportiu d'una dona a un home, per exemple el seu entrenador (especialment en la premsa).

Homes que ho han fet	3,6%	
Dones que ho han viscut	14,2%	
	Dones que ho han viscut	Homes que ho han fet
Menys de 14 anys	25,0%	0,0%
14-18 anys	13,5%	0,0%
19-30 anys	14,4%	4,8%
31-50 anys	14,3%	1,1%

Més de 50 anys			14,3%	0,0%
<u>És masclista?</u>				
Homes		86,5%		
Dones		95,9%		
		Dones	Homes	Total
Menys de 14 anys		100,0%	0,0%	100,0%
14-18 anys		96,9%	90,9%	96,0%
19-30 anys		97,6%	83,9%	94,5%
31-50 anys		89,3%	90,4%	89,7%
Més de 50 anys		76,2%	80,0%	76,9%

Dir-li a una dona: "Calladeta estàs més guapa".

Homes que ho han fet			9,0%	
Dones que ho han viscut			59,4%	
		Dones que ho han viscut	Homes que ho han fet	
Menys de 14 anys		87,5%	0,0%	
14-18 anys		62,0%	6,1%	
19-30 anys		61,2%	12,9%	
31-50 anys		42,9%	0,0%	
Més de 50 anys		28,6%	0,0%	
<u>És masclista?</u>				
Homes		69,4%		
Dones		83,2%		
		Dones	Homes	Total
Menys de 14 anys		62,5%	0,0%	62,5%
14-18 anys		82,3%	72,7%	88,9%
19-30 anys		87,6%	66,1%	82,7%
31-50 anys		75,0%	72,7%	74,4%
Més de 50 anys		66,7%	80,0%	69,2%

Annex 6: Recull de dades del treball de camp

DATA	MAN PREJUDIC		INSULTS		DONA OBJECTE		SALVA- LIONS		↑ ROBA M+F		"U..." +GUARA		DEBAT		REGLA		MASCULÍ GENÈRIC		DONA FÍSIC	
	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO	SÍ	NO
19 09 17	•	•			•		•										•		•	
	•	•																	•	
	•	•																		
	•																			
	•																			
	•																			
	•																			
26 09 17																	•			
																	•			
28 09 17					•												•			
					•												•			
03 10 17					•												•			
07 10 17	•	•																		
	•	•																		
	•																			
09 10 17					•															
					•															
					•															
13 10 17	•																			
14 10 17	•																			
	•																			
18 10 17	•																			
	•																			
	•																			
	•																			

- Les dones organitzen i els homes són més d'acció
- Broma amb violacions
- És una cosa més de més (parlar de motos)
- Me cago en tu puta madre
- S'ha de depilar perquè la veuen despullada i ha d'estar decent.
- Les nenes no heu somniat mai que teniu penis?

El masclisme invisible.

26 10 17

- No importen aquestes cosetes entre companys, ja ens enterem
- Clavors ella vota ser violada?
- OT: professoras breuixa. professora no